

Ljudska

PRAVICA

«LJUDSKA PRAVICA»
USTANOVljena 3. OKTOBRA
1934 # MED NARODNOOSVO-
BODILNO BORBO JE IZHA-
JALA KOT 14-DNEVNIK IN
TEDNIK OD OSVOBODITVE
DO 1. JUL 1951 KOT DNEV-
NIK. NATO PA KOT TEDNIK
OD 1. JUNIJA 1953 IZHAJA
V REDAKCIJSKI POVEZANO-
STI Z «BORBO»

Leto XXI. Stev. 106
GLAVNI IN ODGOVORNI
UREDNIK
IVAN SINKOVEC
UREJA UREDNIŠKI ODBOR
List izhaja vsak dan razen
petka. # Cena 10 dinarjev

LJUBLJANA JE OSTALA
ZVESTA SVOJIM TRADICIJAM

Na slavnostni seji MLO je govoril predsednik dr. Dermastia — Edvard Kardelj častni meščan Ljubljane

V slavnostnem razpoloženju je bila sinoči na ljubljanskem magistratu slavnostna seja Mestnega ljudskega odbora v počastitev 10. obletnice osvoboditve. Na seji so bili navzoči tudi predsednik Ljudske skupščine LRS Miha Marinko, predsednik Izvršnega sveta LRS Boris Kraigher, dalje Lidija Šentjurač, Vida Tomšič, Marjan Brečelj, Stane Kavčič, Janez Vipotnik, Boris Zihnerl, Ivan Regent, Tomo Brejc, Tone Fajfar in Jaka Avšič. Na seji je predsednik MLO dr. Marijan Dermastia imel slavnostni govor, nato pa je prebral brzojavko maršala Tita, ki jo je le-ta poslal Ljubljani ob 10. obletnici njene osvoboditve.

Govor
dr. Marijana Dermastie

Praznujemo deseto obletnico osvoboditve našega mesta. Deset let je minilo od tistega zgodovinskega trenutka, o katerem so sanjali in peli slovenski partizani in je po njem hrepencela borbenca Ljubljana. Zato je bilo snidenje med borci-osvoboditelji in borci-jegalcem v Ljubljani tako pristrčno in veličastno. Zaradi tega ni nič čudnega, če se vsi tako radi spominjamo tega dne, ko se je končala mučeniška pot nepokorjene Ljubljane, ki jo je okupator v svojem onemoglem besu spremeni- ni v edinstveno koncentracijsko taborišče v Evropi.

Ljubljana je onemela ob izdajstvu propadle gospode, toda ni izgubila vere v napredek in pravico. Klic Partije in Osvobodilne fronte je v Ljubljani naletel na odprta srca. Kot en mož je Ljubljana sledila pozivu na borbo. Bele vrane so ostale slabšiči, ki so mislili, da še ni čas, redki izdajalci so takoj v začetku občutili maščevalno pest užaljenega naroda.

Ljubljana ni niti trenutek zastala na teži in krvavi poti k osvoboditvi. 3360 žrtev je jasen dokaz njene odločnosti in predanosti visokim ciljem naše Partije in Osvobodilne fronte. Počastimo junake, ki so s svojo krvjo zapisali najslavnejše strani naše narodne zgodovine z enominutnim molkom — Slava padlim za svobodo!

Tudi po osvoboditvi je Ljubljana ostala zvesta idealom, za katere se je s tolikimi žrtvami borila. Njen veliki sin tovariš

Boris Kidrič je Ljubljani takoj ob njeni osvoboditvi jasno povedal, da stoji pred njo in našimi narodi težavna pot, pot graditve socializma in boljšega življenja za delovne ljudi naše domovine. Ljubljana je tudi v tem pogledu prednjačila. 20.400 mladincev na delovnih akcijah, nad 5 milijonov opravljenih prostovoljnih delovnih ur frontovcev so zgovorne priče tistega poleta, ki je omogočil, da so bile posledice vojne neverjetno hitro odstranjene in da smo lahko pričeli z izgradnjo socializma.

Ljubljana tudi danes ne zaostaja. Skupno z ostalimi delovnimi ljudmi Jugoslavije se v Ljubljani bojujemo, da končno obravnamo z zaostalostjo, težko dediščino protiljudskega režima stare Jugoslavije, zavedajoč se, da zaostajanje enega dela naše domovine onemogoča napredek ostalim.

Ljubljana je ostala zvesta svojim naprednim tradicijam. V boju za nadaljnjo demokratizacijo našega družbenega življenja je pokazala polno razumevanje. Polet, s katerim se je lotila reševanja problema komun in družbenega upravljanja, najbolj zgovorno pričča o hotenju, da tudi v tem razdobju doprinese k splošnemu razvoju demokratičnosti v naši domovini svoj delež.

Naj živi borbenca Ljubljana, naj živi socialistična domovina, naj živi njen voditelj tovariš Tito!

Na slavnostni seji so sprejeli predlog, s katerim naj bi Ljubljana praznovala 9. maj kot praznik borbenega življenja. Nato je dr. Marijan Dermastia na pobudo odbornikov MLO predlagal, da se imenuje tovariš Edvard Kardelj zaradi izrednih zaslug za sloven-

Čestitka predsednika Tita
prebivalcem Ljubljane

Beograd, 7. maja (Tanjug). Predsednik republike Tito je poslal predsedniku MLO Ljubljane dr. Marijanu Dermastii naslednje pismo ob današnji proslavi desetletnice osvoboditve glavnega mesta Slovenije:

»Ob desetletnici osvoboditve glavnega mesta Slovenije čestitam prebivalcem Ljubljane in ljudstvu Vaše republike k temu velikemu prazniku, ki nas spominja na težavne, toda slavne dni naših bojov, v katerih so Ljubljančani hrabro sodelovali in s svojo enotno organizacijo odpora v okupiranem mestu bili kos vsem naskokom združenih sovražnikov ter tako dajali tudi moralno spodbudo našim vojaškim enotam ne samo v Sloveniji, marveč tudi po vsej domovini.

Ker se ne morem odzvati Vašemu povabilu, naj osebno prisostvujem proslavi, pošiljam svoje pozdrave, kakor tudi želje, da bi na teh borbenih tradicijah skupaj z ostalimi našimi narodi gradili boljše življenje za vse delovne ljudi.«

ski narod za častnega meščana mesta Ljubljane. Ob koncu slavnostne seje so tudi sprejeli predlog, naj bi se nova osnovna šola na Poljanah imenovala po narodnem heroju Tonetu Tomšiču, pa tudi predlog o podeljevanju spominskih priznanj tovarišem, ki so se s svojim delom posebej odlikovali bodisi med narodno-osvobodilnim bojem, ali pa po vojni za procvit Ljubljane. S slavnostne seje so poslali tudi pozdravni brzojavki maršalu Titu in tovarišu Edvardu Kardelju.

Naši novi veleposlaniki
pri predsedniku republike

Beograd, 7. maja (Tanjug). Predsednik republike Tito je sprejel danes dopoldne v Belem dvoru novega jugoslovanskega veleposlanika v Franciji dr. Aleš Beblerja, ki odputuje v kratkem v Pariz. Dopoldne je predsednik republike sprejel tudi našega novega veleposlanika v Grčiji Mišo Pavičevića, ki prav tako odhaja v Atene. Končno je sprejel še novega jugoslovanskega poslanika na Finskem Mirka Sardeliča.

ZAHODNI ZUNANJI MINISTRI IZPOLNJUJEJO PARIŠKE SPORAZUME

V Parizu snujejo Zahodnoevropsko zvezo

Angleži pa se zavzemajo za sestanek štirih ministrskih predsednikov

Pariz, 7. maja (AFP). Nocoj se je v Parizu začel sestanek sedmih zunanjih ministrov Zahodnoevropske zveze. Na dnevnem redu razgovorov so ugotovitev o sprejemu Zahodne Nemčije v Atlantsko zvezo, njen sprejem v Zahodnoevropsko zvezo in priprave na razgovore s SZ.

Ze popoldne so se začeli razgovori med Francijo in ZDA, ki sta se jih udeležila tudi ameriški zunanji minister Dulles in predsednik francoske vlade Faure s svojimi sodelavci. Nameš teh razgovorov je bil, določiti enotno stališče obeh dežel o položaju v Vietnamu. Kasneje se je tem razgovorom pridružil tudi britanski zunanji minister Macmillan. Tedaj so se razgovarjali o položaju na Daljnem vzhodu, morebitnih neposrednih pogajanjih ZDA s Kitajsko, priznanju Kitajske in njenem sprejemu v OZN ter o rezultatih bandunške konference.

Na posebnem sestanku med Dullesom in Macmillanom je bilo govora o pripravah za sklicanje četverne konference. Ob tej priložnosti je Macmillan obvestil Dullesa o želji britanske vlade za čimprejnejše sklicanje četverne konference na najvišji ravni. Odgovor ameriškega zunanjega ministra ni znan.

Zvečer je bilo objavljeno uradno poročilo, v katerem je rečeno, da so ministri za zunanje zadeve Francije, Velike Britanije in ZDA proučili položaj v Južnem Vietnamu in sklenili nadaljevati razgovore v začetku prihodnjega tedna.

Druga seja zunanjih ministrov Zahodnoevropske zveze je določena za torek. Na njej bodo sestavili Svet Zveze, ustanovili generalno tajništvo in se dogovorili o posvetovalni skupščini, imenovanju direktorja agencije za nadzorstvo nad obojestrano in komisarja za Posarje. Prav tako bodo določili oblike uveljavljanja francosko-nemškega sporazuma o Posarju.

Zahodnonemški kancler Adenauer je prispel popoldne v Pariz. Pred odhodom iz Bonna je izjavil, da bo konferenca sedmih dežel najbrž pomenila začetek dolge dobe mednarodnih pogajanj. Po prihodu v Pariz, kjer ga je sprejel ministrski predsednik Faure, pa je dejal: »Na francoskih tleh se bomo lotili skupnih naporov, da bi uveljavili novo politiko, ki bo v prid miru in svobode. Upam, da bo Francija prav tako imela koristi in uživala plodove takšne politike.«

Priateljski pogodbi SZ
z Anglijo in Francijo
razveljavljeni

Moskva, 7. maja (AFP). Prezidij Vrhovnega sovjeta je razveljavil danes prijateljski pogodbi, ki jih je SZ sklenila z Veliko Britanijo in Francijo. Pred dvema tednoma je sovjetsko zunanje ministrstvo predložilo Vrhovnemu sovjetu, naj te sporazume razveljavi, ker sta jih Velika Britanija in Francija po sovjetskem mnenju kršili s sklenitvijo pariških sporazumov, ki omogočajo obojestrano Zahodne Nem-

Zgodovinskega dne pred desetimi leti: prebivalstvo Ljubljane je z največjo radostjo pozdravilo osvoboditelje

Obletnice velikih dni

Praznujemo obletnice tistih velikih dni, ko se je v Sloveniji po dolgih letih trpljenja in bojev razcvetela najlepša pomlad. V prvi polovici meseca maja leta 1945 so morale vse sovražne sile za vedno zapustiti naše kraje — in domovina je zadihala v svobodi. Doživeli smo veličastno zmago, ki so jo dosegle združene moči jugoslovanskih narodov, združeno jugoslovansko orožje, iztrgano iz rok fašističnih okupatorjev. Osvobodili smo se s hudimi boji za vsak kos zemlje, saj se je sovražnik upiral kakor pobesneta zver, ki se skuša izoviti iz zob jeklene pasti.

Konec aprila je IV. armada prodirala ob Jadranu ter osvobodila hrovske in slovenske kraje v Primorju in na Krasu. Ko je 1. maja skupno z enotami IX. korpusa osvobodila Trst, je nadaljevala bojni pohod po Kanalski dolini proti Trbižu. V nekaj dneh je morala sovražna svojat — Nemci, domobranci, četniki, italijanski fašisti — zapustiti vsa mesta in vasi slovenskega Primorja. Istočasno pa je prodirala od Zagreba III. armada ter razbijala in razoroževala sovražne divizije, ki so se umikale z Balkana. Ti dve armadi sta bili kakor jeklene klešče, ki so se vztrajno bližale severnim mejam Slovenije, da stisnejo sovražnika in skupno z enotami IV. operativne cone osvobodijo Slovenijo Korosko.

V notranjosti domovine so v tistih dneh začele zmagoviti pohode enote VII. korpusa, ki so v hudih bojih z nacisti, četniki in domobranci rušile postojanke na Dolenjskem in Notranjskem ter prodrale proti Ljubljani in jo s sodelovanjem s Hercegovsko divizijo 9. maja dokončno osvobodile. Boji pa niso bili še končani.

Takrat se je valila od Hrvatske preko Stajerski do zob oborožena vojska — Balkanska Heeresgruppe. Ta sovražna sodrga je štela okrog 500.000 mož redne nemške vojske, esesovcev, plasovcev, četnikov, ustašev, domobrancev... Enote IV. operativne cone so dobile nalogo, da to vojsko zaustavijo in razororože. Ta naloga ni bila lahka, toda naše brigade so jo izpolnile z nepopisnim junaštvom. Tomšičeva brigada je napadla krvavo bratopješino esesovec in ustašev, Tomšičeva brigada se je zarabila pri Dravogradu z Nemci, Bračičeva brigada pa je skupno s Kokrškim in Koroskim odredom tolkla Nemce, domobrance in četnike na Koroskem. To so bili zadnji, toda zelo hudi boji in je v njih padlo mnogo naših borcev za dokončno osvoboditev slovenskega ozemlja. Ko sta Slandrova in Zidanska brigada skupno z brigado VDV in Kamniško-zasavskim odredom osvobodili Zasavje in spodnji del Stajerske, sta odhiteli na pomoč svoji diviziji na Korosko. Takrat je zaščitna grupa IV. operativne cone ujela ves štab Balkanske Heeresgruppe z generalom von Lehrom vred.

Spoboda, ki nam je zasijala v maju 1945, ni prišla sama — priborili smo si jo s krojo, z velikimi žrtvami. Zato jo znamo tem bolj ceniti in jo bomo, če bo kdaj potrebno, branili z jekleno pestjo. Prav tako združeni in enotni kakor v narodnoosvobodilnem boju.

Ko gledamo na uspehe, ki smo jih dosegli v desetih letih svobode, graditve, se spominjamo vseh tistih, ki so žrtvovali življenja za lepšo bodočnost domovine in jim ključemo iz dna srca: Hvala vam, tovariši!

TURŠKI DRŽAVNIKI V ZAGREBU

Včeraj so si gostje ogledali železarno v Sisku, tovarno »Rade Končar« v Zagrebu in druge zanimivosti

Beograd, 7. maja (Tanjug). Turški ministrski predsednik Adnan Menderes je včeraj v glavnem zaključil svoj obisk v Beogradu. Sinoči je bil na svečani večerji pri državnem tajniku za zunanje zadeve Koči Popoviću in je nato s svojim spremstvom krenil na kratko potovanje po državi. Davi je bil v Sisku, kjer si je z zanimanjem ogledal železarno. Dopoldne je prispel v Zagreb, kjer je bil v gosteh pri predsedniku Sabora Hrvatske dr. Vladimiru Bakariću. Ogledal si je tovarno Rade Končar, mesto in njegove kulturne ustanove.

Gospod Menderes je v vsem svojem spremstvu odpotoval sinoči ob 11.30 s posebnim vlakom proti Zagrebu. Z njim so krenili na pot tudi člani Zveznega izvršnega sveta Mijalko Todorović, državni podtajnik za zunanje zadeve Srdjan Prica in drugi naši funkcionarji.

Spotoma so se davi ustavili v Sisku in si ogledali tamošnji metalurški kombinat. Na železniški postaji so jih pozdravili član Izvršnega sveta Hrvatske Marin Cetinić, predsednik MLO Siska Stevo Lačan in direktor železarne Vojo Skendžić.

Gostje so si dve uri ogledovali naprave železarne in si zlasti podrobno ogledali topilnico brezšiv-

nih cevi za izdelke, za katere se turški gospodarstveniki precej zanimajo. Ob koncu obiska so predstavniki kolektiva podarili predsedniku Menderesu album s fotografijami o izgradnji in proizvodnji železarne. Gospod Menderes se je vpisal v knjigo vtisov, v katero je zabeležil:

»Industrijski objekti, ki smo jih danes videli, kažejo velik napor za industrializacijo in gospodarski razvoj Jugoslavije. Ti objekti oživljajo pred nami velike uspehe prijateljske in zavezniške dežele.

Prijateljski in pristrčni sprejem voditeljev teh podjetij in delavcev nas je navdušil. Zahvaljujem se za te prijateljske manifestacije in želim junaškemu jugoslovanskemu ljudstvu in njegovemu cenjenemu voditelju maršalu Titu veliko uspehov in sreče.«

Se dopoldne so turški državniški prispeili v Zagreb. Na železniški postaji, okrašeni z jugoslo-

vanskimi in turškimi zastavami, so jih sprejeli predsednik Sabora Hrvatske dr. Vladimir Bakarić, podpredsednik Izvršnega sveta Hrvatske Ivan Krajačić, predsednik MLO Zagreba Večeslav Holjevac, generalpolkovnik Kosta Nagy in drugi.

Ko je godba zaigrala turško in jugoslovansko himno, je predsednik turške vlade pregledal častno četo zagrebske garnizije in se zatem v spremstvu predsednika Bakarića odpeljal v Dvor na Markovem trgu.

Dr. Vladimir Bakarić je priredil gostom v Dvoru svečano kosilo. Pred kosilom je g. Menderes bil še na protokolarnem obisku pri predsedniku Sabora in sta se pol ure razgovarjala.

Pred kosilom si je g. Menderes ogledal še tovarno Rade Končar, popoldne pa mesto ter Moderno galerijo in Etnografski muzej.

Adnan Menderes
odpotoval iz Zagreba

Zagreb, 7. maja (Tanjug). — Predsednik turške vlade Adnan Menderes je s člani svojega spremstva nocoj ob 23.15 s posebnim vlakom odpotoval v Beograd. Na zagrebsko postajo so spremili goste predsednik Sabora LR Hrvatske dr. Vladimir Bakarić, podpredsednik Izvršnega

sвета Hrvatske Ivan Krajačić, predsednik Mestnega ljudskega odbora Vječeslav Holjevac, poveljnik zagrebske vojaške oblasti generalni polkovnik Kosta Nagy in drugi.

Pred odhodom iz Zagreba je gospod Menderes s spremstvom prisostvoval svečani predstavi v Hrvatskem narodnem gledališču, kjer so v počastitev desetletnice osvoboditve Zagreba uprizorili Lisinskega opero »Porin«.

Koča Popović, Adnan Menderes (drugi z leve) in Edvard Kardelj

Vremenska napoved

Pretežno sončno vreme z delno oblačnostjo, ki se bo popoldne povečala. Zjutraj v nižinah kratkotrajna megla. Temperatura ponoči med 4 in 8, dnevno do 25 stopinj

BOJI ZA OSVOBODITEV LJUBLJANE

Dne 28. aprila, v trenutku, ko se je del naprej poslanih sil IV. armije prebijal proti Trstu, je izdal štab Armije VII. korpusa in XXIX. udarni diviziji (hercegovski) naslednje povelje:

»...operirati v splošnih smereh: Kočevje—Ljubljana in Postojna—Ljubljana, zavarovati izpostavljeni desni bok armijske operativne skupine in prodirati proti Trstu;

pregnati sovražne sile iz smeri ukazanih operacij in osvoboditi glavno mesto Slovenije — Ljubljano.«

V duhu te naloge in natanko izdelanega načrta so se enote XV. in XVIII. udarne divizije neopazno umaknile s svojih obrambnih položajev pri Novem mestu in Kočevskem Rogu ter odinile v noči med 28. in 29. aprilom preko Bele krajine in Kočevskega Roga na novi koncentracijski prostor na področju Kočevska Reka—Brod na Kolpi—Brod Moravice. Na opuščeni položajih so pustile neznamne sile, da bi zavarovale smer proti Beli krajini, kjer so se zmeraj mudile razne zaledne baze ter ustavnove vojaške in ljudske oblasti. Bila je velika nevarnost, da bi sovražnik opazil odhod korpusne glavnine (XV. in XVIII. divizija) in izkoristil njeno odsotnost za vdor na osvobojeno ozemlje, da bi dosegel cilje, ki jih prej ni mogel doseči. Sovražnik pa se ni odločil za nobeno operacijo v tej smeri.

V določenih smereh VII. korpusa in XXIX. divizije v trikutu Ljubljana—Novo mesto—Postojna so bile naslednje sovražne sile: deli 17., 19., 25. in 10. SS policijskega polka in SS podoficirska šola;

6 pohodnih bataljonov in 44 čet Rupnikovih domobrancev;

1. Sonderregiment ROA;

2., 3. in 4. polk Nedicevega korpusa ter 1. in 2. brigada Djujčevih četnikov.

Skupaj je bilo na sovražni strani 17.000 mož z nekaj lahkega in srednjega topništva ter srednjih tankov. Od 30. aprila do 3. maja smo pripravili vse za začetek napada. Pregnali smo tudi manjše sovražne sile s področja južno od Kočevja in se pripravili na napad. V načrtu štaba korpusa je bila določena za napad na Kočevje XV. udarna divizija (komandant podpolkovnik Milan Tominec in komisar podpolkovnik Jože Jakomin) ob podpori topniške brigade — 20 75-milimetrskih gorskih topov in voda tankov, medtem ko je XVIII. udarna divizija (komandant podpolkovnik Janez Hribar in komisar podpolkovnik Vinko Hafner) nadaljevala prodiranje v pomožni smeri Brod na Kolpi —Velike Bloke, uničila sovražnika na tem področju in sodelovala dalje s XV. divizijo v glavni smeri udarca korpusa Kočevje—Ribnica.

Divizija »Garibaldi«, ki je bila tiste dni vključena v korpus, je bila v rezervi na področju Banje Loke z brigado »Fontanot« na področju Cvišlarji.

Petnajsta divizija je začela napad na Kočevje 3. maja s črte M. Gora—Klinja vas—Livold—Mestni vrh in zavzela prvotno zunanjo obrambno črto pri Šalki in Dolgi vasi ter na Mestnem vrhu južno od Kočevja. Čez dan se je sovražnik ob pomoči topništva pognal v srđit protinapad in potisnil dele divizije nazaj proti izhodnim položajem. S ponovnim napadom je divizija proti večeru istega dne znova zavzela še prej zavzeto črto in ob podpori topništva nadaljevala napad na močno utrjenega sovražnika v mestu.

Osemnajsta divizija je 2. maja zavzela iz svoje prvotne smeri in odinila proti Grčaricam, da bi na črto Rakitnica—Makoša presekala zvezo Kočevje—Ribnica in s delom sil sodelovala s XV. divizijo pri obkrožitvi in uničenju sovražnika v Kočevju. Na področju Grčarice—Draga pa je divizija zaleda na močne, s tanki okrepljene sovražne sile in tako ni mogla pravočasno izpolniti naloge, da bi zaprla smer proti

VII. udarni korpus (XV. in XVIII. udarna divizija) je bil takrat že vključen v IV. armijo. Čeprav je še operiral teritorialno ločen v sovražnikovem zaledju pred IV. armijo;

Na položajih so ostali deli podoficirske šole in deli zalednih ustanov;

ROA — »Ruska osvobodilna armada« pod poveljstvom generala Vlasova, sestavljena iz ruskih emigrantov in vojnih ujetnikov z vzhodnega bojišča.

Podatki o sovražnih silah so vzeti iz knjige »Osvobodilni pohod na Trst IV. Armije«. — Izdajanje »Vojnog dela« 1952.

Kočevju. V noči od 3. na 4. maj se je sovražnik pod močnim pritiskom XV. divizije in v nevarnosti, da bi ga odrezali od severa, umaknil iz Kočevja proti Ribnici. Deli XV. in XVIII. divizije so se združili pri Grčaricah, razbili sovražnika na tem področju in ga zasledovali proti Ribnici.

Po padcu Kočevja so se vse sovražne enote na prostoru med reko Krko in železniško progo Kočevje—Ljubljana naglo umikale proti severu in puščale za seboj na posameznih važnih točkah močne zaščitnice, da bi zadrževale prodirajoče naše sile in ustvarile čim ugodnejše pogoje za umik glavnine na novo obrambno črto pri Ljubljani.

Obe diviziji v prvem esalonu korpusa sta dobili zato nalogo, naj sovražnika odločno zasledujeta, in sicer XV. divizija v smeri severno od Ribnice—Zdenska vas—Grosuplje, XVIII. divizija pa v smeri Ribnica—Lašče—Pijava gorica—Skofljica. Divizijama so od topniške brigade korpusa dodelili še po en divizion 75-milimetrskih topov in po eno baterijo protitankovskih topov.

V zasledovanju sovražnika proti severu je XV. divizija sodelovala z eno brigado z XVIII. divizijo pri napadu na Ribnico, z ostalimi silami pa je naglo prodirala proti cesti Višnja gora—Grosuplje, ki jo je dosegla dne 6. maja zjutraj. Ko so enote te divizije zavzele Grosuplje, so presekale močnejšo motorizirano kolono Nemcev, ki se je umakala iz Novega mesta proti Ljubljani. Razbiti sovražnik se je umaknil čez Lipoglav na lev breg Save. Drugi dan je XII. brigada te divizije osvobodila Višnjo goro.

Osemnajsta divizija je prodirala vzdolž ceste in železniške proge Kočevje—Velike Lašče in po odločnem napadu na sovražno garnizijo 900 mož 5. maja osvobodila Ribnico, 6. maja pa Velike Lašče. Se istega dne je preko Turjaka prispela na glavno cesto na odseku Smarje-Sap—Skofljica, kjer je z delom sil sodelovala s XV. divizijo pri razbijanju sovražne motorizirane kolone.

Medtem je XXIX. divizija (hercegovska) v prodiranju vzdolž železniške proge in ceste Postojna—Ljubljana 3. maja osvobodila Postojno, Raket in Planino, dne 4. maja Logatec, 5. maja pa Borovnico in Vrhniko in prispela 6. maja na črto Log—Horjul, od koder je z novimi silami prodirala naprej proti Ljubljani z eno brigado v smeri Horjul—Sentvid, da bi presekala cesto Ljubljana—Kranj in preprečila sovražniku umik iz Ljubljane proti Gorenski.

Pred fronto XXIX. divizije je imel sovražnik znatne sile, okrepljene s topništvom, in ves čas njenega prodiranja se je srđito boril zlasti v Postojni, na Raketu, pri Grčaricah in Kalcu, od koder smo ga preganili šele po močnih in odločnih naskokih ob podpori srđitega ognja divizij-

skega topništva. Očitno so morale sovražne sile v tej smeri čim dlje zadrževati XXIX. divizijo, da bi se lahko ostale sile na umiku z Dolenjskega pravočasno umaknile preko Ljubljane, oziroma čez Savo proti severu.

S tem, da sta prispela VII. korpus in XXIX. divizija na črto Grosuplje—Babna gorica—Vnanje gorice—Log, se je pravzaprav začel napad na sovražnika na zadnji obrambni črti pred Ljubljano. Tu smo položaje za obrambo vnaprej dobro pripravili in na posameznih križiščih utrdili z bunkerji, bodečo žico in minkskimi polji. V obrambi na odseku fronte VII. korpusa so se borile enote 17. in 19. SS policijskega polka, bataljoni Rupnikovih domobrancev in deli polka ROA. Obrambo pehotnih enot je podpiralo topništvo — 24 topov raznih kalibrov, v številni težke.

Dne 7. maja sta VII. korpus in XXIX. divizija napadla sovražnika na vsej črti. Po srđitih bojih se je XV. divizija prebila do Podmolnika in Orljega, kjer je zaleda na srđit odpor, da se je morala ustaviti. Osemnajsta divizija je napadla sovražnika v oporiščih Lavrica in Babna gorica. Napadi in protinapadi so trajali ves dan in ti položaji so večkrat prehajali iz rok v roke. Vzlic aktivni obrambi, v kateri je sovražnik uporabil tudi tanke, sta obe diviziji do noči zavzeli Orlje in Babno gorico ter prodrali na črto Dobrunje—Bizovik—Rudnik—Ilovica. V noči od 7. na 8. maj pa je sovražnik znova zavzel Orlje. XXIX. divizija je ob pomoči topništva preganila sovražnika s položajev Vrzdence—Horjul—Brezje, da se je umaknil na nove položaje Ključ—Hladnik—St. Jošt.

Dne 8. maja so se boji za Ljubljano nadaljevali z enako srđitostjo. XV. divizija je napadla Dobrunje in Bizovik, osemnajsta divizija pa Lavrico in Orlje, ki ju je po srđitih krvavih bojih zavzela. XXIX. divizija je tisto jutro zavzela Kostanjevico in Log. Sovražnikov odpor je bil docela zlomljen in sovražnik se je začel na vsej črti umikati proti Ljubljani. Ponoči je zapustil Ljubljano in se umaknil na sever proti Kamniku in Kranju. Isto noč so predhodnice vseh treh divizij vkorakale v osvobojeno Ljubljano, zjutraj pa so prišle za njimi tudi glavne sile.

V bojih za Ljubljano je imel sovražnik zlasti zadnja dva dela v obdobju izgube. Pod močnim udarcem XV., XVIII. in XXIX. divizije in Ljubljano je moral mesto zapustiti in v njem je ostalo malone vse težko orožje in oprema. Naše enote so zaplenile 120 topov, 500 brozstrelk, 5000 pušk, 110 minometov, 400 avtomatov in precej motornih vozil ter druge opreme.

General Franc Poglajen

V Mariboru so zaplapolale jugoslovanske zastave, ko so bili fašisti še v mestu

Majski dnevi 1945 so prinašali svobodno vsem našim delovnim ljudem. Fašistična zver je bila že tako potolčena, da se je hotela umakniti v svoj breg. To je bilo treba preprečiti, zver je bilo treba uničiti. Zato so naše partizanske enote in Narodnoosvobodilna vojska hitele v tistih dneh v najsevernejše kraje naše domovine, da bi jih osvobodile, hkrati pa fašistom presekale pot. Fašisti so opazili, kakšna nevarnost jim grozi, zato so začeli svoje enote pošiljati na sever. Tako so začeli bežati tudi iz Maribora.

Njihov beg iz Maribora je bilo treba pospešiti, da bi jim preprečili ropanje in uničenje ljudskega premoženja. Čeprav so bili hudo ranjeni, svojih roparskih navad še niso opustili. Zato se je skupina partizanov, ki je dobila od Glavnega štaba nalogo, sodelovati pri osvobojanju Maribora in upostaviti ljudsko oblast, ločila od bolgarskih enot, ki so pomagale preganjati in uničevati fašiste, in pohitela naprej. V Maribor je prispela že 8. maja zvečer. Prišla je po Dravskem polju skozi Brezje in je nadaljevala svoj pohod po cesti, ki se sedaj imenuje Cesta XIV. divizije.

Naši ljudje so partizansko skupino opozorili, da je v mestu še mnogo fašističnih vojakov. Partizanskih borcev je bilo premalo, da bi se lahko sami spoprijeli z močnim sovražnikom. Fašisti so

namreč imeli v mestu še tankovske enote, ki so se umaknile šele naslednji dan. Zato so partizani bili previdni, vendar se niso umaknili. Po stranskih ulicah so odšli v mesto in obiskali terenske organizacije Osvobodilne fronte. Pomenili so se o razmerah v mestu in organizirali prvo vojaško komando mesta.

Ko so Mariborčani zvedeli za prihod partizanov, so že ponoči izobesili jugoslovanske zastave s peterokrako zvezdo. Drugo jutro, 9. maja, so fašisti sicer še streljali na jugoslovanske zastave, toda toliko poguma niso imeli več, da bi jih sneli; brez borbe so zbežali s svojimi tanki iz mesta.

Dne 9. maja je v Mariboru za-

Štab prve komande mesta v osvobojenem Mariboru. Komandant je bilo tov. Stefan Paušič-Jure, komisar pa Albert Rajner-Borut

Množice Ljubljančanov so z nepopisnim navdušenjem pozdravljale prihod osvoboditeljev.

ZAGREB PRED desetimi leti in danes

Te dni se Zagrebčani z veliko hvaležnostjo v srcih spominjajo vseh tistih Hrvatov, Bosancev, Srbov, Slovencev in Crnogorcev, ki so morali še zadnje dni vojne pred desetimi leti žrtvovati svoje življenja za osvoboditev mesta in ostale Hrvatske. Borbe za osvoboditev Zagreba niso bile lahke, čeprav je bila v tistih dneh Evropa že praktično rešena fašističnega barbarstva. Iz vseh krajev države se je umakal sovražnik proti severozahodu in tako je bilo prav okrog Zagreba mnogo sovražnih sil. Trst je bil že teden dni osvobojen in je nevarnost preti tudi z zahoda.

Po prebitju fronte v Sremsu so bile enote Narodnoosvobodilne vojske na vsej poti do Zagreba v tih bojih z nemško-ustaškimi enotami, ki so branile svoj umik. Drugi armadi pod poveljstvom Koče Popovića, ki je prodirala južno od Save in prebila utrjeno črto ob Uni in Kolpi, so se tik pred Zagrebom poslednjič uprli Nemci skupaj z ustaškimi krvniki in koljači iz Jasenovca in Stare Gradške, da bi omogočili umik tisočim gestapovcem, policijskih agentov in uslužbencev ter ustaških in drugih fašističnih zločincem. Uprali pa se niso dolgo. Z jurišem so partizanske enote zavzele savski most, da ga sovražnik ni mogel porušiti. Tako so si odprli vhod v mesto z juga. Hkrati so enote I. armade pod poveljstvom Peča Dapčevića prodirale severno od Save, zlomile nemško-ustaški odpor na črti Sesvete—Zagrebačka gora in prodrale v mesto z zahoda.

Dne 8. maja ob enajsti uri je zagrebški radio lahko že sporo-

čil, da so prve partizanske enote vkorakale v mesto in se bližajo središču. Na vsej poti jih je prebivalstvo sprejemalo z nepopisnim navdušenjem. Se ves dan je v predmestjih trajalo uničevanje posameznih postojank, kjer so se še upirali Nemci in Ustaši, ki pač niso računali s tako hitrim vdorom partizanskih enot. Prav ta hitra akcija pa je mnogo pripomogla, da tik pred umikom ni prišlo do nameravanega ustaškega divjanja in uničevanja. K temu pa so prispevali tudi številni delavci in rodoljubi, ki so v zaključnem boju z orožjem v rokah varovali pred uničenjem tovarniške naprave, radijsko postajo in druge važne objekte. Se ves naslednji dan so Zagrebčani v gostih špalirjih viharno pozdravljali kolone izmučenih borcev, ki so korakali v mesto. Bili so ganljivi prizori, ko so številni očete in bratje po štirih letih odsotnosti spet lahko objeli svoje.

Malokje so tako težko pričakovali dan osvoboditve, kakor prav v Zagrebu, ki je bil polna štiri leta središče nacistične in ustaške strahovlade. Hrvatska je bila eno samo koncentracijsko taborišče, kjer so pod vešali in noži ustaških koljačev umirali sto tisoči Hrvatov, kjer so dnevno romale kolone žena, starčkov in nedolžnih otrok v taborišča smrti. Rodoljubi Zagreba so se na poziv Komunistične partije vsa ta leta junaško upirali, verujoč v nepremagljivo silo lastnega naroda in duha svobode. Niti izpačeni obešenci na telegrafskih drogovin in drevesih Maksimira in Dubrave, niti objave o streljanju in obešanju talcev, niti množične areta-

cije niso mogle zadržati borbenega duha Zagreba. Vsaka nova žrtev je dala nov polet sto tisočim novih borcev, Zagrebški proletariat pa je dal svojo slavno XIII. proletarsko brigado, ki je zanesla plamen osvobodilne borbe po vsej Hrvatski. Verovali so v zmago in jo dočakali.

Kako drugačna je danes slika Zagreba. V desetih letih je to mesto doživelo polet, kakršnega si prej nihče ni mogel zamisliti. Zrasli so novi predeli mesta, nastala so velika industrijska podjetja z najsoodobnejšo opremo, ki so pritegnila deset tisoče novih delavcev in uslužbencev. Danes zagrebški delavci nimajo, kakor pred vojno, skrbi za zaposlitev. Okrog 47.000 jih danes dela samo v zagrebški industriji, vse gospodarstvo Zagreba pa danes zaposluje okrog 108.000 ljudi. Mesto se zdaj lahko ponaša z vrsto podjetij z več kakor tisoč delavci. V orjaški tovarni električnih strojev »Rade Končar« dela danes okrog 3500 delavcev in uslužbencev, v železniških delavnicah jih je nad 3000, v »Prvomajski«, tovarni orodnih strojev 1600, v Tovarni bombažnih tkanin prav toliko, nad tisoč delavcev in uslužbencev pa zaposlujejo še podjetja Zagrebška trikotarja »Nada Dimić«, Tovarna oblačil »Naprijed«, Tovarna farmacevtskih in kemičnih proizvodov »Pliva«, Tekstilna industrija »Pobjeda« in Tovarna čokolade, bonbonov in keksov »Josip Kraš«. Zagreb pa je po osvoboditvi dobil še vrsto drugih velikih industrijskih podjetij, med katerimi naj kot najpomembnejše omenimo tovarno napravo za živilstvo in kemično industrijo »Jedinstvo«, tovarno parnih kotlov, tovarno ventilacijskih naprav »Ventilator«, tovarno telefonskih naprav »Nikola Tesla«, tovarno električnih kablov »Elka«, tovarno filmov in fotografskega papirja »Fotokemika«, optično industrijo »Ghetaldus«, tovarno računskih strojev, tovarno pohištva itd., večino starih podjetij pa so tudi znatno razširili.

Ob naglem razvoju industrije se je prebivalstvo Zagreba v teh desetih letih, upoštevajoč sedanje področje mesta, pomnožilo za 100.000, tako da šteje zdaj Zagreb 385.000 prebivalcev. Zgradili so sicer 6800 novih stanovanj, vendar gradnja stanovanj ni mogla dohiti dotoka novih prebivalcev. Z mogočnim razvojem proizvodnih sil so se hkrati odprli močni viri materialnih sredstev za polet na vseh drugih področjih. Naj v tej zvezi omenimo le zagrebške visoke šole, na katerih študira v letošnjem letu 14.470 študentov nasproti 6978 v letu 1939-40. Število učencev osnovnih in srednjih šol pa se je povečalo od predvojnih 25.200 na 46.100. Hkrati z mogočno razvijajočo se industrijo se je razvila živahna kultura in zlasti založniška dejavnost, razmahnila sta se trgovina in promet, zagrebški velesejmi pa so postali pomembna ustanova za vso državo in zlasti za našo zunanjo trgovino. Tako se je Zagreb v desetih letih razvil v sodobno urejeno velemesto evropskega formata, ki ni samo politično in kulturno središče LR Hrvatske, marveč tudi bolj kakor kdajkoli prej močno gospodarsko središče Jugoslavije.

IZ BORBE V OKUPIRANI LJUBLJANI UDA REC V ČRNO

Milana smo poznali kot dolgina z rahlo namršenim obrazom, v kratki zimski suknji, ki je na njem kar visela. Vedno je imel polno glavo načrtov — skratka, obveščevalac in pol. Mnogokrat je premišljeval o tem, kako bi mogel prislusniti pogovoru gospode iz različnih plavil in belih gard. Kako naj v svojem načrtu uspe? Saj ni muha, da bi priletel v sobe, kjer so sejali in naklepali. Po dveh dolgih letih neutrudnega prizadevanja pa se mu je le posrečilo, da je prišel do skrivnosti belih vrhov. Bil je srečen.

V hladnem aprilskem jutru leta 1945 je Milan stal na vrhu franciškanskega samostana. Od navdušenja mu je prekipelo srce. Na visokem zvoniku je plapolala naša zastava. Toda kaj bi s čustvi, ki so silila na plan!

Tovariši iz Varnostno-obveščevalne službe OF je nekajkrat na teden prihajal na razgovor in po poročila. Stotine malih lističev je romalo tisti čas iz rok številnih obveščevalcev do vodstva VOS-a. Večinoma so bili napisani s tiskano pisavo in vsaj tisoč tiskanih črk je bilo treba vestno nanesti na majhen košček papirja. Ti listki so skrivali velika dela obveščevalcev VOS. Mnogo tajnih prepletov, maskiranih nakan, okupatorjevih načrtov je prihajalo po tisočih lističih še toplih v naše roke. In ena od žil, ki je neprestano utripala, je bila tudi Milanova.

Belogardisti so imeli več živahnih centrov. Najdejavnejši med njimi pa je bil prav gotovo Rokodelski dom v Komenskega ulici. Tu so se sestajali voditelji narodnega izdajstva — vodstvo Slovenske ljudske stranke. Tu je bilo poveljstvo Slovenske legije, kurirji in propaganda. Nad tem važnim sovražnim središčem je budno bdela obveščevalca VOS. Opirala pa so se mu tudi vrata v druge postojanke, kot na primer, pisarno vaških straž, tako zvani Center »U 7« na Miklošičevi 7, v plavogradistično pisarno v Gledališki ul. 11 in drugam.

V 1945. letu je postajal položaj italijanskega nadušljivca vse težji in usoda bele garde vse bolj negotovna. Milan je premišljeval, kako bi posvetil izdajalski družini. Takrat sta se sestajala z Maksom v Tivoliju, za Ljubljano ali pod Gradom. Prisrčen stisk roke je pregnal negotovost in že sta bila v ognju razgovorov o bližnji bodočnosti. Milana smo sicer večkrat poštono krotili, da ne bi njegova mladostna nepremišljenost povzročila škode nam in njemu. Vendar smo njegovo zamisli z zanimanjem proučili. A to, kar je tistega julijskega dneva 1945 predlagal Maksu, se nam je zdelo sprva le preveč predirno, neverjetno in neizvedljivo.

Toda Milan je bil trmast. Znal je svoje predloge podkrepiti z analizo, analizo pa z dokazi. Takole sta sklepala z Maksom, ki se je kmalu ogrel za Milanovo misel. Ko bodo Italijani odšli — o tem sploh nista dvomila — se bo bela garda morala povezati z Nemci, ali pa začeti nekakšno svojo »ilegalno vojsko«. Če bi se uresničil prvi načrt, bi vsa sovražna sila in vse postojanke, ki so jih beli natresli po pokrajini, še vedno ostale trd oreh našim brigadam. Če pa bi se belili »ilegalno«, nekakšne bele »gošarje«, bi bil obračun z njimi lažji. Milan je že odkril načrte za ilegalne bataljone, ki bi jih tako imenovano poveljstvo Ju-

sah odhajajo v hrbe. Tako bo Ljubljana prepuščena samoobrambi katoliškega bloka. Če pridejo Nemci, ker ta možnost v resnici obstoji, naj bi se ljudje, ki so pri Nemcih ekspanzirani, umaknili iz Ljubljane, drugi pa naj bi ostali na svojih mestih. Seveda je to Smersuovo mnenje. Vojaški krogi pa izjavljajo, da je najboljši celoten umik boga v hrbe.

Iz takšnih in sličnih poročil sta Maks in Milan upravičeno sklepala, da bo do ilegalne vojske prišlo le tedaj, če bodo beli že od blizu pričakovali Angleže. »Trebaja jih izzvabiti iz lukenj in potolci, prej pa vodstvu poslati obvestilo, da so Angleži že tu.« Tako sta utemeljila Maks in Milan svoj predlog.

Čudna pota je moral ubirati ta predlog. Nešteto krat smo spremenili njegovo vsebino in obliko. Vodstvo VOS ga je sprejelo v odločilnem trenutku. Nekaj ur pred sejo vojaških in političnih voditeljev bele garde je eden najpomembnejših med njimi, polkovnik Vauhnik, dobil od vodstva VOS lažno poročilo, da so Angleži izkrcali na severozahodni in severovzhodni istrski obali. Sporučilo je nosilo žig

Fašistična straža v okupirani Ljubljani

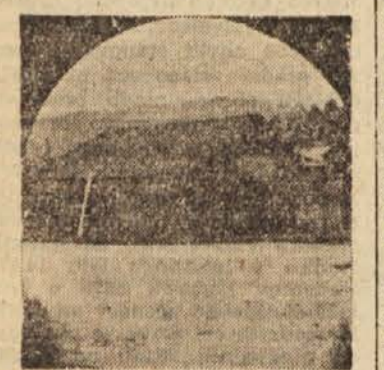
poveljstva Jugoslovske vojske. Poslal pa mu naj bi ga poveljnik vseh Mihajloviču vdanih obožovalcev v Sloveniji major Karel Novak.

Ob kapitulaciji Italije, 9. septembra 1945 zjutraj, so pričeli v Rokodelski dom prihajati najvišji odličniki bele garde. Prišel je z dolgim in resnim korakom predsednik SLS industrialca Avsenek Ivan, tajnik Smersu Rudolf, ing. Sodja Jože, Križman Andrej in drugi. Pojavil se je podpolkovnik Peterlin, za njim podpolkovnik Krener, od Erlichovih stražarjev pa sta pridrsala neločljivo Cesar in Zebot. Polkovnik Vauhnik je prišel med zadnjimi. Milan je opazoval obraze in skušal iz zaskrbljenega Peterlinovega vedenja ali Križmanove napetosti razbrati, kaj naklepajo. Premišljeval je, kaj bi jim še napletel. Z večjimi večeri je s pretvezo spravil kurirja iz Novega mesta, da je odšel iz Ljubljane. Sedaj pa...?

Seja se je vlekla v nedogled. »Tem bolj«, si je mislil Milan. »Kurirji, ki čakajo v pisarni na Miklošičevi cesti, bodo odšli. Sklepe seje bodo beli zvedeli šele jutri.« A v tem ga že pokliče eden od vodstva, Tone Duhovnik. Naročil mu, naj takoj pripelje kurirja Kopača. Milan je dobro vedel, da jo je Kopač ubral nekam v Siško. Srečala sta se že zarana v Rokodelskem domu, ko je praznil svoj običajni polič. Zato je sklenil nekajkrat obiti tisti del Ljubljane okoli Tromostovja in Franciškanev, potem pa se vrniti s poročilom, da Kopača ni. Toda ni mu treba iti trikrat okoli. Na vratih ga namreč pokličeta Zebot in Cesar. Izročita mu pismo z naročilom, naj gre z njim v Semeniško ulico, kjer je bila stražarska »izba«. Milan pojasnji, da ga je Duhovnik poslal z nujnim naročilom na Miklošičevo 7. Nestrpnost zamahmeta z roko. Njuno pismo se jima je zdelo važnejše.

Milan vrti modri ovitek. Kaj neki pomeni to pismo, ki ga drži v rokah? Morda povelje Vaškim stražam, kako naj se ravnajo v bodoče, povelje, ki bo razvozljalo vprašanje kako je učinkovala naša »bomba« o angleškem izkrcanju? V nekaj skokih je Milan doma. Toda tu je zaprt. Ko naposled pismo le odpre, ga mora razočaran zopet zapreti. Vsebovalo je le sporočilo, naj prinese v Rokodelski dom neke vojaške zemljevide.

Opoldne se je Milanu zdelo, da je šlo vse kot po maslu. Kopač je odnesel povelje iz Rokodelskega doma takrat, ko so se kurirji iz različnih postojank že razbujili iz Ljubljane. Toda skr-

V tej hiši je bila ilegalna tiskarna »Jama«

jugoslovske vojske ustanovilo ob italijanskem razsulu. Poročal pa je tudi o oklevanju in previdnosti starih klerikalnih lisjakov. Je sedaj lahko v njegovem poročilu z 29. avgusta 1945 beremo naslednje:

»V razgovoru je Smersu izjavil, da so vestni, ki jih lansirajo komunisti o prihodu Nemcev, dosegle svoj namen pri liberalnih legijah: Sokolova in Narodni, ki na pozive v ma-

belo ga je vendarle. Kaj neki so gospodje sklenili? Saj so njihovi sklepi pomembni za vse naše ukrepe v borbi z belo gardo. In če ne bo znal odgovoriti? Kaj neki bodo dejali tovariši, ki v tem trenutku zaupajo vanj?

Sicer pa to ni bil edini zapleteni dan v njegovem življenju. Že prej ga je davil strah, ko je s ponarejenim ključem odpiral blagajno z zaupnimi dokumenti. Vsak šum je v takem trenutku bobnel in zdelo se mu je, da odmeva razbijanje srca celo skozi dvojna vrata. Ni bilo vedno lahko zadržati trepet rok, ko je izročal pismo, ki ga je prej odprl. Ali bo Smersu z begajočim pogledom za debelimi naočniki opazil, da se je v zaupno dopisovanje vmešala roka Varnostno-obveščevalne službe?

Milan ni vedel, kaj so se gospodje dogovorili. Ni slutil, da je le za las manjkalo, da bi belogardistični obožovalci krenili v drugo smer in da bi jutri imel Hitler novo najemniško vojsko. Celo sam poveljniki bele garde podpolkovnik Peterlin Ernest ni

Milan v svoji pisarni

»Dne 8. oktobra 1945 popoldne okrog 5. ure sta podpisaneška obiskala gospoda Leskovar in dr. Ciril Zebot (oba voditelja Erlichove »Straže« — op.). Sprejel sem ju v ljudno in vprašal, s čim jima morem biti na uslugo... Zebot se je spravil na stranko (SLS — op.) in tu smo res delili isto mnenje, da je Korževec oportunizem marsikoga zapeljal, da je še danes oportunizem in prenalno načelo. Zlasti se je spravil na Avseneka (predsednik SLS — op.), da je vse zažural, da stranka ni vodila ves čas načelne politike, da proti komunistom ni nič storila ali vsaj zelo malo, da so oni vse storili, da so bili dnevnio pri Avseneku, pri Milošu Staratu in pri Smersuju, da bi prepričali razne napake. In da je sedaj nujno, da se ugotovi pravi

bil prepričan v uspeh povelja, ki ga je podpisal. To nam je čez mesec razodelo pismo, ki ga je ing. Sodja Jože poslal Križmanu Andreju.

krivec te nesreče (belogardističnega poloma ob italijanskem razpadu — op.) in da drugi to ni kakor stranka. Citiral je zadnje vojaško povelje, ki da ga je dikiral Avsenek in tako dalje in da so to zgodovinski dokazi, ki bodo dokazali krivdo. Tu sem ga ostro zavrnil, da je napačno informiran, da sem bil sam zraven in da so mi znani vsi dogodki in vse, kar se je takrat vrtilo. (Misljena je seja 9. IX. 1945 v Rokodelskem domu — op.) Zebot je rekel, da je tisti, ki je to povelje izdal (popik. Peterlin Ernest — op.), to povedal. Se ostreje sem nastopil in dejal sledeče: Slab komandant, ki izda povelje proti svojemu prepričanju, vsak komandant mora biti mož. Če izda povelje, prevzame popolno odgovornost in zanj ni možen noben izgovor na koga drugega. Če je bil prepričan vnaprej, da je stvar napačna, bi moral možato izjaviti: »Jaz tega ne storim.«

Kako so sprejeli Vauhnikovo sporočilo o izkrcanju Angležev, smo zvedeli šele kasneje, ko je podpolkovnik Peterlin na zaslisanju priznal:

»Popoldne (9. IX. 1945) se je sestel v Rokodelskem domu slededeči posvet: Ivan Avsenek, dr. Albin Smajd, Miloš Staro, polk. Kokalj, polk. Vauhnik, jaz in še dva, meni do tedaj neznana gospoda. Bilo je govora, kaj storiti, ko je polom Italije. Predmet so bile Vaške straže. Vauhnik je prinesel vest, da so se Angleži izkrcali v Trstu in na Reki. Treba je razpustiti Vaške straže — belo gardo ter formirati Jugoslovsanko vojsko. Formirati je potrebno pet odredov, od katerih zunaj že obstoji ilegala kot osnova. Kokalj je bil mnenja, da grede samo mlajši, a starejši ostanejo še naprej doma kot nekaka žandarmerija. Eden nekot poznanih je pripomnil, kaj bo, ko bodo Nemci zasedli deželo. Nato je Vauhnik rekel, da do tega ne bo prišlo, ker bodo Angleži prej tu. Če pa pride od tega, naj se oddeleki potegnejo Angležem nasproti na Kras in Istro... Nato je Avsenek z Vauhnikom dikiral nekakšno obvestilo Vaškim stražam, a pisal je dr. Smajd.

Morda je prav Vauhnikovo zagotovo o angleški bližini nagnilo tehničnu v korist tistih, ki so bili za ilegalni nastop bele garde — kdo bi po tolikih letih to do kraja preencil?

Po končani seji je stopil Milan v zakajeno sobo. To je bila ena njegovih posebnosti: vedno je temeljito izpraznil koše in pepelnike, kjer so ležali razefranti koščki papirja. To je po tem doma neutrudno lepil v celoto. Včasih je zrastel pred njim kar risarski umotvor zldolgočasenega veljaka, včasih pa...

Tokrat je ležal na mizi kopirni papir, povsem nov, s prekrasno čiljivim besedilom. Hlastno je pograbil svinčnik in prepsal prvi stavek: »Z ozirom na novo nastali položaj, se Vaške straže razidejo...« Srce mu je vztrepetalo. To je bilo povelje, dragoceno povelje! Na hodniku zašujmno koraki. Milan zmečka kopirni papir in skoči, kot bi odpiral okno. Koraki se oddaljujejo. Pozneje hoče nadaljevati delo, toda iz zmečkanega indiga ne prebere niti besede več.

Spomenik ilegalcem v Ljubljani — delo akademskega kiparja Frančiška Smerduja

Popoldne: belogardisti se gredo »ilegaloc. Najbolj vneti že odhajajo iz Ljubljane v kraljeve divizije in brigade. Milanu je položaj jasen. Sedaj je treba le še napisati poročilo, bistveno in zgoščeno. Tudi beli že pripravljajo svoje ljubljanske postojanke. Križman nam naloži kup papirja in naroči, naj ga sežge. Milan se zapre v stransko sobo in si papirje natančneje ogleda. V njegovih rokah je vendar del arhiva, ki ga je spravljalo vodstvo SLS, arhiv belogardistične policije v Ljubljani in še mnogo drugih zanimivih stvari! In glej jo srečo! Tu je tudi dvojniki originalnega povelja, ki so ga dobile popoldne Vaške straže. Ni kaj premišljevat. Arhiv stlačij v nahrbtnik, namesto z njim pa se pojgrajto plameni z letaki Slov. legije, »Slovenscem«, »Slovenskim domom« in slično belogardistično steljo. Ob 6. uri zvečer pa nekje za Ljubljano Maksu izroči zaplenjeni arhiv in še 10 bomb povrh. »To je pa dar skladišča orožja v Rokodelskem domu,« pravi Milan smeje.

Že po nekaj dneh je bilo očitno, da je belogardistični konec blizu. Prav v mesto je odmevalo bobnenje topov nekje izza Turjaka. Gospodje so sicer še vedno hodili v Rokodelski dom, sejali dolge ure, toda vse njihovo početje je bilo brezglavo tavanje mušic, ki zaidejo v svetlobno past. Nič ni pomagalo Smersuju, da si je v teh dneh na polomljenem harmoniju s Chopinom ali Schubertom lešil slabo vest.

lo. Bil je eden redkih belih voditeljev, ki ga je bilo vredno upoštevati. Milana ni premamila njegova drobna, slabotna postava, da bi ga podcenjeval. Stihlil je njegovo silno željo, da bi se uveljavil, morda zato, ker ga je bog v lepoti in drugih dobrinah pogledal med zadnjimi. Za uveljavljanje mu ni zmanjkalo zlobne bistroumnosti in brezobzirne nega poguma. Stokrat so ga v življenju potisnili ob tla. Ko duhovnika so ga za kaznen prestavili v zakotno župnijo. Toda spalval je in se dvignil na rasmah klerikalne delavske organizacije. Sedaj ob splošnem položju ma je mislil, da bo rešitelj vseh tistih, ki so tretelali pred udarno partizansko pestjo. Ko so drugi še oklevali, se je zatekel k njemu, ki je edino lahko pričakoval pomoč. Nemški prijatelj se mu je zdel boljši kot lastni narod. Ko mu je Rösener zagotovil, da sprejme bele za svoje zaveznike, je s hladno vztrajnostjo zlomil odpor v stranki in v vojaškem svetu. Iz razbitih ostankov belih so Nemci ustanovili domobranstvo.

»To je edina pot, ki jim je ostala,« je že dva dni prej predvideval Maks. Beli poglavarji so izdali povelje, naj se vse edince pomaknejo k tržaški progii in k središčem, kjer se bodo združili z nemško vojsko.

»V razgovoru je Smersu izjavil, da so vestni, ki jih lansirajo komunisti o prihodu Nemcev, dosegle svoj namen pri liberalnih legijah: Sokolova in Narodni, ki na pozive v ma-

Zastava na zvoniku franciškanske cerkve

letnici zasedbe Ljubljane 11. aprila 1943. Pripravljali so paradno svoje vojske.

Fašisti snemajo zastavo

govor, ki je presegel vsa pričakovanja. Pokazala je svojo pravo partizansko lice. Na predvečer 11. aprila so aktivisti Ljubljane na gosto posuli ljubljanske ulice s slovenskimi trobojnicami, popisali zidove, ceste in pločnike s partizanskimi gesli in obesili zastave na številne drogeve in drevesa.

Nad uporno in neuklonljivo Ljubljano se je iz megle 11. aprila zjutraj izvila tudi velika slovenska zastava z zvonika frančiškanske cerkve.

Večer pred 11. aprilom je stopil

pil Ibro v prazno in mračno franciškansko cerkev z zastavo, ki sililo je ovil okoli telesa pod površnikom in z zavojčkom, v katerem je bil zložljiv drog. Ko je cerkoven stopil za oltar in ugasnil zadnje luči, je Ibro odklenil vrata v zvoniku. Počasi se je vzpel do zvana, se sezul, slekel površnik in odvil zastavo s telesa. Pod njim je ležala zatemnjena Ljubljana, mirna in tiha, kot bi prislusnila Ibrovi težki poti. Izza oblakov je posvetila luna. Zaromet tam nekje preko streh je tilpal v noč. V zvoniku je bila deveta ura. Obstajal je, da se je luna skrila za oblak in nato splezal ob strelovodu do križa, ki se je majal v vetru. Zajahal je vrh stolpa, trdno pritrdil drog zastave h križu in razprostrl zastavo, ki je zmagoslavno zavihrala v vetru.

Akcija je bila izvršena! Neizrekljivo veselje se je pomešalo z neprijetno mislijo, kako bo pričakal jutro. Cutil se je kot v pasti.

Spustil se je navzdol in prislusnil v noč. Od časa do časa so začkipale stopnice, kot bi se mu kdo približeval. »Ali že vedo?« se je vprašal. Okoli cerkve so se začuli koraki, težki, previdni. »Vedo,« je z multo pomislil. Začel je pritažen pogovor italijanske straže. Nekje v bližini je počil strel. Nekdo je grozljivo kriknul. Potem pa je vse utihnilo in koraki so se oddaljili.

Toda vse neprijetnosti noč so se izgubile, ko je pomislil: »Tu imate Italijani še eno zastavo k vaši »paradi!«

Ob svitu je stopil iz zvonika v cerkev in zaklenil za sabo. Cerkovnik ga zjutraj ni opazil. Ta-

»koj po policijski uri je odšel iz cerkve.

Nad Ljubljano je plapolala naša zastava. Že v zgodnjih urah je bila Ljubljana na nogah in bila je Marijin trg. Tam gori je visela zastava kot v zasmeh italijanski »zmagi«, dokaz njihove nemoči in nesposobnosti, simbol našega boja in svobode, pozdrav partizanom v gozdovih in mučenikom svobode v zaporih in taboriščih.

Ljubljana tega ne bo pozabila! Ljubljana se je veselila in pokazala svoje navdušenje. Popoldne se je zbralo na Marijinem trgu več tisoč ljudi in zrljo v zastavo. Niso skrivali svojega navdušenja. Niso se bali bajonetov in puščik, nih kopit italijanskih vojakov, ne psovka in groženj. V zastavi so videli našo zmago in našo svobodo. Vedno več Ljubljancev je prihajalo na trg in tako manjfestiralo za Osvobodilno fronto in protestiralo proti zločinskemu okupatorju.

Tu in tam se je kdo izmuznil s trga in se vrnil z novimi tovariši. Vaša Ljubljana je zrla zastavo, s trga, z nebotičnika, z gradu, z Zmajskega mosta, iz oken bližnjih hiš in s cest.

Ljubljana se je smejala, ko so se Italijani trudili, da bi odstranili zastavo. Streljali so vanjo, jo škropili z gasilsko brizgalico. Visoki komisar Graziosi je ponujal veliko nagrado tistemu, ki bi jo snel. Sele okrog polдне jo je snel Sešel, sin zvonarja šentpatriške cerkve.

To je bila ena izmed nepozabljenih slik odpora, ki ga je dajala M.

Deset let razvoja Ljubljane

V prvem desetletju naše svobode je Ljubljana doživela napredek, kakršnega ne pozna v svoji zgodovini. V novih družbenih odnosih so se mogočno spro-

PRED VOJNO IN DANES

Morda najznačilnejši so podatki, ki nam govorijo o naraščanju potrošnje električne energije

likalnika. Lani je potrošnja električne energije v gospodinjstvih dosegla že 37,1 milijona kilovatinih ur električne energije nasproti komaj 2,4 milijona v letu 1939, tako da lahko zaznamujemo v tem razdobju kar šestnajstkratno povečanje. To pa je že kar pomemben napredek k dvigu življenjske ravni delovnih ljudi. Danes je Ljubljana zlasti na glavnih prometnih žilah kar dobro razsvetljena. Zato pa je potrošila za javno razsvetljavo lani 1570 tisoč kilovatinih ur nasproti komaj 210.000 kilovatinim uram v letu 1939. Tudi potrošnja vode se je podvojila. Načrpana množina vode se je namreč povečala od 5,9 milijona kubikov v letu 1939 na 10,8 milijonov kubikov v lanskem letu.

Značilen je prav tako velik razmah tujkega prometa v mestu. Čeprav imamo danes v Ljubljani manj hotelov in hotelskih ležišč, kakor smo jih imeli pred vojno in je zgrajen nov, velikega hotela ena izmed najbolj perečih nalog, je statistika lani zaznamovala 102.800 tujcev nasproti 52.900 v letu 1939; pri tem se je število inozemskih turistov, ki so se ustavili v Ljubljani, povečalo od predvojnih 15.000 na 50.600.

Ljubljani. Ustanovljene so bile nove fakultete in samostojne visoke šole s številnimi inštituti poleg čisto znanstvenih inštitutov, za katere smo zgradili vrsto reprezentativnih zgradb. Število slušateljev na visokih šolah se je v primeri s predvojnimi številom več kakor potrojilo. Medtem ko je bilo v letu 1939-40 vsega le 2160 slušateljev, je njih število v zimskem semestru 1954-55 naraslo že na 6900.

Petnajst ljudskih knjižnic s 163.000 knjigami je lani posodilo 17.400 bralcev 560.000 knjig. Stiri ljudske univerze pa so leta 1953 priredile nad 400 predavanj, 93 jezikovnih tečajev in 32 drugih tečajev s skupaj 47.000 obiskovalci.

Ljubljana ima danes štiri stalna gledališča: Opero, Dramo, Mestno gledališče in Sentjakobsko gledališče. V pretekli sezoni je bilo v opernem in dramskem gledališču skupaj 465 predstav s 196.400 obiskovalci, v Mestnem gledališču 212 predstav z 79.500 obiskovalci in v Sentjakobskem gledališču 144 predstav z 42.500 obiskovalci. Lep razmah zaznamujejo tudi amaterske igralske skupine, ki jih je v Ljubljani 30 z 961 aktivnimi člani, ki so lani priredili 366 predstav.

NASA NOVA INDUSTRIJSKA PODJETJA

Ljubljana je imela pred vojno razmeroma malo industrije, ki vrh tega ni kazala skoraj nobenega napredka. Takratna gospodarja na Magistratu so se industrije celo otepali, češ da se z industrijo množijo v mestu tudi »proletariat«. Tako so bile možnosti zaposlitve čedalje slabše in je vladala brezposelnost.

Razmah industrije se je v Ljubljani začel pravzaprav šele po osvoboditvi. Leta 1947 so bili dovršeni prvi objekti v Litostroju, prvenec naše industrializacije, ki se je leto za letom širil in danes zaposluje že nad 2000 delavcev. Nastala pa so še druga nova industrijska podjetja zlasti v kovinsko-predelovalni stroki, med katerimi naj omenimo tovarno koles »Roge«, Tovarno pisalnih strojev, Mestno strojno podjetje, Strojno - kovinsko industrijsko podjetje SKIP, Žičnico, tovarno kovinske galanterije in podjetje

Nova otroška klinika je velika pridobitev Ljubljane

varno zdravil »Lek«, Tovarno gradbenih polizdelkov, tovarno optičnih in steklopihaških izdelkov ter nedavno dograjeno Tovarno močnih krmil.

Tudi podatki o razvoju proizvodnje nam kažejo mogočno napredek. Tako se je n. pr. proizvodnja železnih in jeklenih odlitkov povečala od predvojnih 1200 na 7200 ton. V tovarni »Rog« so lani izdelali že 6750 koles, v tovarni »Telekomunikacije« pa 18.660 radijskih aparatov. Proizvodnja zdravil je dosegla 191 ton, proizvodnja asfaltnih izdelkov pa 7500 ton. Papirnica v Večvah je lani izdelala 15.300 ton papirja nasproti 9300 tonam pred vojno. V tekstilni industriji lahko zabeležimo povečanje proizvodnje bombažnih tkanin od predvojnih

tkanin in v obleke 355.000 m². Precej se je razvila tudi živilska industrija. Proizvodnja kavnihi nadomestkov je lani dosegla 1624 ton (pred vojno 500 ton), proizvodnja bombonov 880 ton (550), proizvodnja mesnih izdelkov 698 ton (120) in proizvodnja cigaret 1867 milijonov kosov (1090).

53.000 DELAVCEV IN USLUZBENCEV JE ZAPOSLENIH V GOSPODARSTVU V LJUBLJANI

Zdaj je samo v industriji Ljubljane zaposlenih 17.300 delavcev in uslužbencev, v obrti 8600 in v gradbeništvu nad 7000. Skupaj pa zaposluje gospodarstvo v Ljubljani nad 53.000 delavcev in uslužbencev.

Naša industrijska in druga gospodarska podjetja upravljajo zdaj sami delovni kolektivi po izvoljenih delavskih svetih in upravnih odborih. Tako so delavci postali gospodarji v svojih podjetjih. V ljubljanskih podjetjih s 30 in več delavci je bilo lani izvoljenih 4380 delavskih svetov, v podjetjih s 7 in več delavci pa 1958 članov upravnih odborov.

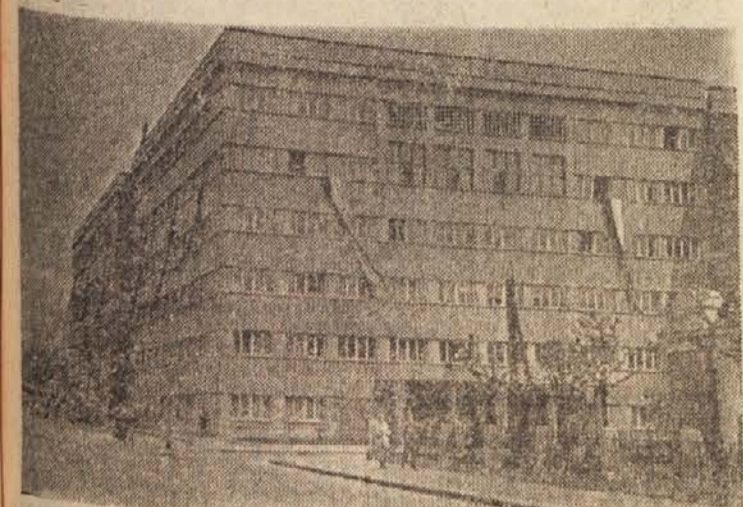
STANOVANJA IN DRUGE VELIKE NALOGE

Mogočni razvoj gospodarstva in celotnega družbenega življenja je seveda postavil Mestni ljudski odbor v Ljubljani pred velike in težavne naloge. Z gradnjo stanovanj in komunalnih naprav nismo mogli slediti naglemu razvoju mesta, ki terja milijardne nove investicije. To so pač bolezniki, ki vselej spremljajo hitrejši razmah gospodarstva.

Tu je na prvem mestu vprašanje stanovanjske graditve. Po vojni je bilo v Ljubljani zgrajenih skoraj 3000 novih stanovanj, kar pa še zdaleč ne zadošča. Večji razmah je zavzela gradnja stanovanj lani, ko je bilo v gradnji 996 stanovanj, od katerih pa je bilo zgrajenih le 200, medtem ko bodo ostala v glavnem dovršena letos, ko hkrati lahko pričakujemo nov razmah stanovanjske graditve.

Velikanske investicije bodo še potrebne za rešitev najbolj perečih komunalnih nalog. Posebne skrbi nam povzročajo rešitev železniškega vozlišča, ki predstavlja čedalje večjo prometno oviro, saj je n. pr. prelaz na Titovji cesti dnevno zaprt za promet skoraj osem ur. Nadaljevati bo treba gradnjo sodobnih cestišč in razširiti lokalni promet z novimi trolejnimi in avtobusnimi linijami. Z gradnjo gospodarskega razstavišča se bo še povečala potreba novih investicij v zvezi z razvojem tujkega prometa. Posebne velike naloge čakajo Ljubljano tudi na področju izpolnitve in razširjenja kanalizacije in vodovoda. Pa tudi te naloge bo ljudska oblast v Ljubljani uspešno rešila, naslanjajoč se na močno razvijajoče se gospodarstvo. Potem pa bo življenje Ljubljancem še boljše in lepše.

F. S.

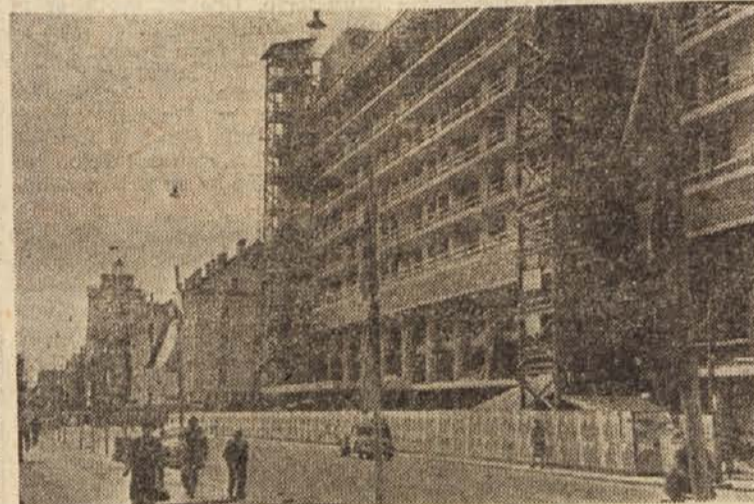

Nova reprezentativna poštna palača na Trgu Oslobodilne fronte

stile proizvajalne sile, naglo se je povečala proizvodnja, kar je ustvarilo pogoje za razvoj vseh ostalih dejavnosti, zlasti tudi na področju znanosti, umetnosti, književnosti in šolstva. Ljubljana je postala politično, gospodarsko in kulturno središče razširjene Slovenije, ki so ji bili priključeni osvobojeni kraji Primorske in sega danes po priključitvi koprškega okraja do morja. Tudi na zunanaj se je Ljubljana razvila v moderno mesto, zlasti odkar je dobila sodobno urejene glavne prometne ceste in ulice in so bile odstranjene nekatere stare zgradbe, ki so ovirale promet in sodoben razvoj mesta.

Danes šteje Ljubljana okrog 145.000 prebivalcev, medtem ko je leta 1945 živelo na današnjem področju mesta okrog 106.000 ljudi. V tej kratki dobi se je torej prebivalstvo Ljubljane pomnožilo, predvsem seveda s priselitvami, za skoraj 40.000 prebivalcev. Zaradi stanovanjske stiske pa mora še mnogo delavcev in uslužbencev, ki so zaposleni v mestu, stanovati izven Ljubljane in se dnevno voziti na delo.

Da bo slika razvoja mesta, njenega gospodarstva in družbenega življenja čim nazornejša, ne bo odveč, če o tem podamo nekaj konkretnih številčnih podatkov, ki nudijo včasih kar presenetljive primerjave.

Nova devetnadstropna stanovanjska in poslovna palača na Titovji cesti bo ena izmed najlepših in najsodobnejših zgradb v Ljubljani

šestkrat več. Ta večja poraba elektrike pa ne gre morda zgolj na račun razvoja industrije. Skoraj še bolj se je sprito cenene tarife povečala potrošnja elektrike v gospodinjstvih, saj kmalu ne bo gospodinjstva, ki ne bi uporabljalo električnega kuhalnika ali

Lani so tranjavaji in trolejbusi prevozili 31 milijonov potnikov, leta 1939 pa le 9,2 milijona. Število potnikov se je torej več kakor potrojilo. Iztržek celotnega gostinstva v Ljubljani je v preteklem letu dosegel 2,1 milijardo din. Ljubljana je postala tudi močno trgovsko središče za vso Slovenijo. Promet ljubljanskih trgovin na drobno je preteklo leto dosegel 19,9 milijarde din, kar predstavlja dobro četrtino celotnega prometa nadrobne trgovine v Sloveniji. Ljubljanska veletrovska podjetja pa so v preteklem letu zaznamovala celo 49,8 milijarde din prometa.

RAZVOJ ŠOLSTVA, ZNANOSTI IN KULTURE

Takoj po osvoboditvi je ljudska oblast posvetila vso pozornost razvoju šolstva. Danes imamo v Ljubljani 27 osnovnih šol z 9244 učenci in 17 gimnazij z 8569 učenci, nadalje vrsto srednjih in nižjih strokovnih ter vajenskih šol s 5500 učenci ter 9 umetniških (glasbenih) šol z 2300 učenci.

Posebno velik napredek zaznamuje razvoj visokega šolstva v

Eden izmed petih blokov Studentskega naselja pod Rožnikom

»Utensilija«. V elektroindustriji 860.000 na 1.500.000 m² in proizvodnje svilenih tkanin od 21.000 na 216.000 metrov. Konfekcijski obrati v Ljubljani so v preteklem letu predelali v perilo 54.000 m²

NA VLAKU

Iskal me je Gestapo. Nisem se smela več pokazati na cesti. Stiri mesece sem presedela v sobi pri neznanih ljudeh. Medtem je minila pomlad. Odcvelo je sadno drevje, odcveli so tulipani pod Tivolijem, pokosili so prvo travo, jaz pa sem še čakala v podprilicnem stanovanju na ponarejeni potni list, da bi šla v partizane.

Ze sem mislila, da bom morala ostati v Ljubljani, ko se je nekega večera zglasila kurirka. Dejala je, naj pojdem z jutranjim vlakom proti Trstu in mi izročila potni list na ime Vere Sušnik, gospodinjje. Velela mi je, naj vzamem na pot navaden kovček in obleko, ki ne bo vzbujala sumov.

»Kupila boš vozni listek do Trsta, a izstopila v Košani.« Dejala mi je, naj se zglasim v gostilni Dolgan in mi povedala geslo: »Pošilja me Matija iz Ljubljane.« »Vremščica« bo odgovoril gospodar. Potem si lahko zaupava: »Z istim vlakom bo šel na isto javko tudi nek starejši možki. Da se ne boš bala...« je rekla.

Staretova mama, pri kateri sem stanovala nazadnje, me je spremila zjutraj na kolodvor. Čeprav ni vedela, kdo sem, jo je skrbelo, kako bom prišla mimo policajev na kolodvoru.

Na cesti sem se počutila kot človek, ki je vstal po dolgi bolezniki. Končno sem spet srečavala ljudi, spet je sijalo name jutranje sonce...

Staretova mama me je poljubila v slovo. »Pa poždravi moža,« je rekla. »Bom, teta,« sem odvrnila. — »Sklenili« sva bili, da se peljem v Trst obiskat svojega moža.

Policaj mi je na hitro pregledal kovček. Potni list se jim je zdel v redu. Sedla sem v vlak

Pri prvem železniškem prelazu je stala Staretova mama in mi pomahala v slovo, zadovoljna, da sem srečno odšla. Jaz pa sem mislila na Jelico, ki so jo spoznali že na vlaku. Zdaj je v internaciji. Kot Vera Sušnik sem nosila očala in črno pobarvano lase.

Meglica je vstajala nad barjanskimi travniki. Požirala sem z očmi zelenje. Po tolikih mesecih, po pomladki med štirimi stenami...

Radovedno sem ogledovala potnike, ki so smeli v teh časih potovati iz kraja v kraj. Na nasprotnem koncu oddelka je sedel črnolas mlad možki, po videzu Italijan.

»Detektiv,« sem pomislila. Čutila sem, da me gleda. »Zdim se mu sumljiva,« me je prešinilo. Nosil je tenke brke, zalisce in bleščeče, namazane lase kot menda vsi italijanski detektivi. Niti očesa ni odvrnil od mene. Nenadoma je vstal in mi sedel naproti poleg na pol kmečkega možakarja, mojega sosedu. Zapletla sta se v pogovor. »Italijanski detektiv« je govoril čisto ribniško narečje. Rekel je, da je Ribničan, da pa potuje v Trst, kjer je dobil službo pri gospodarski policiji. »Belgardist,« me je streslo. Postala sem še previdnejša.

Njegov sosed pa je začutil do Ribničana zaupanje. Pripovedoval mu je, da je zbežal iz Loške doline pred partizani, da je zelo bogat. Denarja si je nabral pred vojno s tihotapstvom, pa tudi gostilna, trgovina in mesarija so mu vrgle lepe dohodke. Zdaj se preživlja s črno borzo. Zato se pogosto vozi v Trst.

V Šempetru sta vstopila dva gestapovca in zahtevala legitimacije. Z mojima sosedoma sta brž opravila, moj potni list pa sta dolgo ogledovala, ga obračala in spet ogledovala. Ze sem mislila, da sta opazila, da je po-

narejen ali da sta na fotografiji črnolasko z očali spoznala ilegalno, ki jo iščeta. Ribničan ni odvrnil oči od mene. »Zdaj bo spregovorila, me je spreletelo. »Opozoril ju bo, da se mu zdim sumljiva že vso pot.«

Toda gestapovca sta mi legitimacijo vrnila in odšla. Črnoborizijanc je preklinjal partizane, Ribničan pa je vzel iz žepa »Jutro« in mi pokazal »protikomunistični« članek. »Berite,« je dejal. »Kaj naj mu rečem? Ne morem se pretvarjati, da se strinjam. Češ nekaj časa sem časopis vrnila. »Kaj pravite k temu?« me je vprašal. »Zanimivo,« sem odgovorila.

Skušala sta me vključiti v pogovor, a jaz sem trdovratno molčala, da se ne bi zapletla v protislovo.

Nekaj pred Divačo se je začel Ribničan pripravljati, da bo izstopil. Povedal je črnoborizijancu, da bo vožnja v Trst prekinil, da bi obiskal v Košani prijatelja. »Zasleduje me, da bi odkril še druge, ki pojdejo na isto javko. Gostilna Dolgana je izdana,« sem pomislila. Kaj storiti? Prvič sem potovala kot ilegalka, zato si nisem vedela pomoči. Sklenila sem, da pojdem v Košani v cerkev in se zatopim v »molitev«, dokler ne bo Ribničana minila volja, da bi me zasledoval. Skrbelo pa me je za tistega starejšega tovariša, ki potuje z istim vlakom. Sklenila sem, da moram najti na poti s kolodvoru priložnost, da ga opozorim.

Na vratih košanskega kolodvora so stali trije nemški vojaki. Pogledala sem ob vlakom navzgor. Izstopila sva samo midva z Ribničanom. Kje je tovariš, o katerem je govorila kurirka? Vlak je odpeljal. Ostala sva sama na prazni progi.

»Tako,« je rekel Ribničan. »Do sem sva srečno prišla. Upam, da bova imela srečo še vnaprej.«

Ostrmela sem. »Kurirka mi je sinoči pokazala tvoj potni list. Čakal sem v Ljubljani na kolodvoru. Spoznal sem te po fotografiji. Bil sem v skrbeh zate, zato sem sedel v isti oddelek.«

Olažjano sem se zasmejala. Potem sva odšla skupaj proti vasi.

Alenka Gerlovič

BOJI ZA OSVOBODITEV SLOVENSКИH KRAJEV V ZAMEJSTVU

Majski dnevi 1945 na Koroškem

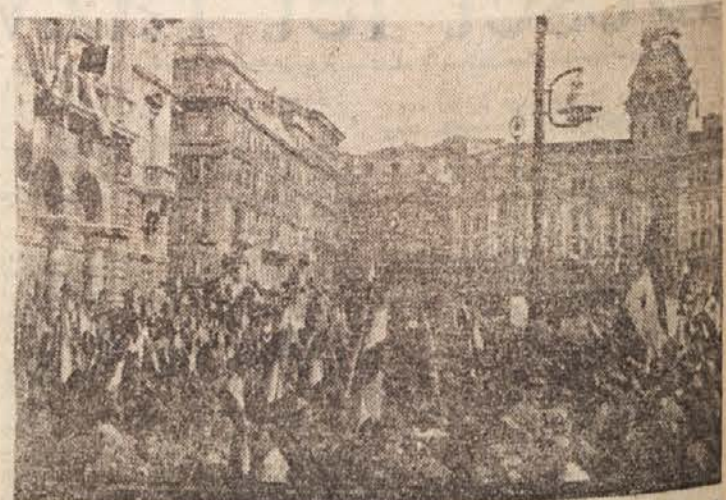
Spomin ob »meditacijah prič« iz Celovca

Majski dnevi so stari deset let. Tako se mi zdi, kot da so ostreje vtisnjeni v spomin, a da so kamrice, v katerih so shranjeni, še zmeraj mlade.

In zvečer 8. maja si je zapisal: »Titovci, kakor smo na kratko imenovali partizane, naj bi na odprtih cestah jemali ljudem kolesa in dragulje, ropali po trgovinah.

berce. Takrat zaregljajo strojnice, zaslišim detonacije granat in vem, da jurišajo na utrjeni bunker. Dolina je na tem kraju tesna zajeda. Na obeh straneh so sivi bunkerji (danes le še razvaline). V teh bunkerjih so esesovci. Vem da brigade nadaljujejo pot, ko so obračunale s sovražnikom.

nja z angleško vojsko v mestih. cvetje in zastave v okrašenih slovenskih vaseh, volitve predstavnikov PNOO (Pokrajinskega narodnega osvobodilnega odbora) po vaseh in v Celovcu — vse to in še marsikaj; neskončni vtisi dolgih cest, ob katerih je bilo odloženo orožje, kupi orožja, po travnikih razmetane granate, prevrnjene okupatorjeve čelade, nočnim posodam podobne, in končno, vsekakor, kar sem tiste dni srečaval: človek, svobodni človek, ki sem ga tiste dni srečeval na Koroškem.

Z nezadržnim navdušenjem je tržiško prebivalstvo sprejelo svoje osvoboditelje

S poti na Koroško

takratno doživljanje: »Stürmischer Frühling in Klagenfurt«.

Uvodoma priobčujemo sledeči izveček nekega dnevnika iz zadnjih dveh vojnih tednov. Zabeleže so zgolj osebnostni in nimajo namena veljati za avtentičen dokument.

V neki mapi, ker sem pač take vrste tič, imam zbrane že nekoliko orumenela papirja. Listam po njih: poročilo o dogodkih pri prvem Koroškem bataljonu v prvi polovici maja 1945. Priča poročila o bojih v dneh kapitulacije z esesovci, z belogardisti, ki so se umikali prek Ljubelja. Posebej opisuje, kako so umorili partizanskega oficirja, ki je odšel na sestanke, kjer naj bi se pogajal o predaji nacističnih enot. Bil je to zavraten umor, ko je bil že ves svet obvešen, da je nemška oborožena sila kapitulirala. V tem kotu pa so povdijane nacistične horde še vedno prelivale kri.

Dnevnik brez pretenzij na avtentičnost, katerega del je nastal v teh dneh celovški časopis, pa je vsestransko zanimiv — zvrhan koš političnih meditacij:

»3. maj.

...Nekatere radijske postaje so oznanile, da se je udala vsa nemška vojska v severni Italiji. V to so vključeni tudi Tirol, Salzburg, Vorarlberg, deli Koroške in Stajerske. Po začetnem veselju je zapisal neznanec, so ga obšli pomisleki zaradi delov Koroške in Stajerske, ki naj bi bili priključeni k Jugoslaviji. To bi bilo možno, kajti kapitulacija je tedaj veljala le še nasproti zahodnim silam. Da se nahajajo partizanski oddelki na jugu in jugovzhodu dežele, je bila zanje že stara zgodba; kako daleč so zvezani s Titovimi glavnimi si-

dela dve koloni titovcev, ki so zavzeli položaje na spodnjem delu Kolodvorske ceste, so naju obšli pomisleki.

Roparsko so izgledali, do zob oboroženi so bili, prav tako tudi ženske. Tudi te so bile poleg in celo otroci. V bistvu so bili seveda tudi oni »ubogi vragi«. Leta in leta so prenašali vse napore, zaničevani, v gozdovih. Sedaj žele tudi oni na njih način pokusiti sadove zmage. Toda za nas bi lahko bilo to prekleto nerodno.

Veletni sekretar Oblastnega komiteja KPS za Koroško Pavle Žavcer-Matjaž

In še in še je razmišljal in si beležil neznani Celovčan svoje vtise. Njegov današnji zapis je izIVEN v akordih klavirja, ki jih je zaslišal v tistih dneh iz nekega stanovanja. Na klavir je zaigral po dolgih letih, odkar je izgubil sina na ruski fronti — neki starejši ljubitelj glasbe.

Melanholija me prevzema, ko se sedaje spominjam starega mesta, kjer na glavnem trgu še vedno kameniti orjak, s prav tako orjaškim kijem že mnoga leta dviga svoje orožje — nad kamenitim zmajem. Vse je negibno.

Nekje v tem dnevniku, ki ga obnavljam, sem našel še na naslov: »Tito javlja težke boje za Celovec.«

Pisec dnevnika pa je še pripomnil: »Vedeli smo, da v tem ni resnice, toda ta vest nam je potrdila jugoslovanski cilj.«

Ko sem vse prenetel v sebi, svoje stare spomine in »meditacije« Celovčana v letu 1955, sem se znašel nad kapelskimi hribi, in ne vem več imena kmetu, ki je takrat pripeljal sod sadjevca:

Iz grape se vije kolona: brigade, brigade gredo.

Zajemam sadjevca in ga podajam borcev. Vsak popije požirek in nadaljuje pot. Ko izpraznim sod, pripelje kmet od nekega novega. Po stari rudarski progi nad Lobjniku sem razlezejo brigade XIV. divizije. Srečujem znanca. In ko odhajajo zadnji, so se njih konice dotaknile Re-

Načelnik štaba koroške grupe odredov Franc Primožič-Marko

lam, so komaj utegnili presoditi in prav tako, ali se jim bodo lahko upirale razpadajoče nemške enote. Na drugi strani se je zdelo, da so Angleži do nerazumevanja dolgo odlašali zasedbo dežele...

Tako je torej razmišljal nekdo v tistih dneh na Koroškem.

OSVOBODITEV TRSTA IN GORICE

Boji za osvoboditev Trsta in Slovenskega Primorja so se zaključili že v prvih treh majskih dneh. Spomin nanje objavljamo na današnji dan.

Splošni napad na Trst se je pričel dne 29. aprila ob zori.

Ojačena XX. divizija se je koncentrično zgrnila proti Divači, ena kolona je prodirala prek St. Petra, druga prek Ribnice. V Divači je računala divizija na večji sovražni odpor. Toda nasprotnik je bil popolnoma iznenaden in je pobegnil proti Trstu.

Iste dne se je XXX. divizija približala Trstu s severa, XXXI. se je usmerila proti Ajdovščini, IX. pa je prodirala prek Buzeta ter spotoma razbila sovražno kolono. Tudi ta je presenetila sovražnika, tako da se je brez odpora umaknil, kolikor ni bil ujet in uničen.

30. aprila v Rojanu

Naslednjega dne je XX. divizija odločno nadaljevala svoje prodiranje. Njena deveta brigada je v zaletu zavzela Sezano in pritisnila na Opčine, deseta je v napadu izvojevala utrjeno in dobro branjeno Bazovico, ki jo je sovražnik v protinapadu ponovno zavzel, a je bil končno po tretjem napadu le premagan. Osmo brigada pa je prodrla v Kozino in ondaj uničila sovražno kolono.

Medtem se je enajsta brigada XXVI. divizije pojavila južno-vzhodno od Divače. Medtem ko je XX. divizija prebijala zunanjo obrambo Trsta na črti Sezana-Kozina, je dospela IX. divizija prek Dekanov do južnih robov mesta, XXX. divizija preko ceste Trst-Tržič in je že ponoči dospela v Rojan.

Tedaj je vrhovni komandant

maršal Tito v svoji naredbi dne 30. aprila pohvalil junaške čete in njihove uspehe:

»V teh borbah so bili razen izmučene Istre osvobodjeni kraji St. Peter, Ilirska Bistrica in še mnogi drugi. Za Reko, Trst in Pulo se razvnmajo poulične borbe. Razbita je cela fronta sovražne obrambe v širini 125 km, na kateri so se borile čete ojačenega nemškega 29. armijskega zbora in mnoge druge nemško-fašistične samostojne formacije...«

Ko je bila tako razbita zunanja obramba Trsta, je bila IV.

Naši tanki so po openski cesti 1. maja 1945 prodrli v Trst

armija zadnjega dne v aprilu pripravljena, da prodre v mesto.

Upor deset tisočev

Medtem ko se je IV. armija bližala Trstu, se je razvelj v samem mestu odpor prebivalstva. Komanda mesta, ki je bila ustanovljena že jeseni 1944, je sponmladi razdelila mesto v štiri sektorje, v katerih so delovali po trije bataljoni, sredi marca pa je razglasila splošno mobilizacijo. Dne 26. aprila je izdala navodila

za napad. Prav v tem času so predstavniki slovenskih in italijanskih antifašističnih organizacij izvolili Slovensko-italijanski antifašistični odbor, ki je na svoji prvi seji pozval Italijane in Slovence v mesto na boj proti okupatorju. Dne 29. aprila se je njih splošni napad začel. Boji so se razvili po vsem mestu, v Barbovljah, na Trsteniku, pri Sv. Justu, v Arzenalu, v ladjedelnici Sv. Marca, v Zavljah. Mnogo Nemcev je bilo ujetih, v Zavljah okrog 600, pri Katinari 2000. Naslednjega dne so se ti boji nada-

ljevati in oddelki odpora so ta dan narasli že na 10.000 borcev. Ko je bila enajsta brigada XXVI. divizije pritegnjena v bližino mesta in je začela prodirati vanj delno tudi XXIX. divizija, IX. korpus ni bil več potreben za napad na Trst in ga je armijsko poveljstvo usmerilo proti Gorici in Tržiču.

1. maja na tržiški obali

Prvega maja so enote JLA z vseh strani prodrele v mesto.

Tržačani so jih sprejeli z razvratimi jugoslovanskimi in italijanskimi zastavami in s peterokrskimi zvezdami. Toda hkrati so naletele na močan odpor Nemcev. Deseta brigada XX. divizije je prodrla prek Vrdele in se pred zoro zavzela vseučilišče, obvladala vojaško bolnišnico in pritisnila na sovražnika, ki se je utrdil na sodišču. Osmo brigada te divizije je že v dopoldanskih urah osvobodila središče mesta in blokirala grad pri Sv. Justu ter prodrla do obale, kjer je zajela še nekaj motornih čolnov, polnih nemških vojakov. Zavzela je tudi železniško postajo.

Medtem je IX. divizija do večera obvladala odpor pri Sv. Anli. Na najhujši odpor pa so naše enote naletele na Opčinah.

Srečanje na Soči

Medtem je XXXI. divizija osvobodila Tržič in Gorico, del XXIX. pa je prodrl proti Soči. Oddelki operativnega štaba za Beneško Slovenijo so ta dan osvobodili Tolmin, Kobarid, Bovec in Tarčent v Slovenski Benečiji. Tako so 1. maja naše čete prodrele na Sočo in mestoma tudi že čez njo. Tega dne zvečer so se ob Soči pojavili prvi oddelki II. novozelandske divizije britanske VIII. armije.

Naslednjega dne je bil zlomljen poslednji odpor v mestu. Zavezeta stala bili sodinja in grad pri Sv. Justu. Borba za Opčine pa se je nadaljevala do jutra naslednjega dne. Okrog 10. dopoldne so se 3. maja vdal poslednji Nemci, okrog 3000 ljudi.

Tako je vrhovni komandant maršal Tito že v naredbi 1. maja lahko ugotovil, da so enote IV. armije, VII., in IX. korpusa nezadržno osvobodile Trst, Gorico, Tržič ter na široki fronti prodrele do Soče.

Iz knjige spominov S ŠTIRINAJSTO

Ošel sem v Podpeco, se zglasil pri Petercelu, nadaljeval pot mimo ožanih razvalin Peršanove domačije in se vzpel v Koprivno, kjer sem imel pri Blajsu javko s kurirji XIV. divizije. Med potjo smo prepevali pesem o njej in se veselili svidenja s slavniimi borci.

Pri Blajsu so mi povedali, naj jih ličam pri Raztočniku. Pognali smo se po strmih njivah, tam pa smo zvedeli, da se je vojska že premaknila proti Zelezni Kapli. Ljudje so se žudili. Se nikoli niso videli toliko partizanov kakor zdaj, ko se je pomikala tod oca divizija.

Ta dan je bil dan velikih doživljaj, pa tudi dan velikih presredov.

Nacisti so begali, jokalji, si v obupu nastavljali revolverje ob senca, se obešali. Bil je dan Judežev Iskristov, dan zatona »Hernvoika«! Mrzlično je bilo razburjenje vse, kar je bilo nepoštenega, zločinskega.

Danes je 7. maj 1945. Prad vegesto kočjo stoji dvorjeka mati in si s predpasnikom briše solze. Mimo nje se pomika dolga vrsta partizanov, med njimi zagleda svojega sina. Samo vzkliknil je: »Kmalu se vrnem, mama!«

Odhitel je dalje proti Zelezni Kapli, proti Galiciji, proti Gosposvetskemu polju.

»Gora vas je izbruhala«

Dolga vrsta Štirinajste se pomika proti Zelezni Kapli. Glava je silno, nepremagljive kače je pri Peruču in Lobjniku. Pri Stoparju pa stoji na dvorišču polovnjak jabolčnika in bori si mimogrede gaso žejo. Če si stal na Stoparjevih lužah, si videl le slabo polovnjake kače, ki se je vila čez Rajdenov vrh in mimo Stoparjevoga mlina.

Ko sva z Mihaljem prišla k Peruču, je njegova mati stala pred hišo in vsa srečna vzklikala: »Marija devic! Ali vas je gora izbruhala, ko vas je tolkož?»

»Šaj sem ti pravil, da nas je vsak dan več, pa nisi verjel!«

Pri Bajdelnu in Lepeni sem došel štab divizije in na hitro napisal načrt pohoda v Podjuno. Nato sem poiskal konja. Posodil mi ga je Peručev Lojz, ki je bil oskrbnik na zapuščenem Tavčmanovem posestvu. Konj je bil nemiren, saj so po vsem Lobjniku rezgetali konji. Meni pa se je zdelo, da bi se tudi žival rada mačkvala nad fašisti, ki so ji na dunajskem morišču ubili gospodarja Jurija.

Nenadoma me nekdo pokliče. Bil je Franc Primožič-Marko.

Duša moja, ali si tudi ti tukaj, je zavriskalo v meni in obšla sva se krepko kot brata.

»V Celovec, v Celovec! Jurji homo na Gosposvetskem polju!«

Najino navdušenje je zmotil Peručev gospodar John, ki nas je povabil v hišo in pogostil z veliko steklanico žganja, ter s krožnikom pogač. Strelci smo v te dobrote, doktor nisem pretrgal molka:

»Johan, danes je naša velika noč. Spet smo pri Peruču, ne pa pri Zaplotniku, kakor smo hili pravi partizani!«

»Kes je, tri leta je že tega, kar si ležal za platom in hišo zato imenoval pri Zaplotniku, le odvrnil domačin.«

Z Markom sva potem odjezdila ob dolgi vrsti borcev, ki se je vila od Peruču do Rebrce. Med potjo sem pripovedoval radovednim borcev o dogodkih na Koroškem ter jim razkazo-

val naše lepe doline in vasi. Kakor na dlanj je ležala Zelezna Kapla s svojimi šestimi rekami, gorskimi vasicami na bližnjih rebreh: Lobjnik, Lepeno, Kemnikom, Belo, Obirsko in Suho Kaplo. Pred temi rekami je trepetala trebusčasta Kapla, v kateri je mrgolelo gestapovcev. Komendant Serčarjeve brigade pa je občasno divni gorjski svet, poln divjačine, ki mu je dramil tovske žilice.

Pred poslednjim bunkerjem na Rebrci

V mraku je kolona obstala. Predhodnica je tretčila ob nemško postojanko v tovarni na Rebrci, ki je ležala že v dolini. Zasčitnica pa je bila še 1000 m visoko v suških in lobniških pčinah, pri Prevernikovem pramogovniku, kadmor je iz tovarne na Rebrci vodila ozka rudniška proga. Vsa proga je bila zaprpana z našo vojsko. Mule in konji so stokali ood teže streliva in orožja, častniški in kurirski konji pa so nemirno poplesavali in rezgetali v noč. Komaj smo jih krotili.

Ze smo začeli odmeve prvih strelav in rafalov, na Rebrci se je vnel kratek boj. »Panzerfaust«, ki smo jih zapletili sovražniku, so prefaustili, ki smo jih zapletili sovražniku, so prefaustili, ki smo jih zapletili sovražniku, so prefaustili, ki smo jih zapletili sovražniku, so prefaustili.

V Zečevi kmetiji smo dočakali zoro 8. maja. Tu smo tudi čuli radijske vesti o kapitulaciji Nemčije. Veselje pa nam je kalil umirajoči tovarnik, ki je ležal v kamri: ta je zaman pričakoval, ki je ležal v kamri: ta je zaman pričakoval, ki je ležal v kamri: ta je zaman pričakoval.

Na koleslju čez Dravo

Ze navsezgodaj smo zasedli vasice in trge zelenete Podjunske ravnine. Gledal sem v oči se kolono partizanske vojske in zdele so nam kakor rajde koscev, ki odhajajo na košnje sam pa sem zavil k Čenezelanu, da bi dobil voz. Dobil sem ga na razveselje. Ze vse jutro je strma obduoval našo vojsko. Mota aktivistična brigada na mi tudi tokrat ni dala miru in trst sem vrnil na sestanek. Pravzaprav sem moral stati ob koncu vojnem tleh kurirjev, ki so v koloni spremljali pri Rebrci. Nismo stili, ležale oči na doletale. Zdeli so ob nov oddelki in stili doletale. Zdeli so ob nov oddelki in stili doletale.

Po partizanskih poteh: Tone Butej-Janez, Bogo Gorjan in Karel Frušnik-Gašper

Ze navsezgodaj smo zasedli vasice in trge zelenete Podjunske ravnine. Gledal sem v oči se kolono partizanske vojske in zdele so nam kakor rajde koscev, ki odhajajo na košnje sam pa sem zavil k Čenezelanu, da bi dobil voz. Dobil sem ga na razveselje. Ze vse jutro je strma obduoval našo vojsko. Mota aktivistična brigada na mi tudi tokrat ni dala miru in trst sem vrnil na sestanek. Pravzaprav sem moral stati ob koncu vojnem tleh kurirjev, ki so v koloni spremljali pri Rebrci. Nismo stili, ležale oči na doletale. Zdeli so ob nov oddelki in stili doletale.

Ze navsezgodaj smo zasedli vasice in trge zelenete Podjunske ravnine. Gledal sem v oči se kolono partizanske vojske in zdele so nam kakor rajde koscev, ki odhajajo na košnje sam pa sem zavil k Čenezelanu, da bi dobil voz. Dobil sem ga na razveselje. Ze vse jutro je strma obduoval našo vojsko. Mota aktivistična brigada na mi tudi tokrat ni dala miru in trst sem vrnil na sestanek. Pravzaprav sem moral stati ob koncu vojnem tleh kurirjev, ki so v koloni spremljali pri Rebrci. Nismo stili, ležale oči na doletale. Zdeli so ob nov oddelki in stili doletale.

Ze navsezgodaj smo zasedli vasice in trge zelenete Podjunske ravnine. Gledal sem v oči se kolono partizanske vojske in zdele so nam kakor rajde koscev, ki odhajajo na košnje sam pa sem zavil k Čenezelanu, da bi dobil voz. Dobil sem ga na razveselje. Ze vse jutro je strma obduoval našo vojsko. Mota aktivistična brigada na mi tudi tokrat ni dala miru in trst sem vrnil na sestanek. Pravzaprav sem moral stati ob koncu vojnem tleh kurirjev, ki so v koloni spremljali pri Rebrci. Nismo stili, ležale oči na doletale. Zdeli so ob nov oddelki in stili doletale.

Ze navsezgodaj smo zasedli vasice in trge zelenete Podjunske ravnine. Gledal sem v oči se kolono partizanske vojske in zdele so nam kakor rajde koscev, ki odhajajo na košnje sam pa sem zavil k Čenezelanu, da bi dobil voz. Dobil sem ga na razveselje. Ze vse jutro je strma obduoval našo vojsko. Mota aktivistična brigada na mi tudi tokrat ni dala miru in trst sem vrnil na sestanek. Pravzaprav sem moral stati ob koncu vojnem tleh kurirjev, ki so v koloni spremljali pri Rebrci. Nismo stili, ležale oči na doletale. Zdeli so ob nov oddelki in stili doletale.

Ze navsezgodaj smo zasedli vasice in trge zelenete Podjunske ravnine. Gledal sem v oči se kolono partizanske vojske in zdele so nam kakor rajde koscev, ki odhajajo na košnje sam pa sem zavil k Čenezelanu, da bi dobil voz. Dobil sem ga na razveselje. Ze vse jutro je strma obduoval našo vojsko. Mota aktivistična brigada na mi tudi tokrat ni dala miru in trst sem vrnil na sestanek. Pravzaprav sem moral stati ob koncu vojnem tleh kurirjev, ki so v koloni spremljali pri Rebrci. Nismo stili, ležale oči na doletale. Zdeli so ob nov oddelki in stili doletale.

Ze navsezgodaj smo zasedli vasice in trge zelenete Podjunske ravnine. Gledal sem v oči se kolono partizanske vojske in zdele so nam kakor rajde koscev, ki odhajajo na košnje sam pa sem zavil k Čenezelanu, da bi dobil voz. Dobil sem ga na razveselje. Ze vse jutro je strma obduoval našo vojsko. Mota aktivistična brigada na mi tudi tokrat ni dala miru in trst sem vrnil na sestanek. Pravzaprav sem moral stati ob koncu vojnem tleh kurirjev, ki so v koloni spremljali pri Rebrci. Nismo stili, ležale oči na doletale. Zdeli so ob nov oddelki in stili doletale.

Ze navsezgodaj smo zasedli vasice in trge zelenete Podjunske ravnine. Gledal sem v oči se kolono partizanske vojske in zdele so nam kakor rajde koscev, ki odhajajo na košnje sam pa sem zavil k Čenezelanu, da bi dobil voz. Dobil sem ga na razveselje. Ze vse jutro je strma obduoval našo vojsko. Mota aktivistična brigada na mi tudi tokrat ni dala miru in trst sem vrnil na sestanek. Pravzaprav sem moral stati ob koncu vojnem tleh kurirjev, ki so v koloni spremljali pri Rebrci. Nismo stili, ležale oči na doletale. Zdeli so ob nov oddelki in stili doletale.

Ze navsezgodaj smo zasedli vasice in trge zelenete Podjunske ravnine. Gledal sem v oči se kolono partizanske vojske in zdele so nam kakor rajde koscev, ki odhajajo na košnje sam pa sem zavil k Čenezelanu, da bi dobil voz. Dobil sem ga na razveselje. Ze vse jutro je strma obduoval našo vojsko. Mota aktivistična brigada na mi tudi tokrat ni dala miru in trst sem vrnil na sestanek. Pravzaprav sem moral stati ob koncu vojnem tleh kurirjev, ki so v koloni spremljali pri Rebrci. Nismo stili, ležale oči na doletale. Zdeli so ob nov oddelki in stili doletale.

Ze navsezgodaj smo zasedli vasice in trge zelenete Podjunske ravnine. Gledal sem v oči se kolono partizanske vojske in zdele so nam kakor rajde koscev, ki odhajajo na košnje sam pa sem zavil k Čenezelanu, da bi dobil voz. Dobil sem ga na razveselje. Ze vse jutro je strma obduoval našo vojsko. Mota aktivistična brigada na mi tudi tokrat ni dala miru in trst sem vrnil na sestanek. Pravzaprav sem moral stati ob koncu vojnem tleh kurirjev, ki so v koloni spremljali pri Rebrci. Nismo stili, ležale oči na doletale. Zdeli so ob nov oddelki in stili doletale.

Ze navsezgodaj smo zasedli vasice in trge zelenete Podjunske ravnine. Gledal sem v oči se kolono partizanske vojske in zdele so nam kakor rajde koscev, ki odhajajo na košnje sam pa sem zavil k Čenezelanu, da bi dobil voz. Dobil sem ga na razveselje. Ze vse jutro je strma obduoval našo vojsko. Mota aktivistična brigada na mi tudi tokrat ni dala miru in trst sem vrnil na sestanek. Pravzaprav sem moral stati ob koncu vojnem tleh kurirjev, ki so v koloni spremljali pri Rebrci. Nismo stili, ležale oči na doletale. Zdeli so ob nov oddelki in stili doletale.

Ze navsezgodaj smo zasedli vasice in trge zelenete Podjunske ravnine. Gledal sem v oči se kolono partizanske vojske in zdele so nam kakor rajde koscev, ki odhajajo na košnje sam pa sem zavil k Čenezelanu, da bi dobil voz. Dobil sem ga na razveselje. Ze vse jutro je strma obduoval našo vojsko. Mota aktivistična brigada na mi tudi tokrat ni dala miru in trst sem vrnil na sestanek. Pravzaprav sem moral stati ob koncu vojnem tleh kurirjev, ki so v koloni spremljali pri Rebrci. Nismo stili, ležale oči na doletale. Zdeli so ob nov oddelki in stili doletale.

Ze navsezgodaj smo zasedli vasice in trge zelenete Podjunske ravnine. Gledal sem v oči se kolono partizanske vojske in zdele so nam kakor rajde koscev, ki odhajajo na košnje sam pa sem zavil k Čenezelanu, da bi dobil voz. Dobil sem ga na razveselje. Ze vse jutro je strma obduoval našo vojsko. Mota aktivistična brigada na mi tudi tokrat ni dala miru in trst sem vrnil na sestanek. Pravzaprav sem moral stati ob koncu vojnem tleh kurirjev, ki so v koloni spremljali pri Rebrci. Nismo stili, ležale oči na doletale. Zdeli so ob nov oddelki in stili doletale.

Ze navsezgodaj smo zasedli vasice in trge zelenete Podjunske ravnine. Gledal sem v oči se kolono partizanske vojske in zdele so nam kakor rajde koscev, ki odhajajo na košnje sam pa sem zavil k Čenezelanu, da bi dobil voz. Dobil sem ga na razveselje. Ze vse jutro je strma obduoval našo vojsko. Mota aktivistična brigada na mi tudi tokrat ni dala miru in trst sem vrnil na sestanek. Pravzaprav sem moral stati ob koncu vojnem tleh kurirjev, ki so v koloni spremljali pri Rebrci. Nismo stili, ležale oči na doletale. Zdeli so ob nov oddelki in stili doletale.

PISMO IZ BONNA

Dve suvereni Nemčiji in dve poti do njune združitev

(OD STALNEGA DOPIŠNIKA »BORBE«)

Odkar sta Pariz in London deponirala ratifikacijske dokumente o prenehanju okupacijskega statusa in tujih četah v Nemčiji, visoki zahodni komisarji niso več komisarji, marveč veleposlaniki. Zahodna Nemčija je postala deset let po kapitulaciji nemške vojske suverena država in smislu pariških pogodb. Pred dobrim letom, 25. marca 1954, je sovjetska vlada objavila deklaracijo o prenosu suverenih pravic na Vzhodno Nemčijo. Odtlej je Puškin veleposlanik v Vzhodnem Berlinu.

Tako sta se na političnem tlorisu pojavili dve suvereni Nemčiji. Bonn ne priznava Vzhodne Nemčije za suvereno državo, ker meni, da njena vlada in parlament nista bila izvoljena po volji ljudstva in da sta orodje v rokah sovjetske politike. Vzhodnonemška vlada pa očita nekaj podobnega Bonnu in pravi, da je bonnska vlada orodje ameriške politike. Po pariških pogodbah pa sta samo bonnska vlada in Zvezni zbor zakoniti predstavnik nemškega naroda. Socialni demokrati ne priznavajo vzhodnonemške suverenosti, z vsem poudarkom pa nastopajo proti »okrnjeni« bonnski suverenosti. Socialni demokrati menijo, da je dobila Zahodna Nemčija komaj toliko suverenosti, kolikor je potrebuje, da bi se lahko kot človeško in gmojno področje vključila v zahodne vojaške organizacije.

Toda ne glede na medsebojne očitke in pomisleke proti pripojitvi, da sta nastali dve Nemčiji, Vzhodna z 18 milijoni, Zahodna pa s 50 milijoni prebivalcev in z zelo različnim družbenim redom. Ali bo nova suverenost, ki jo praznuje bonnska vlada kot utrditev zveze z bivšimi okupatorji, približala združitvi? To vprašanje dela preglavice nemškimi državniki in javnosti. Odgovori nanj pa so zelo različni. Kancler pravi, da je v vojaški zvezi z zahodnimi državami edina prava kot k združitvi. Po tej koncepciji bo Moskva popuščala tem bolj, čim močnejši in enotnejši bo Zahod. To dokazuje tudi avstrij-

ska državna pogodba, »prvi plod politike čvrste roke«. Ne gre namreč zgolj za združitve Nemčije, marveč tudi za rešitev Evrope pred »komunistično nevarnostjo«. Po tej koncepciji so notranje zveze — predvsem gospodarske — v Sovjetski zvezi še eno znamenje, da Zahod ne sme popuščati. In če bi nekega dne prišlo do sporazuma o splošni razorožitvi, tedaj bi lahko tudi Zahodna Nemčija omejila svojo oborožitev in morda bi se lahko potem uspešno pogajali o združitvi.

Določa drugače presojo novo suverenost socialni demokrati. Po njihovem mnenju sta spremenili obe suverenosti consko mejo v državno. Suverenosti sta izraz politike blokov in hladne vojne. Lani, 25. marca je Moskva pripoznala suverene pravice Demokratični nemški republiki, Bonn pa je naslednji dan odgovoril s spremembo ustave in proglašitvijo vojaške obveznosti. Letos odgovarja Vzhodna Nemčija z enakim ukrepom na bonnsko suverenost. Ta pot ne drži k združitvi, marveč k zaostrovanju napetosti. Socialni demokrati menijo, da je politika koeksistence v obliki organizirane evropske varnosti, ko združena Nemčija ne bi pripadala nobenemu bloku, edina pot k združitvi. Socialni demokrati opozarjajo na avstrijski primer.

Vlada očita opoziciji, da razbija »enotnost svobodnega sveta« in pomaga Moskvi, opozicija pa odgovarja vladi, da je dala nemškimi divizijam prednost pred

združitvi. Te koncepcije so že znane, ne moremo pa reči, da niso nastale nekatere novosti. Avstrijska državna pogodba in upanje, da bo kmalu sklicana konferenca štirih, sta povzročila čedalje očitnejše razpoloženje, naj bi bila suverenost korak bliže k združitvi. Čedalje glasnejše so zahteve, naj bi na združitve ne gledali samo kot na strankarsko politično zadevo in naklonjenost Washingtona (čeprav so v Zahodni Nemčiji hvaležni ZDA za vojno pomoč), marveč kot na življenjsko vprašanje. Od tod tudi predlogi iz neposredne kanclerjeve okolice, naj bi našli za Zahod in za Vzhod sprejemljivo pot. Čedalje bolj dozoreva prepričanje, da je v atomski dobi nevarno igrati se z ognjem in da se Moskva ne bo ustrašila 12 nemških divizij.

R. Vujović

FIGL SI OBETA

že v kratkem sklenitev avstrijske državne pogodbe

Dunaj, 7. maja (AFP). Avstrijski zunanji minister Figl je rekel sredi sestanke Ljudske stranke, da Avstrija po podpisu državne pogodbe ne bo sklenila nobenih vojaških pogodb in tudi ne dovolila, da bi tuje sile ustanovile svoja vojaška oporišča na njenem ozemlju.

Izrazil je upanje, da bodo konferenco veleposlanikov štirih velesil zaključili v ponedeljek ali torek. »Po končani konferenci veleposlanikov,« je dejal, »ne bo več nobene

sklepe se bodo do konca leta umaknile iz dežele.«

Poudaril je, da bo Avstrija po sklenitvi državne pogodbe postala v vseh ozirih suverena država, in dejal: »Potlej bomo povedali vsemu svetu, da želimo uveljavljati nevtralno, neodvisno politiko, politiko prijateljstva z vsemi narodi.«

Velesposlaniki okupacijskih sil danes niso zasledili. Pač pa so delo nadaljevali pravni strokovnjaki in

Veleposlaniki štirih okupacijskih sil pri avstrijskem zunanjem ministru Figlu

ovire za sestanek zunanjih ministrstev štirih velesil na Dunaju, na katerem bi sklenili in podpisali avstrijsko državno pogodbo. Ko bo ta podpisana, v naši deželi ne bo več zavezniških oblasti in okupacij-

prevajalci. Ameriški veleposlanik in visoki komisar v Avstriji Thompson je odpoval davj v Pariz, kjer bo poročal zunanjem ministru Dullesu o delu veleposlaniške konference.

- »Patrolja je bil odgovor v ukrajinskini.
- »Kakšna patrolja?«
- »Nemška.«
- Drobec sekunde sem premišljal. Verjetno še toliko ne bi ugal, ko bi vedel, da Drago že leži v zasedi za hrbti teh vojakov. Bil mi je le malo neprijetno pri srcu, ko sem zavpil:
- »Roke krišku, drugače streljam!«
- Roke so se le počasi dvigale, dva pa sta jih dvignila šele, ko sem ju prav odločno pozval. Ko smo jih razorožili, se je prismejkal k nam Drago. Z brozostrelko jim je mabil v hrbet in opozoval siehni njihov bég. Bilo jih je kakih 30, dovolj, da bi nas pohrustali.
- Odpejli smo se dalje in šele tedaj smo pomislili, da bi se to srečanje lahko končalo drugače. Drago je sicer smuknil s kolesom mimo njih, toda prav lahko bi ga ustrelili. Še preden bi mu prišli na pomoč. Pa tudi naš »sunaštvor« je bilo bolj dvomljivo narave, ker je imel zanj še največ zaslug pravzaprav Tavčanov konj.

In v avtu do Celovca

Pred Grabštanjem smo srečali fante in možkarje, ki so odnašali orožje iz skladišča. Velikoma so imeli prav kratke puške, italijanske in maniharce — pripravne za divji lov. Res, redka prilžnost za koroške divje lovec! Se sami smo zavili v skladišče, ki je bilo prepolno brozostrelk, pištol, streliva, oblek in orodja. Kmetje in meščani, otroci in žene so brskali po razmetanih kupih.

Nas pogled je pritegnil nase osebni avto, ki je stal na dvorišču in so nam ga hoteli odprejati prav pred nosom. Ustavili smo ga; mlada dama je bila uradniška v skladišču, gospod pa gestapovec. Damico smo vso obupano in preplašeno pustili na dvorišču, »gospoda« pa prislili, da nam je bil za šoferja vse do Celovca. Tavčanov Črni je odslužil z vozom vred ga je sprejel v oskrbo gostilničar Znidar.

Brzeli smo mimo dolgih vrst razoroženih nemških vojakov, ki so utrujeni ležali ob cesti, odmetavali uniforme in načemalij zakljaje konzerve. Ob njih, v čestnem jarku, pa so jim delali družino razbiti in ožgani tovorni avtomobili.

Osamljene smo se počutili sredi tolikšnega števila sovražnih vojakov in vozil. Prav lahko bi zapeljali med nerazorožene čete.

»Morda smo nekoliko prehitro vozili?« smo govorili pol za šalo pol zares. Teda, smo zagledali oklopni voz, ki nam je brzel nasproti po cesti iz Celovca. Zaostrili smo pogled in spoznali na njem našo zastavo z zvezdco.

»Nismo prežgodni, ne!« je bilo iskano vzkliknila Zala in z veseljem smo ji pritrtili.

V celovškem predmestju smo zagledali prve uniforme zahodnih zaveznikov. V mestu je bilo zelo pisano: mešale so se partizanske in angleške uniforme. Zavili smo k jezuitski kamari, k našemu štabu. V mestu ni bilo nikakih sledov borbe. I Angliji i partizani so vkorakali vanj brez odpora. Zato pa so izvojevali naše partizanske brigade hude borbe z esesovskimi divizijami, četniki, ustaši in belogardisti pri Pilberku, na Jezerskem, na Ljubelju in drugod ob mejli.

Tri leta Celovca nisem videl od blizu. A ko sem zagledal sprehaljoče se partizane po mestnih ulicah, se mi je zdelo to tako naravno, kot je kaj. Če bi se kdaj videl Hitlerjevega vojaka v nemški uniformi, bi začen dvikliknil; kaj pa vendar ti toč, v Celovcu?

PISMO IZ LIBANONA

KDO BO PROJEKTIRAL HIDROENERGETSKI SISTEM »LITANI«

Libanonska javnost terja, da delo spriči najugodnejše ponudbe zaupajo našemu podjetju »Energoprojekt«

T Bejrutu, glavnem mestu Libanona, se razvija zadnje dni v javnosti, pa tudi v parlamentu, živahna razprava o tem, komu bodo zaupali projektiranje in nadzorstvo nad javnimi deli v zvezi z gradivno najvažnejših objektov v sistemu izkoriščanja voda libanonske reke Litani in njenih pritokov. Do razprave »najrže« ni prišlo, da ni bilo nekoliko čudnega ravnanja z jugoslovenskim podjetjem, ki je na mednarodnem natečaju postavilo najugodnejše pogoje za projektiranje teh naprav, pa so njegovim predstavnikom sporočili, da vzhle temu podjetje ne bo dobilo tega posla. Zato je prišlo v libanonskem parlamentu do srdite razprave in ves tisk v arabskem jeziku je nastopil v obrambo pravic jugoslovenskih ponudnikov.

Pred nekaj meseci je dobila libanonska vlada posloj za prvo fazo graditve naprav za izkoriščanje libanonskih rek. Upostavili so vladno upravo za graditve teh naprav z imenom »Litani«. V prvi fazi naj bi zgradili dve hidrocentrali in eno termoelektralno, potem pa naprave za umetno namakanje 10.000 ha zemlje in omrežje visoke napetosti za vso deželo. Uprava za graditve je razpisala mednarodni natečaj za sgradištev teh naprav. Po pogojih natečaja bi projektant izdelal projekt in nadziral dela. K natečaju se je prijavilo št. podjetij iz 17 dežel. Natečaj ima dve

fazi: kvalifikacijsko in končno. V kvalifikacijskem natečaju so izločili tista podjetja, o katerih so mislili, da niso sposobna, da bi izpolnila to nalogo. Ostalo je 15 podjetij, ki so jih razglasili za tehnično sposobna, da opravijo to delo. Med njimi je bilo tudi jugoslovensko podjetje »Energoprojekt« iz Beograda.

Po končanem natečaju je uprava za graditve sistema »Litani« razpisala licitacijo za projekte in nadzorstvo na podlagi tehničnih pogojev, ki jih je določila sama. Vsako na licitaciji sodelujoče podjetje je moralo navesti tudi svoje pogoje, to se pravi višino plačila za to delo navesti v odstotkih celotne investicijske vsote. Uprava je v pogojih omenila da bo tudi ona določila svoj odstotek, ki ga bo sporočila, ko bo odprla ponudbe in ki bo podlaga za dokončno odločitev.

Čeprav to v investitorjevih pogojih ni izrecno navedeno, je treba omeniti, da dobi no libanonskih zakonih o licitaciji delo tisti, ki nastopi v enokopravnih tehničnih sposobnosti z drugimi licitanti z najugodnejšo ponudbo.

Ponudbe so uradno odprli 16. aprila. Preden je uprava za graditve sporočila pogoje posameznih ponudnikov, je licitanti obvestila, da je kot svoj odstotek določila 5%, kolikor naj bi od celotne vrednosti investicijske vsote znašalo plačilo za projektiranje in nadzorstvo nad deli. Potem so sporočili ponudbe posameznih podjetij. Ponudba jugoslovenskega podjetja »Energoprojekt« je znašala 4,4%. Bila je edina pod povprečjem, ki ga je določila uprava za graditve.

Med vsemi licitanti je bila torej ta ponudba najugodnejša. Ostali edini licitanti bili so podjetja iz ZDA, Anglije, Belgije, Italije, Švice in Francije — so šla s svojimi zahtevami celo do 9, 10 in 12%. Za »Energoprojekt« je bila najugodnejša ponudba

nekega ameriškega podjetja, ki je ponudilo oz. zahtevalo 5,78%, torej nad povprečjem, ki ga je določila uprava za graditve. Potem ko so odprli ponudbe, so sporočili, da ne bodo takoj odločili, kdo bo dobil delo, marveč da bodo storiili to pozneje.

Drugi dan je ves arabski tisk Libanona prisrčno čestital »Energoprojektu« k uspehu in izrazil veselje, da bo libanonsko ljudstvo sodelovalo z jugoslovenskimi inženirji pri tako pomembnem in velikem narodnem delu. Zgodilo pa se je nekaj nepričakovane. Predsednik uprave za graditve je po takšnem reagiranju tiska pohitel z izjavo, da »Energoprojekt« brzdas ne bo dobil tega dela, ker je njegova ponudba pod povprečjem, ki ga je določila uprava. Ker je ponudba cenejša, kakor je računala uprava, je izjavil, da bo to neugodno vplivalo ko bo uprava dokončno sklepala o ponudnikih in da bo delo najbrž došlo ameriško podjetje, ki je ponudilo 5,78% in ki je približno za milijon dolarjev dražje od ponudbe »Energoprojekt«.

Izjava predsednika uprave je povzročila viharne proteste v libanonskem tisku. Casniki so ostro napadli tako stališče in zahtevali, naj zaupajo delo najugodnejšemu ponudniku »Energoprojektu«, ki so ga na kvalifikacijskem natečaju ocenili kot tehnično enakovrednega z ostalimi konkurenti in sposobnega, da izpolni to nalogo.

Ukrep uprave je sprožil živahno razpravo tudi v libanonskem parlamentu. Več poslancev, med njimi tudi podpredsednik parlamenta Adib Ferzeli, poslanec Nikola Salem in drugi, so srdito napadli vlado in predsednika uprave, ki je tudi član parlamenta, češ da nameravajo odkloniti ponudbo »Energoprojekt«. Zahtevali so, naj delo zaupajo jugoslovenskemu podjetju, katerega pogoji so za narodne koristi Libanona najugodnejši. V razpravi so navajali tudi podatke, kako plačuje jugoslovensko podjetje svoje inženirje in da je »Energoprojekt« spriči skromnih personalnih izdatkov lahko nastopil z največjo ponudbo. Razen tega je bilo stialo tudi polvalno izjave o solidnosti javnih del, ki so jih prevzela ostala jugoslovenska podjetja v deželah Bliznjega vzhoda.

Končna odločitev bo sprejeta čez nekaj dni. Radko Miletić

TUDI FRANCIJA OBSOJA

Nemcem ni v čast

da so onemogočili »Krvavo pot« na filmskem festivalu v Cannesu

Pariz, 7. maja (Tanjug). Po predavanju jugoslovenskonorveškega filma »Krvava pot« novinarjem in filmskim strokovnjakom v Cannesu del pariškega tiska obsirno poročila in izražala začudenje, da so prepovedali javno predvajanje filma na mednarodnem filmskem festivalu.

Z naslovom »Jugoslovanski film, ki ga ne bomo videli,« pravi »Franc Tireur«, da se ni moč razložiti sklepa festivalvske komisije, da ne bo predvajala filma o mučeništvu jugoslovenskih internirancev v nacističnem koncentracijskem taborišču na Norveškem. »Lahko razumemo,« piše časnik, »da so na tej mednarodni manifestaciji umetniške enotnosti Nemci želeli, da jih ne bi spominjali na nepopravljivo sramoto in škodo, ki jo je hitlerjevska okrutnost prizadejala podjarmljenim narodom. Toda sodobni Nemci, ki se odrekajo nacizmu, bi si nasprotno pridobili več časti, če bi si prizadevali, da bi ta film ponosnega ljudstva predvajali na festivalu, kajti v njem je prav tako vse res, kakor je res vse tisto, kar zdaj navajajo na javni obravnavi proti Struthofu (proces proti gestapovcem) v Parizu.«

Casnik pripominja, da je v filmu »več umetnosti in več čustev, kakor na mnogih drugih velikih razkričanih in banalnih produkcijah, ki so jih ljudem iz dneva v dan vsiljevali na festivalu. Kar pa je posebno pomembno, je to, da je film poln človeške toplote, preprostosti, poln življenjske patetike ljudi v koncentracijskih taboriščih, ki trpe in sanjajo o svobodi. Ko gledamo ta film, preživljamo teror nacističnih taborišč.«

»Combat« ugotavlja, da »Krvava pot« pripada tisti vrsti »prijavev o deportacijah, s katerimi preskrbujejo obilno in brez škandalov mnogo sodobne filmole.«

»Liberation« pravi: »Po splošnem mnenju, vstevši tudi v Cannesu navzoče novinarje, je nem-

ška delegacija napravila nepopravljivo napako, francoski prireditelji festivala pa so odigrali vlogo Poncija Pilata.« — Zatem pravi, da so »najmanj tri četrtnine filma zelo velike vrednosti« in primominja, da je »imela nemška delegacija srečo, ker je prvi del filma precj slab. Če tega ne bi bilo, bi imeli prvovrsten film, ki bi lahko tekmoval za Grand Prix. Vsekakor pa bi film zaslužil častno mesto med nagrajenimi. Nemški delegaciji in prirediteljem festivala pa nikakor ni v čast, da so spremenili to »Krvavo pot« v zagato.«

Proslava kapitulacije nemške armade

Berlin, 7. maja (AFP). S svečano akademijo v berlinski Opetri se je nocoj začela v vzhodnem Berlinu proslava desetletnice brezpogojne kapitulacije nemške armade. Akademiji sta med drugimi prisostvovala podpredsednik sovjetske vlade Peruhin in obrambni minister maršal Zukov.

Predsednik vzhodnonemške vlade Otto Grotewohl je v svojem govoru izjavil, da Vzhodna Nemčija predstavlja »prvo socialistično državo v nemški zgodovini«. Posebno priznanje je dal »velikemu vojskovodji maršalu Zukovu, osvoboditelju Berlina.«

Vodja sovjetske delegacije Peruhin je dejal, da Sovjetska zveza želi rešitev nemškega vprašanja z miroljubnimi sredstvi. Po njegovih besedah pa ni mogoče, da bi se »miroljubna Vzhodna Nemčija zedinila z bojevitvo Zahodno Nemčijo.«

Z VSIH STRANI SVETA

KITAJSKA UMİK SOVJETOV IZ PORT ARTHURA IZ DAJRENA

Hongkong, 7. maja (AFP). Sovjetske čete so se začele umikati iz kitajskih pristanišč Port Arthura in Dajrena, ki so ju zasedle po pogodbi, sklenjeni s Čangkaškovo vlado leta 1945. Pogodba je bila revidirana leta 1950 na poznanjših med sovjetskimi in kitajskimi predstavniki. Oktobra 1954 pa sta ZSSR in Kitajska sklepili, da se sovjetske čete umaknejo iz obeh oporišč.

JAPONSKA STIKI S SOVJETSKO ZVEZO IN KITAJSKO

Tokio, 7. maja (AFP). Skupina 15 japonskih znanstvenikov med katerimi je tudi predsednik japonskega znanstvenega sveta Seizji Kaja, je odpovala danes v Moskvo. Obiskali bodo tudi Kitajske. Japonske znanstvenike sta povabila na obisk so-

ZDA VOJASKA POMOČ ARABSKIM DEŽELAM

Washington, 7. maja (AFP). De rektor ameriške uprave za stike s tujino Harold Stassen je večraj izjavil da ZDA ne nameravajo vojaško podpreti Izrael ali arabske dežele, ki imajo z Izraelom skupno mejo. Pripomnil je, da bo Amerika zagotovila vojaško pomoč samo tistim arabskim deželam, ki meje z ZSSR.

INDIJA KONFERENCA V SIMLI

New Delhi, 7. maja (AFP). Dve dni držal, med njimi tudi Japonska, Indonezija, Pakistai, Vietnam je pravilno, da bodo sodelovale na konferenci v Simli ki je dal zanj po buda predsednik indijske vlade Nehru in se bo začela 9. maja. Na konferenci bodo preučevali ameriško pomoč azijskim deželam Čajlon na tej konferenci ne bo sodeloval.

Svečanost v Mauthausenu

Tisoč naših bivših internirancev je proslavilo desetletnico osvoboditve

Dunaj, 7. maja (Tanjug). Kakih tisoč bivših jugoslovenskih internirancev v Mauthausenu in drugih članov Zveze borcev je danes prisostvovalo odkritju spominjske plošče in polaganju venca v tem zloglasnem hitlerjevskem taborišču.

Na svečanosti ob deseti letnici osvoboditve iz taborišča je imel član izvršnega odbora Zveze borcev Jugoslavije Bertonec krajši govor, v katerem je orisal boj več ko 12.000 jugoslovenskih

internirancev, ki so umrli v tem taborišču kot žrtve fašističnih zverstev.

S svečanosti so poslali predsedniku Titu naslednjo brzojavko:

»Preživeli politični interniranci iz taborišča Mauthausen, zbrani na proslavi desete obletnice osvoboditve in zmagae nad fašizmom. Te, ljubljeni tovariši predsednik, ob spominu na padle tovariše pozdravljajo z željo, da bi bil dosežen trajni mir na svetu.«

Koroškega partizana V PODJUNI

Z Zmavčevim vozom smo odrinili proti Celovcu. Ob cesti so ležali ožgani nemški avtomobili, tanki in uničeni topovi. Ogedali smo si razdejanje — vse, kar je ostalo od motorizirane nemške vojske — pa z občutkom zmagovalcev sedli na preprost vozček, ki ga je v drobnem drcnu vrtel Tavčanov Črni.

v Galiciji sem zvedel, da je pot v Celovec prasta. Zavili smo na dravski most in pogled na reko nas je ganil. Spomnil sem se stiha, ki sem se ga kot otrok še pred plebiscitom učil:

»Drava mirna in živahna Soča, sestri bistrs Save sta obe

Ko sem ga ves zamaknjen šepetal, se je oglasila Zala:

»Gasper, povej, kako si se lani kopal v Dravi.«

Prešerno se je zasmejala, mene pa je obilila zona ob spominu. Kajti takrat so se zgirjali sem stegovalni Drave nad mojo glavo in zaman sem stegoval roke za čolnom.

Na severnem bregu, ob Galičkem mostu je plapolala naša zastava. Pogled nanjo me je ganil. Ko je vozček zbobnal čez most, so bile naše boči, rogne, Veliko je bilo hrepenje po svodrazdravju, da vriskajo z mano!

Okraj mostu smo stopili z voza, da bi pod našimi nogami začutili domačo zemljo. Nekaj ni več pregraja, ki razdvaja borec in terja žrtve!

Partizanska straža nas je strumno pozdravila, hkrati pa nas je opozorila na tolpe podivjanih vojakov, ki so se klatili po okoličih.

Po zaslugi Tavčanovega Črnija

Iz kupa orožja ob mostu sem izbral dobro streljico in potem smo krenili dalje. Drago karlat, vodja Polkrajske tehnike, ki je bil v ves razgiban, Pokastilo se ga je mladostno naslanje. Iztaknil je kolo, dvigal pest v pazduho in že nam je kiljub svariлом izginali v daljavi.

Spomladanski vetrčki nas je hladil, mi pa smo postali, oči na zelenicah in drtičih krošnjah dreves, ki so brzle mimo nas. Neki je v daljavi slišal na beli cesti pojavila te. naš točka in že smo spoznali Drago. Cesta se je vzpenjala, drago pa si je privoščil veselje, da nam je od sebe to je bil poseben užitek »a partizana, stare. Bil je ves polen, vendar se je znova potegoval v klanec. patroljiral je s tako vnemo po cesti, da smo mu rekli lovsko letalo. Ki spremenili bomo.

Vendar smo bili previdni. Moja streljica in Zala naša brozostrelka sta bili nenehoma napredni proti bližnjemu gozdu. Cesta je bila sa-

motna in speljana tik ob Dravi. Res smo ne-nadno zagledali na neki jasi gručo ljudi. Cevi našega orožja smo obrnili nanje.

»Uniforme so nemške!«

»Mogoče so našije!«

Le Tavčanov konj se ni zmenil za naše ubijanje in je drvel dalje. Ni bil partizan in ni mogel slutiti nevarnosti. Če ne bi bilo njega,

Ivica Pirjevec, ki je padla v Medgorjah in narodni heroj Majda Vrhovnik-Lojzka, ki so jo gestapovci 5. maja 1945 v Celovcu zahrbtno ubili

bi že polegli v jarek in pričeli z običajnim partizanskim obredom:

Kdo je, katera edinic? Ali pa: Predajte se! Potem pa, kakor li kazalo: Na jurši! ali pa strateški umik.

Tavčanov Črni pa nas je pripeljal že tako blizu, da smo spoznali nemške orjale na čepcih. Pa se nismo bili prepričani, da so esesovci, »kdo je tam?« sem zavpil. Tonetu pa je ta čas le uspelo pridržati konja.

DR. DRAGOTIN CVETKO

Deset let slovenske glasbe

Majhno in vendar tako plodno razdobje. In vrh vsega še prostor ne dopušča, da bi se ozrli vanj podrobno. Zato naj sledi le bežen pogled, ki bo skušal prikazati dosežke vsaj v obrisi in najvažnejše probleme.

V prvem povojnem razdobju je bila slovenska glasba v nemalem precepu. Za njo je bila bogata tradicija, ki so jo prekinili štiri huda leta drugega svetovnega požara. V teh pa so nastale le maloštevilne večje skladbe. Tudi skladatelji je zajela skrb, ki ni spodbujala k poglobljenemu ustvarjanju. Rodili so se bolj načrtno za kasnejše in priložnostne skladbe, ki so kot neke budnice podžigale borbo proti tujim zavojalcam, dvigale narodni ponos in zavest ter krepile duha, da bi ne klonil v neumljenem času preizkušnje značajev.

In nato se je razgrnil čez slovensko zemljo mir ter oznanil graditev, da bi vsi stali porušeni domovi in bi Slovenci stopili v korak z drugimi narodi. Pred slovensko glasbo so vstajali novi problemi in nove naloge. Nova vprašanja so se zgostila: ali slediti zapadnoevropskemu stilu, ali se nagniti na lastno dediščino in od tod rasti naprej, ali posvetiti večjo pozornost tehniki in obliki nastopni vsebini, ali iskati nove poti v klesanju novega izraza. Mislim, da so mnogi skladatelji v teh prvih povojnih letih za nekaj časa zgubili pravo orientacijo. Niso vedeli, ne kod ne kam. Z ene strani so se pomnili preudarovati trenutki iz osvobodilne vojne, ki so kar klicali po umetniškem oblikovanju. Z druge jih je mogel mikati gradilni polet, ki mu niso mogli stati ob strani. S tretje niso mogli prezreti deia, ki je bilo stordno doslej in ga nikakor ni bilo umestno podcenjevati. In s četrto so z vseh strani slišali o novih naziranjih, ki so govorila o formalističnih tendencah v glasbi, o potrebi novega izraza, nove idejnosti, novih vsebin. Mnoge med temi novimi mislimi so bile tehtne in upravičene, v svojem jedru pozitivne in koristne za napredek. Mnoge pa so bile še meglene, nejasne.

Mislim, da smo takrat pozabljali na dvoje: da v glasbi ni vse tako zelo oprilejivo kot n. pr. v literaturi, slikarstvu, kiparstvu ali arhitekturi, in da v umetnosti ni mogoče in tudi ni potrebno preliniti s preteklostjo naenkrat ter v hipu postaviti nekaj povsem novega. Tu sta potrebna dva činitelja: čas in človek. Eno in drugo. Odmaknjeno od določenega razdobja izostri kritičnost in omogoči vernejši odnos do nekega važnega problema. Čas pa vpliva tudi na ustvarjalca. Novega lednega jezera ne oblikuje teoretično razpravljanje, ampak postopno vživljanje oblikovalca v nov življenjski način, v nove družbene pogoje, ki sčasoma pregretejo njegovo osebnost. Takrat bo sam od sebe vnašal v svoja dela nekaj, kar že koli novega, in to bo izraz njegove lastne umetniške osebnosti. Za vse to pa je zares treba časa, ki konec koncev daje, kot sem povedal že poprej, tudi ljudi.

No, razdobje takih prijemov je bilo razmeroma kratko. Nekako tri, štiri leta, ki v zgodovinskem merilu ne pomenijo tako veliko nič. Medtem so se skladatelji, če smem tako dejati, znašli. Eni so spet šli na svoje stare poti, drugi so iskali novih metod v oblikovanju. Vsem pa je počasi postajalo jasno, da zahteva umetniško oblikovanje polno svobodo duha in naziranja, da oblika in kompozicijska sredstva ne morejo biti osrednji problem umetniškega ustvarjanja novega razdobja, da je treba rasti nadaljevati na pozitivni pridobitvah preteklosti, da vprašanja stilstnosti ni mogoče omejevati na Vzhod ali Zahod, in da je osnovno vprašanje vse umetnosti v tem, koliko je njen ustvarjalec sodoben, izviren ter iskren. Tu, v slednjem je zametek velike, resnične in napredne umetnosti, ki more pospešiti razvoj, mu nekaj prispjevati in mu dati torej tisto osnovno, kar je potrebno, koristno in pomembno. In za to je spet najvažnejši — človek.

Kljub zmedam prvih povojnih let, ki so koreninile v nerazčiščenih ideoloških vprašanjih in so morda zaradi preuranjenosti tako izveneje, pa slovenska glasbena tvorba ni obstala. Nasprotno je pokazala neverjeten polet. Najbolj tam, kjer se nekoč, ko za kaj takega še ni bilo pogojev, skoraj ali sploh ni razvijala. Množična in zborovska pesem ter filmska glasba sta se silno razrasli. Kajpak zato, ker sta postali potrebni. Vedno je tako. Dokler ni tehničnih pogojev, ni mogoče pričakovati razvoja nijker, tudi ne v umetnosti. Zdaj pa so bili ti pogoji več kot izpolnjeni in čez noč so nastajale pesmi, ki so spremljale naše ljudi v njihovem delovnem razmahu, in glasba za nastajajoče slovenske filme, ki jih pred drugo veliko vojno nismo imeli. Nič zato, če so bile te pesmi stlfno romantične kljub novemu času, ki je bil in je vse kaj drugega ko romantičen. To razhajanje teksta in oblike, ki ga bomo morali nekoč še obravnavati, zdaj ni bilo prav nič važno. Te pesmi so izpolnile in se izpolnjujejo svojo nalogo odlično. Podobno kot že v preteklih zgodovinskih obdobjih so takih pojavi upravičeni tudi v našem. Kot zborovska in množična pesem ter filmska glasba se je razbohotil tudi samospev, ki pa je že poprej dosegel v slovenski glasbi visoko raven in je z novimi teksti pomenil le nadaljevanje.

Majhno plodna so bila v prvih letih po osvoboditvi nekatera druga skladateljska področja: simfonično, komorno, klavirsko, operno. Pa so tudi tu nastala nekatera vredna dela. Zlasti na simfoničnem področju kjer so slovenski skladatelji tudi v velikih glasbenih oblikah skušali reševati vprašanje novega izraza in zajeti oblikovanje novih vsebin. Spominjam na simfonije in simfonične pesmitve Blaža Arniča (Gozdovi pojó, Vojna in mir), Demetrija Zebreta (Svobodni nasproti), Marjana Kozine (Bela krajina, Hova gora, Padim, Proti morju) in Danila Svara (Delavec). Ne bi se niti hotel niti želel kritično dotikati teh in drugih del, ki so nastala v simfonični ali katerikoli drugačni smeri slovenskega glasbenega ustvarjanja. Samo to bi omenil, da so nekatera med njimi govorila iz srca, četudi so mi zdi, da niso rešila nakazanega problema. Čas, ki prihaja in ne načinja vprašanja glasbenega oblikovanja je v slovenskem, ampak tudi v svetovnem merilu, bo na to odgovoril najbolje. In povedal bo tudi, da kljub obstoječim tendencam tako imenovane kozmopolitske in nacionalne orientacije še vedno ostaja odprto vprašanje slovenskega glasbenega izraza, ki nikakor ni suho, odvečna ali formalna zadeva, temveč nujnost, ki se bo nekoč morala uresničiti.

Kasneje, ko je prej omenjena zmeda splohnela ter postopoma izgubila, se je glasbena tvornost še bolj povečala, seveda tudi tam, kjer je pred tem nekako zastajala. Pa ne morda samo zaradi tega. Njen polet je zvišalo tudi izpolnjevanje tehničnih pogojev in možnosti. Osnovata sta se zbor in orkester Slovenske filharmonije, Akademija za glasbo je znova začela dajati nove pevce, instrumentaliste, skladatelje in pedagoga, Opera je stopnjevala svoje potrebe, Radio je razširil svojo glasbeno mrežo, po deželi in v mestih so vstajali novi zbori in orkestri. In tako dalje. Ne glede na to, kako so posamezne institucije in združenja izpolnjevale svoje potrebe in naloge, so zahteve rasle: ne le po izvajičih, marveč tudi po ustvarjalcih. Tako zasledimo v ten poslednjih letih

dolgo vrsto simfoničnih in filmskih, zborovskih in klavirskih skladb ter samospevov. Ne nameravam jih navajati in to tudi spričo prostora ne bi bilo mogoče. Naj navedem samo najvažnejša imena: Arnič, Skerjanc, Bravničar, Lipovec, Kozina, Sivc, Pahor, Leskovic, Svara, Ukmar, pa mlajši kot Matičič, Ciglič, Ramovš in še mnogi drugi.

Mnogo manj moremo zabeležiti na področju vokalno-instrumentalne, komorne in operne glasbe. Prve in druge zato, ker so izvajalne možnosti razmeroma pomanjkljive in jim bo treba v bodočnosti posvetiti večjo pozornost. Presenetljivo majhna je bila operna produkcija, čemur je razlogov brkone več: pomanjkanje ustreznih libretov in pomanjkljivo zanimanje jugoslovanskih Oper za domačo operno tvorbo. V vseh teh desetih letih so se pojavili v okviru slovenskega opernega ustvarjanja le nekateri ustvarjalci: Svara (Veronika Deseniška, Prekeren), Polič (Mati Jugovičev, Deseti brat), Kozina (Ekvinokij), Svetel (Višnjani). Zelo malo in še nekateri njihovih oper niso nastale po osvoboditvi, marveč že poprej. Tudi v tej smeri bo treba razmišljati.

Ob vseh tej, na splošno vendarle zelo zvišani skladateljski dejavnosti, pa se je treba nujno dotikniti še enega vprašanja: naše programske politike in odnosa naših poslušalcev do slovenske glasbene tvorbe.

Predvsem je treba ugotoviti, da se naši koncertni (simfonični in solistični) ter operni programi prvenstveno usmerjajo v tujo tvorbo. Tej največkrat ni kaj očitati. Moramo jo poznati, cenimo jo in radi poslušamo, in prav je tako, saj so med njimi kvaliteta dela, ki pomenijo standardne točke svetovnih sporedov. Povsem drugo je vprašanje, po katerih smericah prihajajo tuje moderne skladbe na naše sporede, ali je v tem dovolj sistematičnosti in kvalitete izbire ali ne. Zame in še za marsikoga pa je tokrat važnejše naslednje vprašanje: ali znamo tem tujim skladbam v ustreznih mejah priključiti naše domače, kot to na primer vidimo na čeških, nemških, francoskih ali angleških sporedih. Porekli boste, da tak vidik, kot sem ga pravkar postavil, ne velja, ker da imajo Nemci, Francozi, Angličani, Čehi in tako dalje dovolj pomembnih skladateljev, da si to morejo privoščiti, mi pa ne. No, v tem je osrednji problem.

Razni tuj kulturni narodi so uspeli približati svoje skladatelje, pretokle in sodobne, svojemu občinstvu tudi, če niso na ravni Beethovna, Mozarta, Dvořáka, Berliozja, Brahmsa, Janáčka, Musorgskega, Hindemicha, Stravinskega, Šostakoviča, Prokofjeva in drugih mojstrov, ki so v preteklosti ali sedanjosti s svojimi deli dobili pravico priti na svetovne sporede.

Kjer so uspeli zunaj pri omenjenih in tudi raznih drugih neomejenih narodih, mi nismo uspeli. To ni samo krivda programske politike teh zadnjih deset let, ampak naše celotne miselnosti desetletij. Če pripovedujemo našim ljudem, da naša glasba začena šele nekje z moderno ali celo nekje po prvi svetovni vojni, da vse, kar je nastajalo in nastalo poprej, ni nič vredno in je le »štetalništvo«, da smo bili v obdobju po prvi vojni idejno nasproti zapadnoevropskemu stilnemu gledanju v »polkolonialnem« odnosu, da ta in oni skladatelj nima nobene cene in tako dalje, uspeh ne more izostati. Poslušalci, ki v veliki večini ne morejo nasproti skladbam naših ustvarjalcev zavzeti kritičnega lastnega odnosa, bodo vse ta »pouk« in pripovedovanja sprejeli kot čisto resnico. In v našem (Nadaljevanje na 9. strani)

Vanja Radauš: Detajl spomenika v Karlovcu

LOJZ KRAIGHER:

BOJ ZA CANKARJEVO PODOBO?

H kritiki »Ivana Cankarja« v Naši Sodobnosti

(Nadaljevanje)

Po nadaljnjem opletanju zatruje D. P., da je Cankar pozabil, da Marx in Engels, marveč tudi o njeni notranji odvisnosti od kulture, marveč tudi o njeni notranji razrednosti vladajočemu razredu in splošni razredni opredeljenosti celotne, ideološke nadstavbe. — In Cankar sam. Njegova dela so zalagali kapitalisti. — In vendar so imela skoz in skoz protikapitalistično in celo revolucionarno tendenco. In D. P. mora to celo priznati. Vendar ne razume. In zdaj je v skrb za Cankarja, kako se bo le znašel pred tem »sudnim protislovjem«. — A potem jo najde naš bistromni kritik: »že tega protislova je s tisto teorijo, ki jo je zapisal že v članku o Kerkiju, da je glavna vsebina vsakega dela, ustvarjenega od resničnega umetnika — tisto hrepenenje po lepoti, po večnem, po Bogu (Z. S. 3, 309). »Hrepenenje« — »vzkljika kritik — »služitvi in refren Cankarjeve umetnosti in tudi njegove misli, njegovih razglabljanj o umetnosti.« Čisto taka Cankarjeva »mislil« bila. Ze ko je bil zapisal: »hrepenenje po lepoti, po večnem, po bogu, si je to tako predstavljal, ko da so »lepota« in »večno« in »bog« eno in isto: lepota je bog in lepota je večna. — In zdaj pride citat iz Cankarjevega članka »Naši umetniki« (Z. S., 16, 58 iz 1. 1910):

»Lepota je kakor bog. Večna je in neskončna, neobsežna in neobsežna. Luč prepleta v tisčkrat tisčernih žarkih vse vesoljstvo; sije v soncu, lupi in

Karel Putrih: Detajl spomenika žrtvam fašističnega terorja

Knjige in revije

Janez Menart: Prva jesen. Sto strani obsegajoča pesniška zbirka. Oprema knjige je delo Grege Košaka. Izdala pa jo je Primorska založba Lipa v Kopru.

Josip Jurčič: Sosedov sin. Delo je izšlo pri Primorski založbi s krajšimi uvodom in opombami dr. Mirka Rupla.

Pravnik, številka 1—3.

Pijaniski vestnik, številka 5.

Pozorišče, mesečnik Narodnog pozorišta Tuzla, broj 9.

Priroda, človek in zdravje, številka 3—4.

Suareti, časopis za književnost i kulturo, 4.

Gospodarska in kulturno prosvetna vprašanja okraja Krško, gradivo s posvetovanja v Čatoških Toplicah, dne 27. in 28. novembra 1954.

Naša vas, štev. 9.

USPEŠNA TURNEJA PRILJUBLJENEGA ZBORA KONCERTI ZBORA DOMA JLA IZ BEOGRADA

28. aprila je gostoval v Ljubljani znani zbor Doma Jugoslovanske ljudske armade iz Beograda v moški in mešani sestavi pod vodstvom dirigenta Slobodana Krstiča. Spored je prihajal tako v prvem kakor v drugem delu same pesmi jugoslovanskih avtorjev. Kakor se da sklepati po izbranih slovenskih kompozitih (Simoniti, Pahor, Emil Adamič), je to med jugoslovanskimi zborovskimi ansambli, ki so zadnja leta gostovali v Sloveniji, vendar eden, ki pozna in sistematične ne gube novejšo slovensko zborovsko literaturo.

Moški zbor je pel v Ljubljani že pred nekaj leti. Če primerjamo po spominu tisti nastop s sedanjim, se pač ne varam v ugotovitvi, da je zbor napredoval v neki važni točki. Enaka kot takrat je njegova discipliniranost, trdna uvezbanost intonacije, ritma, dinamike, fraziranja. Tu ni skoraj nič več prepuščeno bodisi fortissimo, skoraj brez slehernih vmesnih prehodov, pa poje sedaj v dinamički že bistveno bolj gibčno in odteljeno, kar je zelo v prid fraziranju in napetosti skladli.

Enaka artistska doseglost kakor moški odlikuje tudi mešani zbor. Pri obeh zborih v enaki meri je ugotovil tudi dokejšjo moč in izenačenost glasovnih skupin. Prav tu nekje je iskati glavno značilnost obeh zborov Doma JLA. Oba sta kot do velike precizije dognana instrumenta, ki rešujeta skoraj brezhibno zborovsko-tehnične probleme, oboja pa sta tudi usmerjena pred-

RAFAEL AJLEC

IZ NAŠIH KINODVORAN »ZELENI SAL«

Po navadi gre v kriminalnih filmih vse na račun čim hušjega poka, vratenomnega dirjanja in dvobojevanja s pestmi. V filmu »Zeleni sal« vsega tega ni, pa bi zato vendar še ne mogli reči, da je zgradba za svoj žanj kar manj povprečna in tujemu obubožan. Je pa »Zeleni sal« sprtno izdelan, tako da doslej kljub svoji »mrtavosti« in pomanjkanju dolgočasni pobojnjarski tendenci ni nezanimivo — četudi naredil malo ni žak ko se film konča. Tudi nekaj drugega je, zaradi česar si film »Zeleni sal« res velja ogle si film »Izraela Redzra« datati: to je igra Michaela Redzra, ki nastopa v glavni vlogi. Sijajni karakteristiki postopnega pravnika podan s čudovitimi odigranimi detajli in v celoti umetniško dognan in priljubljen, nam ostane v spominu. Samo samo zgodbo že povsem pozabili SKI.

1945

Srečanja z

TONE ČUFAR -

»Ob nemškem napadu na Jugoslavijo... se je umaknil v Ljubljano, kjer je delal od ustanovitve OF ilegalno vse do junjskih rajci 1942 v Ljubljani. Pri raeljah so ga zajeli, a ga niso spoznali, ker so ga odneli v koncentracijsko taborišče Gonars v Italijo pod imenom Karl Strucl. Toda v taborišču se je našel izdajalec in Italijani so odpeljali Čufarja iz taborišča in »na hotelu augusta 1942 izročili Nemcem. Čufar je postal nek v območnem št. Vidu, kjer je hotel pobegniti. Toda krogi ga je zadela preja, ki je dosegel rog gozda. Padej je 10. avgusta 1942...«

(Iz dokumentarne knjige Franca Konobla-Slovenka »Pod Možaklo in Karavankami so se uprli«, Jesenje, 1954).

Glej no, na Prulah je pomlad še vedno tako lepa kot takrat. Ljubljana je tod nekako gosposka — vsa je ozaljšana s čednimi kamnitimi terasami, med kamni se zeleno stiskajo trave, nad kopališče se sklanjajo vrbe in se — razburjene od pomladnega vetra — na pse strani klavnajo neznanemu snubcu. Hiše na Prulah obkrožajo ortovi, ortovi polni cvetočih dreves, dišajočih krošnj, ki se obemajo s sončnimi žarki in ljubkujejo s čebelami.

A stran s poezijo!

»Čez tale most sva šla zadnjič z Jurjem, nekaj dni preden so ga — čisto slučajno — prijeli Italijani na neki rajci.« mi pripoveduje Ivo, prijatelj Toneta Čufarja, ki ga vprašujem po usodi tega proletarskega pisatelja, komuniste, ilegalca in osvovca, sicer izučnega muzarja, doma z Jesenice. »Zdi se mi, da se je nekaterih stvari mogoče spomniti še čez mnogo let. Kljub burnim viharnjem, ki smo jih doživeli, in navzlic raznorodnim vtisom iz preteklosti. Jur je bil takšna osebnost, da bi je ne mogel kar tako pozabiti. Sicer pa sva mnogo delala skupaj. Jaz sem ga n. pr. spoznal leta 1934, ga povezal s Partijo in od tedaj sem imel z njim mnogo srečanj. Ali poznate njegovo sliko?«

»Da, tisto, kjer ima brkel.«

»Na tisti sliki ni nič pravi. Tak je bil, ko je prišel iz za-

pravljaj vse tisto ilegalno delo, ki ga je zahtevala naša borba.«

Po travi, nama naprotili, je pritekla razigrana, plavalosa šolarica in skoraj bi me bila oplazila s svojo torbico, ki jo je vohetla po zraku.

Tovariš Ivo je pogledal za otrokom in povzel:

»Tako kot v teje deklici — nekaj otroško brezskrbnega, dobrega je bilo v Jurju. Pri vsem tem pa je bil silno vesten in natančen in tudi v svojih literarnih načrtih, ki jih je imel veliko, je skušal biti čim bolj pristen, neponarejen, nekeje nasidran v življenju, ki ga je veselilo kot otroka.«

Spominjajoč se nekaterih Čufarjevih del, sem se pozanimal:

»Ali je lahko pri svojem ilegalnem delu literarno kaj ustvarjal?«

»Na to je vedno mislil, kajti literatura je bila zanj kot — da se tako izrazim — pomožni rapir. Od mnogih ilegalnih sobki smo jih imeli in jih iz naravnostnih razlogov menjaovali, se spominim neke sode v Pražakovi ulici. Njenemu lastniku se kajpak ni sanjalo, kakšno delo opravljamo pri njem. Tam smo — kot tudi drugod — imeli dogovorne posebne znake za nevarnost. Če je bilo količkaj sumljivo, je ta znak omogočil, da jim je prizadeti hitro pospravil svoji material. Jur je tam pripravil komedijo z izrazito politično tendenco, z namenom, da bi jo igral na osovoboženem ozemlju. Tako se spominim, da je Jur kar sredi dela jel pri povedanosti o tej komediji, ki bi naj brez moraliziranja in na lahkonen način osmešila nemoc-fistih, ki so pozabili, da so Slovenci, postali oprade tujeja in

išče, je mrtvo — hvala bogu, da je malo takih srec. Kajti umetnost... prepleta kakor sladka luč, kakor spomin na paradiz vse naše vsakdanje življenje... Razen nekaterih literatov in filologov po mojih mnenjih si ni bilo človeka, ki nikoli v svojem življenju ni bil umetnik... Kdor uživa umovstvo tako, kakor ga je užival umetnik sam, ga prerodi v sebi, ustvari ga vdrugič ter je umetnik.

In še sem videl: naše občinstvo ni tako pokvarjeno ne tako leno, kakor so ga razvijali in je ležkoslovia naj se pobere, odkoder je prišel, pa bomo mi z občinstvom že sami opravili in prav nič nas ne bo strah. Kajti profesor ima naučnika, občinstvo pa očji profesor knjigo, občinstvo pa srec.

Ivan Cankar je bil pol leta prej v Sarajevu in je vsaj tam spoznal katoliško apologetiko za bivanje v »Boga« neke nam, okoli nas in v naših srcih in povod ter za obstanek »krnještva božjega iz »Naši. Če preberete še enkrat citat našega pesnika, da je »umetnikova«, pa boste nenadoma spoznali, da Cankar polna kopija katoliške apologetike, samo da Cankar dokazuje v njo »lepoto« in umetnost. Kako prebrati blaznija grešnega človeka, in ta nekrajski knežji in si je drvoji obenem, da je v sarajevski knežji nadškofski palači pisal in dokončal svoje brezhibne, revolucionarne »Hrapece«, v katerih je s silno avtorjevo podobo župnika čudovito izoblikoval kritik kirizističnega inkvizitorstva — Zato hurokati kritik izrikalne kritike, mobilizacija polcelje, prepoved »zvornice...« Pesnik pa se jim je maševal s to svojno »apologetiko« lepote in umetnosti. A zdi se mi, da so »umetnik« se natanko — a zdi se mi, da se ni »votaknil ob tej novi, pesniški« blazniji!

»Lepota je kakor Bog. Večna je in neskončna, neobsežna in neobsežna...« — Ali ni čudno, da je drugi stavek ob svojem citiranju D. P. — »Ivan Cankar?« — Ne religiji — umetnosti se je predal Cankar? Lepota je kakor bog na oltarju v njegovem temelju.

Beno Zupančič:

SEDEMINA

(Odlomek iz daljšega teksta. Dejanje se godi februarja 1942. leta v Ljubljani)

Saka noč je bila bolj črna in vsak dan bolj dolg. Iz že zdavnaj pokopanih spominov so vstajale podobe, in če se jih je otepal, so se samo za trenutek zvrtničile v nejasnih oblikah, dokler jih ni imel pred očmi, ko da je bilo večerjati. Neusmiljeno so se trgale iz davne preteklosti in ga nadlegovale, vsiljive, bridke, zoprne. Včasih je zaletel in si pritisnil roke na oči — odpnilo so za trenutek in nato znova zaplesale svoje vrtoглаv ples. Stari grebi, ki vstajajo iz grobov. Da bi mu zagrenili starost in skalili mir, ki si ga je tolikanj želel.

mu je teklo in pod roko je tiščal radensko steklenico — No, stari, kako si kaj? je hripavo vprašal. — Hvala, pasje, je odgovoril Kajfež in se umaknil, da je Josip lahko vstopil. Sedl! Josip je postavil steklenico na mizico v kotu sohe. — Nekaj sem iztaknil, je zadrihano pripovedoval. Kako redkokdaj človek se kaj takega stakne. Rekel sem si: tole bova spila s Petrom, pa če vse skupaj hudič vzame. Nesrečen je, dobro mu bo delo. Kajfež ga je začudeno opazoval in ni vedel, ali je vinjen ali kaj. Potem je vzel dva kozarca iz predala in primaknil stol. — Vreme, je govoril Josip, — pasje. Kakor da se svet potaplja. Ljudje-sence. Človek nima več s kom sestiti in popiti kazarec žganega. Časi — da bi jih hudič! Vojska — da bi jo tri sto hudičev! Mi, kar nas je stare garde — zanič. Fej!

— Po dežju pa se res prileže, je rekel. Tako se mi zdi, da sem v življenju marsikaj zamudil. Nikoli si nisem privoščil kozarec žganega. Nikoli nisem poznal pijanosti. Nikoli nisem znořel, kakor mora znoret mlad človek, če hoče ostati pameten. Zmeraj sem bil spodoben. Zdad, na starost, imam zato pijanost v hiši. Katarina in Filomena ga pijeta na mile žlake. — Jaz, je rekel Josip, sem ga udušil nekaj. Če se je le dalo. Hudič, sem si rekel, zakaj ga ne bi pil? Če delam, naj še pijem. Pa nisem bil pijanec. Ne. Pil sem ga pa, madona, da bi bil lahko bogat, če bi mi ga zdad kdo vsega skupaj stočil. — Res, je rekel Kajfež, in če bi ga bil jaz pil, bi bil zdad ravno tak revež, kakor sem. — Ja, prav gotovo, je rekel Josip in natočil. Pij, starina! — V vojnih časih smo se rodili, je rekel Kajfež, in v vojnih bomo pomrli, kakor vse kaže. — Tudi živeli smo v vojnih časih. Spet sta pila in Josipove oči so postale kalne in izbuljene. S hrbltom roke si je brisal brke in slehern beseda, ki je imela r, se mu je zataknila. Če je rekel riba, je Kajfež šihal uba, in če je rekel Peter, je Kajfež stisnil Petec. — Heer so ti ostrigli kakor kruta, je rekel Josip in ga sočutno pogledal. Potem ga je prijel za roko.

In je začel: Zabučale gore, zašumeli lesi... — Nehaj! je Kajfež zakričel z rokami in zahlipal. Tako žalostna je, da ne morem poslušati. Josip je znova obmolknil in jezero zabobnil: — Hudič, katero pa naj zapijem, da ti ne bo počilo? — Kakšno veselo. — Veselo? Tisto: Ko so fantje proti vasi šli..., ne, ta je žalostna ko sto hudičev. Tisto Oblaki so rdeči..., ne, tudi ta je žalostna ko sto hudičev. Tisto Al' me boš kaj rada imela..., ta je ravno tako žalostna ko sto hudičev. Madona, kaj so vse žalostne? Žalosten narod smo, Peter, same žalostne pesni imamo. Ko nas pa zmerom kakšen hudič martra. Pa zapojva tisto, zdad sem se spomnil, tisto o Kani Galilejski! Pogladil si je brke in hripavo zapel: Smo v Kani galilejski, na Mojzesovi oheci bli, smo pimpapumpapumpali, smo pimpapumpapapeli. — Ta, je rekel Kajfež, ta je prava! Ampak to je samo pripev. — Ja, je rekel Josip in natočil, ta je prava. Pesem brez črke r. Si opazil? — Nisem, je odgovoril Kajfež. Saj čisto dobro izgovarjaš rrr. Res? se je začudil. Kako sem vesel. Nisem si mislil, da si tako... tako... rahločuten. Drhte ga je prijel za roko in mu je nerodno pobožal. — Saj nisem, je sramežljivo rekel Kajfež. — Si, samo nesrečen si. Življenje te je teplo. Tako tepe tudi mene. Tako tepe vse po vrsti. Vsakega po svoje. — Ne vse, je zmajal z glavo Kajfež. — Ne vse enako, res je, tepe pa le vse. Tiste, ki jih še ni, še bo. Časi so pasji, ti pravim, za vse. — Zapij še enkrat, je poprosil Kajfež. Josip si je popravil brke, zavil oči navzgor, tako da je gledal samo z belim, in s hripavim glasom zapel: Smo v Kani galilejski... Mmrraje ga je spremljal. Ko sta končala, mu je rekel: Ne smeš zavijati oči. Potem se mi zdiš, ko da si mrtev. Kakor da so te obesili ali ustrelili. — Alf zavijam oči? je osuplo vprašal Josip. — Zavijaš. Ne morem te videti takšnega. Vame glej! Josip si je znova potegnil z roko čez brke in zapel. Pri tem je strmo gledal Kajfežu v oči. Sredi pesmi je utihnil in potožil: — Ne morem tako peti. Madona, ne vem, kaj je to. Glava me boli, če gledam tebe. Moram pogledati malo tudi navzgor. Začel je znova in spet zavil oči. Kajfeža je ledeno streslo. Ves nerstren je zavpil: — Nehaj, Josip! Na svetu tako je, ko da bi kakšen mrlič popeval. Josip se je užaljeno našobil in vprašal: — Bi kakšno drugo? Boj veselo? umolknil.

Ciril Cesar: Priča nasilja

— Ti nimaš čisto nič posluha, stari! — Nimam. Imam pa oči in te so še kar dobre. Popraskal se je za ušesi in še natočil. — Ga bova zdelala, stari, kaj? — Bova. — Se sva korenjaka, stari? — Se. — Se bom kaj storil, preden crknem. —Nehaj! Utružena sta umolknila. Utružena pa je še zmeraj padala. Sivi zastori kapelj so zastirali pogled. Kakor bi se že delal mrak. Vrt in cesta sta bili kakor narisana na razpokano gledališko platno. V Trnovem je tenko zazvonilo. Obna sta prisluhnila. — Nekdo je umrl, je rekel Kajfež. — Nekoga so ubili, je zamrmral Josip. Zdad skoraj nihče več ne umrje kar tako. Spet sta molčala. Čez čas se je Josi, negotovo dvignil in začel iskati vrata. Hotel je odpreti tista na balkonu. Kajfež ga je ustavil in mu poveznil na glavo kapo. Kapa s pločevinasto številko 77. Ko je že stal med vrati, se je Josip hipoma zmedel. Zasukal se je, razširil roke, mu padel okoli vratu in ga cmoknil na lice. — Srečno, stari, pa brez zamere! — Hvala ti, Josip, je rekel Kajfež. Pazi, da ne padeš! — Ne bom, je rekel že na hodniku. Potem se je zamisljeno ustavil. Obrnil se je in se počasi vrnil: — Ti, je vprašal in mu čisto do blizu pogledal v oči, ali sem bil res mrlič podoben, ko sem pel? Ali je bilo res, ko da bi kakšen mrlič popeval? Kajfež je osuplo zamežikal in ni našel besede. — Ne, je izdavlil čez čas, to sem samo tako rekel. Veš, tako se je bolj pesniško slišalo. — Hvala, srečno stari! Odmajal se je. Kajfež je stopil k oknu in pogledal za njim. Šel je po vrto glavo, pogrbil in negotov. Morebiti je celo pel. Kajfežu se je zdelo, da spet sliši Smo v Kani galilejski... in da še zmeraj vidi belino njegovih oči. Tedaj pa je prišel po cesti sergente Carlo, spoznal ga je po klubiku, in z Josipom sta trčila ravno na vrtnih vratih. Kajfež si je nevede šel z roko čez oči. Presunilo ga je kakor spoznanje in nenadoma je bil bister, ko da ni niti poskusil Josipovega žganja. Videl ju je, kako sta si stala nasproti. Zdelo se mu je celo, da sliši vpitje. Potem je Josip dvignil desno roko in Carlo se je — bil je precej manjši od Josipa — zvrnil po tleh. Hitro se je pobral in odskočil. Trenutek pozneje je zamolko počelo. Nato še enkrat. Kajfež je zaprl oči, jih spet odprl in videl, kako je Josip sunkoma dvignil obe roki hkrati in z vsoto teže tebehljal na hrbet. Carlo je kakor maček skočil čezenj in stekel proti hiši.

umetniki-pa tizani 1955 JUR V OKUPIRANI LJUBLJANI

odpadniki. Ost je bila naperjena proti propadajoči družbi. Pa je prisko kdaj do te upričarševati sem vprašal. Zal ne vem, je dejal Ivo, kakšno usodo je doživela ta komedija. Illegalno delo nas je siklo, da smo o takih stvarih govorili kajpak le bolj mimogrede. No, segajmo Jur je bil zrel človek, življenje je posvetil boju za delavske pravice in za te pravice se je tolkel povsod. Ko sem vam omenil to komedijo, sem vam hotel le bolj nazorno predočiti Jurjev duševni profil. Pomislite, da je v času, ko je opravljal najtežje delo v VOS ikratni iskal lasten literarni koncept. Kdo ve, kako bi ga še razočilo! Prispela sva do kraja, kjer o ravni vrsti stoji kabine kopalnica na Ljubljani. Tovarišu je spet nasme preletel obraz in s kratko opombo o letošnjem lepim pomladni nadaljeval: Naj ne pozabim, kako je bilo tisti pomladni dan leta 1942, ko sva bila poslednji skupaj z Jurjem. Ležala sva kot kopalnic prav na tem kraju in gledala v prulsko šolo, polno fašistov iz bataljonov Me. Zaradi telesnih preiskav smo si takrat omislili posebne pasove, ki smo zanje lahko spravljali poročila in druga važna obvestila. Tak pas, narejen leta 1942 v Ljubljani, hranim še danes za spomin. No, in v tem lepem pomladnem dnevu si odpaševa nedarna pasova in odlojeva lističe s poročili. Jur mi je poročal in nato sem mu dal še nekaj navodil — ljudem sva se pač iz previdnosti nekoliko umaknila, da sva se bolj sama sončila. Medtem si je Jur po stari navadi priročil nekaj starih preglasnih šal na račun fašistov, ki spreminjajo šole v kasarne, tedaj pa

se je nenadoma oglasila nekje od zadaj naša, partizanska strojnica. Na prulski šoli je nastal preplah, fušisti so vpili in tekal sem in tja. Jur pa se je smejal na vsa usta, tako se mu je zdelo vse skupaj zabavno. Ko pa je nad najinima glavama visoko zaživžgala krogla, sva si vendarle rekla, da bi bilo dobro iti. Navsezadnje bi naju kdo utegnul še pobarati, kaj počneva tu tako dobre volje, ko so se vsi ljudje porazgubili. Ko sva tako odhajala po trnovski strani Ljubljane, se Jur — šaljivo namigujoč na svoje delo pri VOS, kjer je začel delati kmalu po njeni ustanovitvi — spet zasmeje in reče: Vidis, pasove imamo že, še kape nam manjkajo, pa bomo pravi policajli! Nato sva odšla nekam v Trnovo. Po opravljenem delu sva si krepko stisnila roki — to

smo delali vedno, tako ob snidenju kot ob slovesu — saj nisi nikoli vedel, ali boš lahko še kdaj stisnil prijateljsko roko. Tedaj sem mu rekel: Jur, pa pazi se, da te ne dobe! Ah, daj nol Mene! In vendar! Ko bi se bila mogla naslednji dan vnovič dobiti, sem izvedel, da je ostal v kasarni. Od tam se ni več vrnil med nas, je zaključil moj tovariš. Skušal sem si ustvariti podobo zadnjega trenutka človeka, ki je moral reči zbogom, življenjela, preden je doživel njegovo uresničenje. Poznajoč obo težo svoje usode je kot vsovec sledil nepisani prisiği, da ga sopražnik živoga ne sme dobiti v roke. Kakšen je bil neki tisti beg izpred italijansko-nemške meje proti gozdu? Mar ni več ko jasno, da se je Jur tako le nastavil puškam? Nemara je dinje, a nekako onemoglo tekel, se truden opotekal, bržčas je imel zvezane roke, sople je in se za delček sekunde le še odajal varljivi nadi v uspešen pobjeg, dasi je natanko vedel, da stoji na meji življenja in smrti? Kdo ve? In potem bes, kletve, razočaranja njegovih preganjalcev. Skoraj bi verjel, da je imel Jur, ko so ga mrlovega sovražno in čudno se prebadaše tuje oči, na licih izraz spokojnega zadoščenja... Ko bi bil slikar, bi naslikal tisti delček sekunde, ko pada Jur na tla, v veliki figuralni kompoziciji. V ospredju bi stal on, s čudovitim ognjem v očeh, ves človeški, zadjaj pa trop osuplih preganjalcev. Čez vse bi bila razlita zrela svetloba poznega poletja... FRANCE NOVSAK

Deset let slovenske glasbe

(Nadaljevanje z 8. strani) ozekem okolju pada tako seme na plodovita tla. In rezultati? Tuja imena skladateljev in poustvarjalcev vlečejo in vabijo. Koncertne dvorane in operne hiše so polne. Aplavzi nepopisni, tudi če kvaliteta včasih dejansko ne ustreza in bi kritično pero lahko ugotovilo marsikaj nevesečnega. Medtem je koncertna dvorana prazna, ko se izvajajo sklade slovenskih skladateljev in tudi v operni hiši se more kdaj pa kdaj, priložnost je tako in tako redka, zgoditi nekaj podobnega. Koncertna vodstva se čisto branjijo vključiti k tujim skladateljem slovenska dela, češ da bo zanimanje za koncerte padlo. Naravno, ob taki vzgobji skozi desetletja je omenjena bojazen v nekem oziru upravičena, vendar kljub temu nepravilna, ker je treba napačno usmerjanje popravljati in poslušalce voditi k pravičnemu odnosu do slovenske tvorbe.

lin umetnosti. Lepoto vidis in slišis, doumevaš in razumeš... boga ne vidis in ne slišis, on pa tebe ne, ker te ne vidi in ne sliši. Nič ti ne pomaga, ko uživaš v trpih krivic in nasilja... Lepota in umetnost te iste hipe, če se zatapaš, in te odrešujeta vsaj za kakor ga za tiste ure... kdor uživa umotvor tako, ustvari ga vdrugi ter je umetnik... ter je umetnik, nikl tudi sam — in Cankar piše... po moljih misli se ni bilo človeka, ki nikoli v svojem življenju ni bil umetnik... To je skoraj tako, kakor če bi rekli: najpobožnejših molitvah k svojemu bogu, ki ve, kaj ti je vanj ter mu je v vsi duši vdan, postane vernik kakor Bog. »Kakšna blaznija!« Morda je nepotrebno polemizirati z dokazi kritika, ki so zgolj kričali. In morda bo vse to jasno po mojem drugem zvezku »Cankarja...«. A. D. P. se ni zaslabe in da ne ve — če ni morda le resnična in njejova znanstvenost. Boril se kritik zoper Cankarja in poskušal zanikovati njegovo socialno revolucionarnost. Slediti hoče Josipu Vidmarju, ki je v svojih »Meditacijah« kot hrepenenje besedi Ivana Cankarja označil »sanje in dve besedi« Nekje sem že tiskal in ugotovil, da sta trojično in telesno življenje v resnici pa so bile tudi njegovih tendenc, socialno-revolucionarnih težnjah, v tem primeru bolj srednje besede. Lepota, pravičnica, resnica in boj krivic! — A. D. P. se sklenejo na citat: »Zakaj samo v sanjah, v tistem otroškem hrepenenju je resnica in življenje; vse drugo je življenja ponesrečen poskus...«. Prepisal je citat iz »Lepe Vide« iz zbirke »Mimo življenja«. V njem in skoraj v celi zbirki (mimo življenja) — pomajev za ljubljenski problem Lepe Vide. V tem pogledu je bil v onih letih — 1903 pa skoraj do konca leta 1908 — zelo obupan. V uvodni črtici te zbirke si je zaklical, ko se je oziral za lepimi dekletci: »Ne,

terem je malo više zapisal pesnik, da uživa umotvor tako, kakor ga je užival umetnik sam, ga prerodi v sebi, ustvari ga vdrugi ter je umetnik. III. Kakor je naš kritik Cankarja do ted skoraj bolj kobalil kakor jahal — saj se zdi, da ni prav vedel, ali sedi resnično v sedlu, ali pred njim — tako se zdi, da je postal v nadaljevanju svojega tretjega poglavja nenadoma vsaj za spoznanje treznejši in uvidevnejši. Ekscidiranje v najskrajnejša nasprotja se konkretizira; a nazadnje le obstoji pred — pozitivnim Cankarjem. Začenja kajpak spet z opletanjem o hrepenenju iz onega citata, ki ga spet ponavlja, kakor da bi Cankar po onem zgodnjem letu 1903/04 nikdar več ne pisal o tem problemu. A zdi poudarja kritik, da v hrepenenju ni samo »pravo življenje, marveč tudi resnica«. Prilastek »spravo« k besedici »življenje« je seveda D. P. sam dodal. A na osnovi poudarjene »resnice« sklepa kritik: Cankarjeva misel je približno takaj: če se mora hrepenenje uresničiti vedno v svojem nasprotju, potem je bolje samo hrepeneti, ne pa poskušati hrepenenje realizirati. Tako je prišel do popolne negacije življenja sploh: življenje je rudo, hrepenenje je lepo... Docela v tem duhu so pisana naslednja večja dela: »Romantične duše«, »Nina«, »Milan in Milena« ter zlasti »Lepe Vide«. V tej drami je bil pesnik takorekoc najbolj dosleden, saj je zadnje dejanje postavit v neko onostranstvo, v neko posmrtno življenje, ki sicer ni nujno, da ustreza splošnim religioznim predstavam, a je kljub temu vendarle onostranska realnost, nežakstven svet... »Romantične duše« so obravnavale samo do neke meje, zadnja tri dela pa obravnavajo zares Cankarjev problem Lepe Vide. Kolikor se nisem pisal o teh delih v prvem zvezku svojega »Cankarja«, bo bral pravičnik kritik v drugem. A to mu že sedaj lahko poveri, da tudi zadnjega dejanja »Lepe Vide« Cankar ni »postavil v neko onostranstvo, v neko posmrtno življenje. Ta je prazna in za lase privlečena.

Frizor iz Plautovih »Dvojčkov«, ki jih je te dni uprizorilo Mestno gledališče v Ljubljani

8. maj—mednarodni dan Rdečega križa

DR. MARJAN AHČIN

8. maj je proglašen kot mednarodni dan Rdečega križa.

Pri tej priložnosti bo umestno, da na kratko pogledamo dejavnost Rdečega križa Slovenije v okviru Rdečega križa Jugoslavije in ocenimo, kako izpolnjuje svoje naloge v razmerah, kot jih ustvarja naš družbeni red.

Osnovna naloga Mednarodnega rdečega križa in vključenih nacionalnih združenj je lajšati bedo in trpljenje človeštva v miru in vojni, boriti se za človeško dostojanstvo in priznanje njegove vrednosti. Kako opraviča te naloge in v kakšnem obsegu, to pa je neposredno odvisno od družbenega reda v različnih državah. Bistvena razlika je v tem, ali se dejavnost Rdečega križa omejuje samo na karitativnost, na podporo in socialno pomoč, da bi se ublažile beda in socialne krivice, ki izvirajo iz obstojnega družbenega reda, ali pa je usmerjena na to, da se bori za višjo stopnjo zdravstvene prosvetljenosti in higijenske ravni, da skuša pritegniti najširše sloje k aktivnemu reševanju zdravstvenih problemov svojega območja, da jih vzgaja za ljudsko vzajemno pomoč, skratka, da jih navaja k samostojnemu delu na področju zdravstvene in socialne zaščite. To so osnovne široko zasnovane zdravstvene prosvetne dejavnosti, ki ima namen oblikovati zdravstveno zavest ljudi in jih rešiti strahu, praznoverja ter razvojno pogovne zaostalosti. Naša organizacija Rdečega križa je razvijala take oblike dela skladno z našim družbenim razvojem.

Res je sicer, da ima nizka zdravstvena higijenska raven svoje korenine v siromaštvu, v materialni bedi. Vendar nas izkušnje uče, da so v mnogih primerih podane materialne osnove za hitrejši dvig higijenske ravni, da ta zaostaja za materialnimi in da se razpoložljiva sredstva pogosto ne uporabijo zadosti umno ali pa ostanejo sploh neizkoriščena, ker je stopnja zavesti prenizka. Na drugi strani pa imamo dokaz, da se zavest lahko oblikuje, saj je desetletna dejavnost na zdravstveno prosvetnem področju rodila pri nas vidne uspehe; ljudje se začenujejo zavestno, da način življenja, kot ga žive, ni pravi, da bi moglo in moralo biti marsikaj drugače, vendar si čisto ne vedo pomagati. V takih primerih bi samo karitativna dejavnost zavirala nageljši razvoj in bi pomenila vztrajanje na stopnji miloščin, kar vsekakor ovira rast človekovega dostojanstva. To bi pomenilo vztrajati v moralni in telesni bedi in bi nujno zaviralo tudi hitrejši napredek materialne kulture.

Tudi naša organizacija je imela med vojno in prvih let po njej predvsem karitativni značaj. To je razumljivo, če upoštevamo bedo, trpljenje in razdejjanja, ki so jih pretrpeli naši narodi.

Toda vtem ko v drugih državah Rdeči križ še vedno opravlja proučne karitativne naloge, se trudi blaziti bedo prebivalstva s podporami — torej z milodari — se omejuje na pomoč v vojni in ob elementarnih nesrečah, lahko z zadovoljstvom ugotovimo, da prehaja naša organizacija od karitativne dejavnosti vse bolj na široko zasnovano zdravstveno

prosvetljevanje in besedi in dejanju. V sodelovanju z organi oblasti in družbenega upravljanja ter v povezavi z drugimi množičnimi organizacijami izvaja zdravstvene akcije neposredno ali pa daje zanje vzpodbudo. To delo opravljajo njeni aktivni člani v neposrednem stiku z ljudstvom. Tako postaja naša organizacija vedno bolj množična ne samo po številu članstva, temveč tudi po tem, da priteguje vedno širše sloje k aktivnemu reševanju konkretnih nalog s področja zdravstva in jih spreminja iz pasivnega sprejemnika v aktivnega tvorca. To je velik proces, revolucionarno razgibanje množic, ki se ga vse premalo zavedamo, morda prav zaradi tega, ker smo sami sredi dogajanja in se nam zdi to nekaj vsakdanjega, samo po sebi umevnega. Sele tuji, ki prihajajo k nam in opazujejo naše delo, ne štedijo s priznanji, češ da pri njih kaj takega ne bi bilo mogoče, ker njihove razmere tega ne dopuščajo.

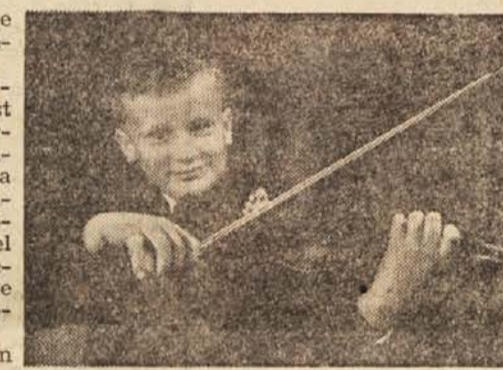
Taka vsebina, obseg in način dela so rodili lepe uspehe in razgibali množice v mestu in na vasi. Morda je najbolj prijemljiv uspeh pri malih asanacijah, kjer je iniciativa prešla prav na vas in kjer so lokalna sredstva pet do šestkrat večja kot znašajo dotacije Rdečega križa in ljudskih odborov. Prav tako so bili doseženi presenetljivi uspehi pri delu za zaščito matere in otroka. Tu je bila dejavnost predvsem usmerjena na to, da se izboljšajo higijenske razmere v domu in družini in s tem zmanjšata obolenje in smrtnost dojenčkov. V sorazmerno kratkem času je padla smrtnost pri dojenčkih tako, da smo se uvrstili na raven srednjeevropskih držav. Tudi boj proti tuberkulozi v zadnjem času usmerjamo na to, da bi se odstranili najbolj pogosti izvori bolezni, da bi se izboljšale higijenske in življenjske razmere doma in na delovnem mestu in da bi ohranili zdravje zdravim. V boju proti raznim epidemijam so aktivni Rdečega križa v znatni meri prispevali k uspešnemu zatiranju — ne samo neposredno pri pobijanju epidemije, temveč tudi s sanacijo izvorov — in prav tako v boju proti alkoholizmu, čeprav nas tu čakajo še velike naloge. Skratka, dejavnost Rdečega križa se je preusmerila od pojavov na vzroke teh pojavov in na njihovo odstranitev. Pri tem morajo pomagati vsi in za to je treba ljudi usposobiti. Zato je zdravstveno prosvetna dejavnost Rdečega križa prav posebno pomembna, zlasti pa tečaj za ženske mladič, ki naj jo usposobijo, da bo znala spremeniti življenjske navade ne samo na svojem domu, temveč tudi v širši okolici. Z mladimi dekletji vzgaja organizacija na desetisoče zdravstvenih aktivov, pionirjev zdravstva s človekoljubnimi nalogami v vojni in miru, ki bodo pomagali spremeniti lice naših naselij in življenjske navade in njih.

Široki razmah dejavnosti Rdečega križa je bil omogočen z razvojem družbenih odnosov pri nas, z demokratizacijo in družbenim upravljanjem v zdravstvu. Vzporredno s tem se sproščajo tudi

organizacijske oblike in delo Rdečega križa. Prav sedaj na pragu komunizma stoji Rdeči križ organizacijsko in po vsebini dela pred novimi nalogami. Utrditi bo treba odbore na terenu in jim pomagati, kako naj bi zajeli problematiko in našli najbolj smotrni način reševanja. Aktivne Rdečega križa, zlasti tiste z opravljenimi zdravstvenimi tečaji, bo treba vključiti v delo za izboljšanje higijenskih razmer na vasi in v mestu. Ljudje so tu in so pripravljeni poštvalno delati. Treba jih bo le organizacijsko povezati in jim dati ustrežne napotke za delo. Tu imamo še ogromno neizkoriščenih možnosti. Ko bodo aktivni med seboj povezani, si bodo zastavljali spočetka skromne naloge, kolikor bodo zahtevalo krajevne prilike. Če pa jih bomo znali povezati z medicinskim kadrom, predvsem z medicinsko sestro, ki jim bo pomagala za nasveti in dejanji in skrbela za njih zdravstveno izobraževanje, se bodo higijenske razmere naglo izboljševale in tudi naša vas bo veliko hitreje spreminjala svoje lice. To delo bo moralo biti stalno in sistematično tudi po kampanjskih akcijah. Občasna posvetovanja poštvalnih članov v merilu okraja ali skupnosti občin bodo omogočila izmenjavno izkušnje in širila obzorje. Pri tem bo v njih rasla zavest, da so važen činitelj v naši družbi in njenem razvoju.

Uspel violinski koncert nadarjenega pionirja

Trboveljčane je minuli teden veselo presenetil mlad, komaj desetletni violinist Vili Jamšek.

Marsikdo od poslušalcev njegovega koncertnega nastopa ni pričakoval, da bo doživel tako prijetno presenečenje. Ko je Vili vstopil s svojim učiteljem Zdravkom Jagrom in s pianistom Jožetom Skrinjarjem v dvorano, je nastala napeta tišina. Nato je Vili, ki igra violino šele dve leti in pol in že obvlada vsa snova za peti letnik, v enajstih delih Beethovna, Mozarta, Schuberta, Campagnolia in drugih, pokazal, da je izreden talent.

PLAČ

Kmetijsko gospodarstvo Plač je obnovilo 35 odstotkov vseh vinogradov in 48 ha sadovnjakov. Po 10-letnem gospodarskem načrtu obnovno posvetila predvidevajo na strnjem kompleksu 70 ha novih sadovnjakov. Zelo so izboljšali tudi živinorejo. Medtem ko je lani znašala povprečna molznost 2200 litrov mleka na kravo, nameravajo letos doseči 2800 litrov, čeprav jim zelo primanjkujejo močnih krmil. Lani so dali državnemu posestvu Mihajlovo pri Zrenjaninu 200 plemenskih svinj in merjačkov, prihajajo dni pa jih nameravajo poslati še 120.

Taka aktivnost bo pripomogla, da bodo prihajale vzpodbude vse bolj pogosto iz ljudstva in usmerjevalno vplivale na dejavnost Svetov za zdravstvo, organov družbenega upravljanja, zdravstvenih zavodov in medicinskih kadrov.

Z zadovoljstvom lahko ugotovimo, da se nove oblike že porajajo, da doteka toliko več sredstev iz lokalnih virov, kolikor bolj se razvija vzajemna samopomoč in odмира poseganje države na področje zdravstva. Ljudem je ta način dela blizu in se radi vključujejo vanj. Zato je tudi Rdeči križ ena najbolj množičnih aktivnih organizacij pri nas, saj ljudstvo čuti neposredno korist, ker mu pomaga reševati čisto konkretne naloge.

Razume se, da je zdravstveni kader dolžan pomagati tej humanitarni organizaciji s strokovnimi nasveti v mnogo večji meri kot doslej. Tudi za Svete za zdravstvo bi bilo priporočljivo, da bi se zanimali za njeno dejavnost, saj jim bil Rdeči križ zaradi svoje množičnosti lahko močna opora pri realizaciji zdravstvene politike.

Organizacija Rdečega križa pomaga razvijati socialistične človečanske odnose doma, v mednarodnem merilu pa podpira človekoljubna stremeljenja Mednarodnega rdečega križa in Združenih narodov za dvig dostojanstva in vrednost človeka, za zблиžanje med narodi in v borbi za mir — skladno z mednarodno politiko našega državnega in političnega vodstva.

Spet je oživel Stari grad nad Kamnikom

Na Praznik dela je bila na Starem gradu nad Kamnikom odprta obnovljena in povečana planinska koča, ki so jo z velikimi žrtvami in poštvalnim prostovoljnim delom postavili člani Planinskega društva Kamnik. Povečana planinska postojanka je zdaj dokaj bolj prijazna. V glavnem so preuredili vse spodnje prostore. Namesto mračnega bunkerja s številnimi točnicami v kotu, je zdaj svetla in prostorna obednica, kuhinja pa je zrazena in podaljšana. Pri škrabi je tudi črpalnica za vodo, telefon in električna napeljava. V nadstropju je ostala nespremenjena terasasta soba z velikimi okni, ki so obrnjena proti Ljubljani in planinam. Ker je tudi pot na Stari grad ponovno razsvetljena in povsod zavarnovana z ograjo, je Stari grad dostopen ob vsakem času in vsakem vremenu. S hruba, od koder so nekdanj tuji grofje Andebs-Meranski vladali vsej Kranjski, zdaj delovno ljudstvo uživa prekrasen razgled na kamniško okolico.

Deset let svobode — deset let plodnega dela

Jubilejni koncert moškega pevskega zbora »France Prešeren« iz Kranja

V teh dneh, ko proslavlja naša domovina 10-letnico osvoboditve, proslavlja tudi naš najboljši amaterski pevski zbor »France Prešeren« iz Kranja 10-letnico ustanovitve. V majskih dneh leta 1945 se je po težkih letih borbe in kulturnega molka končno uresničila želja kranjskih delavcev in namoščencev. Ustanovili so pevski zbor, ki si je zadal nalogo, čuvti pridobitve narodnoosvobodilne borbe na kulturnem področju in pesem širiti ne samo v mejah naše ožje domovine, ampak tudi preko nje. Trdna volja in disciplina, predvsem pa ljubezen do petja, je pomagala zboru preko vseh težav, tako da si je na tekmoivanju sindikalnih pevskih zborov v Mariboru pridobil naslov najboljšega moškega pevskega zbora. Ta naslov je obdržal tudi na naslednjem tekmoivanju v Ljubljani. Največjo zaslugo, da je zbor prišel do te višine, pa ima nedvomno njegov dirigent, skladatelj prof. Peter Lipar, ki je žrtvoval skoraj vsako prosto uro zboru, pa tudi posameznemu pevcu, da ga je lahko izvežbal. Plodove svojega dela pa zbor ni hranil zase, ampak jih je ponesel širom po naši ožji, pa tudi širši domovini. Slovensko pesem so poslušali delavci Karlovca, Duge Rese, Reke, Sibenika, Splita, razlegala se je po počitniških domovih v Crikvenici, na Rabu, v Novalji, Opatiji. Tudi ribiči Pirana, Kopra in Portoroža se z

veseljem spominjajo veselih Gorencjev, Ilirska Bistrica, Postojna, Ajdovščina, Tolma in Kojsko v Brdih, Anhovo in rudarji v Idriji so bili priča, kako se razvija pesem v svobodni domovini. V Skopju, Titovem Veselu, Stipu in Zletovem so Makedonci navdušeno poslušali našo pesem. Po radiu pa so jo poslušali tudi naši izseljenci v Franciji, Nemčiji, na Nizozemskem in koroški Slovenci.

V ponedeljek, dne 9. maja, ob 20.15 bo na jubilejnim koncertu izvajal novejša dela živčnih slovenskih skladateljev. Z. N.

Pristaniška štafeta granicarjev je šla na pol

Koper, 7. maja. Danes je odšla iz Kopa pristaniška štafeta granicarjev, ki bodo ponesli štetitke maršalu Titu za rojstni dan. V imenu Socialistične zveze bodoče koprski komunalne skupnosti je štafeto pozdravil Vlado Vremec. Pomorski granicarji so odnesli štafeto palico proti Piranu in Reki, kjer jo bodo predali drugim granicarjem. Skupina kopenskih granicarjev pa je odplula najprej s torpednim čolnom do Debelega rtiča, kjer so ji prebivalci Plavij, Skofij in drugih novopriključenih krajev izročili pozdravno pismo za maršala Tita. Granicarji s koprskoga področja so izročili štafeto palico drugim granicarjem, ki bodo obšli vse obmejne karavle in jo izročili 25. maja vrhovnemu komandantu.

Počastitev desetletnice osvoboditve v Gorenjem Logatcu

V počastitev desetletnice osvoboditve Logatca smo imeli v Gorenjem Logatcu prve lepe proslave. V domu Partizana se je zbralo občinstvo, ki je z zanimanjem in navdušenjem zasledovalo potek posameznih točk programa, ki je bil zelo dobro pripravljen. Pod vodstvom tovariške Redek Zalke in Vidmarjeve so nastopili učenci osnovne šole in nekaj gimnazij s pesmi, telovadno točko in igrico. Tamburaši Vzgjajališča so izvajali partizanske in narodne pesmi, zapel je tudi vaški pevski zbor. Najbolj sta pa ugajali folklorni skupini, ki ju vodi tov. Janko Logar. Odplesali sta nam »Splet srbskih plesov«. Navdušeni gledalci si žele še več takih prireditev. S. D.

Štafeta golobov

Kranj, 6. maja. Na pobudo Zveze rejcev malih živali, ki ima sedež v Zrenjaninu, so tudi letos v Sloveniji rejci malih živali organizirali štafeto golobov, ki bodo nesli pozdravne Titu ob njegovem rojstnem dnevu. V štafeti sodelujejo rejci iz Ljubljane, Maribora in Kranja. Dne 5. maja je krenila štafeta golobov in se preko Kopa in Reke proti Kranju, Ljubljani in Mariboru. Na progi Jesenice — Kranj sodelujejo pionirji s svojimi golobi Filip Markič, Aco Zupan in Franci Fajan. Titova golobna štafeta se bo nadaljevala kasneje še iz Ljubljane na Hrvaščino in do Beograda. B.

Prometna nesreča v Izoli

V četrtek ponoči se je v Izoli pripetila cestnoprometna nesreča. Osebnim avtomobilom, last »Slovenija-cesta«, je treščil ob obstesno drevo. Pri tem je dobil hujše poškodbe potnik Franc Znidaršič, ki so ga prepeljali v izolsko bolnišnico. Skoda na avtomobilu znaša okrog 300.000 din. Nesrečo je zakrivil sofer avtomobila.

Ob 10. obletnici osvoboditve uvaja JUGOSLOVANSKA LOTERIJA nov zboljššan plan

Prvo žrebanje po zboljššanem planu I bo 10. maja V MURSKI SOBOTI
Prvo žrebanje po zboljššanem planu II bo 25. maja V NOVEM MESTU
Torej obakrat v Sloveniji
ZAHTEVAJTE OD PRODAJALCEV SREČK PROSPEKTE IN POJASNILA ● POIZKUSITE SVOJO SREČO! 1978

OB DESETLETNICI OSVOBODITVE

Zbor mladih rudarjev v Trbovljah

Danes se bodo ob gestu »Deset let v svobodi zbrali v Trbovljah številni mladi rudarji iz vseh slovenskih premogovnikov: kopači, učni kopači in vozači. Mlada rudarska generacija, ki je zrastle po osvoboditvi, se izučila in izsolala. Sedaj že nekaj let dela o jama in se družijo s starimi rudarji tolče za premoč. Med njimi bodo mnogi mladi ljudje, ki so bili malone na oseh jugoslovanskih mladinskih akcijah, ko so gradili železnice in ceste, mnogi člani rudarskih mladinskih številk, ki so pred leti tekmovali z rudarskimi asi, mnogi mladi rudarji z odlikovanji, značkami, pohvalami in spomenicami. Krepki, zreli fantje, ki so si izbrali enega izmed najtežjih poklicev, s katerim zvesto služijo svoji domovini. Na njihova pleča lega vsako leto več dela, več odkopov, več premoč. Na zboru v Trbovljah bodo proslavili desetletnico osvoboditve in se kot črni kameradi pogovorili o svojem življenju.

Naš dopisnik je za to priložnost obiskal dva mlada rudarja. Nakhčujče ju je pripeljalo v jamo, ki bi je zdaj za nobeno ceno ne hotela več zapustiti, tako sta vzljubila svoj poklic in postalata eno z vso to našo rudarsko armado.

TEZKO IN LEPO JE BITI RUDAR

V številni trboveljski družini so mlademu Zdravku Pesku izbrali dimnikarski poklic.
»Po sru me je vlekle v jamo. Ali kako naj takle fant, kot sem takrat bil, sam odločim o svojem življenju?« se utrinja vesele v Zdravkovih modrih očeh zdaj. ko je tisti čas že zdavnaj mimo.
»V Ljubljani sem potlej ometal dimnike in štedilnike. Od hiše do

hiše. Sajast in umazan. Prekletost malo dobrega sem imel od življenja. A tudi materi v Trbovljah ni bilo lahko...«
Malo obstane, ko da bi hotel zbrisati tisti čas, pa pravi:
»Sem pa že raje na najbolj začikani številk v trboveljski jami. Kdor ni bil dimnikar, ne ve, koliko jih moraš požreti kot dimnikarski pomočnik. Vsak se obregne vate, še tisti, ki se drži za gumb in trese za svojo srečo!«
Deset let bo kmalu tega. Zdravko jo je meni nič tebi nič pobral iz Ljubljane naravnost v Trbovlje v rudnik.
»Vedel sem, da bo treba začeti znova, da bo treba pretolčiti še eno učno dobo. Ali kaj bi, ko človeka vleče v jamo? Naj bi me takrat ne ustavilo,« razgrinja mladi

Zdravko Pesek

di rudar svojo zgodbo.
Z različni deli na separaciji je Zdravko Pesek začel svoje mlado življenje na rudniku. Poslušal kopače in vozače. Stel mesece in leta. Na jasku III je bil že za spremljevalca vlakovodje. Potlej je vozil lokomotivo, dokler ga ne zaneslo na vhodni obrat na odkop, kjer je bil pri nakladanju in prevozu. Vmes je obredel mladinske akcije v Samcu, Kamniku, Novi Gorici in na cesti Trbovlje—

Zagorje, kjer si je zaslužil udarništvo in mnoge pohvale.
Zdaj je že peto leto na odkopu. In letos je vzorno opravil izpit za učnega kopača.
»S starim dobrim rudarjem Andrejem Funklom delava zdaj v partiji, na mehaniziranem odkopu. On bi vam povedal, kakšen sem dol v jami, na odkopu, kjer skupaj vrtava v ta premog, se potvita v oknu, se veseliva, če gre dobro in tudi rohniva, kadar se nama zatika. Kadar vrževa iz okna do 17 kubikov, sva pa tako vesela, ko da bi nama sonce sijalo...«
Življenjska pot je Zdravka še enkrat vrgla iz jame. Lani je bil nekaj mesecev na LIP v Radomljah. Vse zastoni; knapovska duša ni dala miru.

»Težak sem bil pri hlodovini. A me je tisto delo bolj ubilo, kot delo v jami. Težji so bili hlodi, kakor je premog v jami,« se zamisli Zdravko.
Potlej pa pravi: »Teško je biti rudar in vendar lep!«
GIMNAZIJEJ, TRAKTORIST, RUDAR

Ko vam trindvajsetletni Jovo Djapa pripoveduje, kako mu je v Trbovljah, čutite, da je tu našel kos sveta, ki mu je dal močno vero v življenje, ki mu je vrnil izgubljeni rojstni kraj ob Sunji in Uni. Njegovo rojstno vasa Medjuvodje pri Dubici so ustasi tako rekoč iztrabili. Kot sirote so se vrčali otroci iz taborišč in z redkimi preživeli vasičani poskusili vas znova ožviti.
Pa si je deca za silo opomogla. Mali Jovo napravi celo dva raz-

reda gimnazije v Dubici. Toda motorji ga tako zamikajo, da obei šolo na klim in gre med traktoriste. Vsi so v zadrugi in on, ta lepi dečko v vasi, skoraj tri leta sedi na traktorju, reže in preobrača težko zemljo ob Uni.
»Taktar res nisem mislil, da bom kdaj rudar,« se zamisli Jovo. »Najmanj po dva trudodnevna sem napravil vsak dan, po 16 do 18 ur sem tičal v zemlji. Jeseni pu so mi dali toliko, da me je zabolelo v sru.«

Jovo Djapa

Pozno je tisto jesen pot pripeljala ragozačnega Jova v Trbovlje, kakor je prež njim š nekaj drugih iz tistih krajev. Bistri dečko se je v revirju kmalu znašel. Iz tečaja na Vodah je v

skoku napredoval kar v drugi razred rudarske šole.
»Tako sem začel živeti tisto prvo rudarsko življenje,« s slastjo pripoveduje Jovo, »nekaj v šoli med knjigami in učenjem, nekaj v jami, v učnem revirju pod zemljo med izkušnimi kopači.«
Hitreje kakor v tisti težki zemlji ob Uni je Jovo tekla čas v Trbovljah, v šoli in v jami. Marljivo se je učil nad zemljo in pod zemljo. da bi mu nihče ne mogel reči, da ne spoutuje, kar mu daje domovina, da postane njen dober rudar.

Lepo število hrvatske mladine je doslej že izsolala trboveljska rudarska šola. In prav v teh revirjih je te mlade ljudi življenje pri tikanju prevzelo in se jim pri ljubilo, da so domalega vsi ostali v zasavskih premogovnikih, največ v Hrastniku. Le redke je potegnile v bosanske jame in v Rašo.

»Lepo je tu, v Trbovljah. Tu sem zdaj doma,« se vzradosti mlad Jovo, ko mi pravi, kako je slednjič celo dobil stanovanje za svojo mlado družinico.
Šola mu je dala najvišjo kvalifikacijo. Postal je rudar-kopač. Od maja 1954 je že v jami, na progi.
»Brez jame bi ne vzdržal. Ko sem prišel od vojakov, sem bil dva meseca na zunanjem obratu. A sem tako dolgo moleđoval, da so me dali spet v jamo. Toda povsem vam da bi bil najraje med rušilci, čeprav je to najtežje delo v jami,« si želi Jovo, ves vznemirjen in hkrati navdušen.
Francé Gerželi

Ne vzgajajmo strahopetcev in slabičev

Kazni in vzgoja

Posledice kaznovanja otrok so mnogo hujske, kakor navadno mislimo, zato bi morali veljati pravilo, da se je treba ogniti sleherni obliki kazni ter poiskati zanesljivejša in boljše vzgojna sredstva. S kaznijo ne bomo odpravili napak, zaradi katerih otroka kaznujemo. Res pripravimo otroka pod pritiskom strahu in palice od tega, da bo nekatere razvade opustil. Toda to se zgodi redko. Navadno se pojavijo razvade v drugi obliki, mnogo bolj škodljivi za otroke, starše in družbo.

Iz boječih otrok, ki se po značaju še niso izoblikovali, napravimo strahopetce, slabiče in moralne omahljivce, če jih kaznujemo. Otroci postanejo mrki, za-

prti vase, zlobni, zmeraj pripravljeni na laž in zvijačo, pa tudi na maščevanje, zmeraj asocijalni, pa naj se to kaže v obliki napadalnosti, sovraštva do okolice ali pa, če gre za preveč občutljive otroke v tem, da začno dolžiti sami sebe, da so skrajno sramežljivi in nezaupljivi do vseh in vsega, naposled pa postanejo nervozni. S kaznovanjem vzbujamo v otroku hinavščino. Če naletimo pri otroku na licemerstvo, je to zmeraj dokaz, da so njegovi starši prestrogi. Če gre za bolj zdravega in odpornega otroka, povzročamo s kaznovanjem kljubovalnost, odpor, otrok odklanja avtoriteto svojih staršev, trmoglavino in še z večjo vztrajnostjo dela napake in ostane gluha za svarila staršev. Tako dosežemo pravzaprav nasprotno, kar smo hoteli doseči s kaznijo.

V nasprotju s splošnim mnenjem, strogo sama po sebi, zlasti pretirana ne poveča ugleda staršev v očeh otrok, marveč ga zmanjša. Otroci hitro spoznajo, da tu ne gre za moč, marveč za šibkost, kajti kaznovanje in sploh siljenje je zmeraj znamenje šibkosti, priznavanje, da starši zlepa ne morejo urediti te ali one zadeve. Če prištejemo še pogosto nedoslednost, zlasti matere, ki otroka najprej pretepe, potem pa skupaj z njim joka, tedaj je negativni učinek popoln. V takem vzdušju nima otrok občutka varnosti in ko mu je 12 ali 14 let, že začne bežati od doma. Od tega koraka do hujskih prestopkov pa ni daleč. Otroci začno krasti, lagati, zanemarjati šolo. »Saj ga vendar za vse to ne bom nagradil,« pravijo zagovorniki »čvrste roke.«

O vsem tem smo že in še zmeraj mnogo govorimo. Nekatere teh

napak so prav posledica kaznovanja. Vse pa so znamenje notranjega boja, nezadovoljstva, nezadostnosti ali slabih stikov s starši, zlasti z materjo, ljubosumnost itd. Otroku je treba pomagati, da se bo vsega tega rešil. Včasih gre v bistvu samo za prikrito željo, da bi otrok vsaj tako starše prisilil, da bi se bolj zanimali zanj. Vsekakor je kaznovanje zaradi raznih malenkosti in igri ali doma med brati, sestrami in starši, pretirano in nepotrebno. Saj lahko z lepo besedo dosežemo isto.

Otroški obleki

Okusni kruhki

Dva surova rumenjaka, žilico olja in kavno žličko gorčice dobro umesamo. Posebej sesekljamo dva trdo kuhana jajca in 10 dkg sardel, lahko sardelno pasto, čebulo in nato dodamo mešanico olja in rumenjakov. Zmes začnimo po okusu z limono in namažemo na tanke prepečene kruhove rezine.

Stiri sardele dobro sesekljamo (uporabljamo lahko sardelno pasto), na majhne kocke narežemo 4 kisle kumare, nekoliko drobnjaka in 3 trdo kuhana jajca, rumenjake je najbolje pretlačiti skozi sito. Vse skupaj dodamo 12 dekagramom dobro umesane surovega masla in nazadnje dodamo še kavno žličko gorčice. Pasto namažemo na majhne kruhke. Poleti jih lahko okrasimo z rezinami paradiznika.

Ozki štruci rženega kruha izdobljemo sredico in jo natlačimo z naslednjim nadomem: 8 dkg šunka, 8 dkg prekajenega jezika, 7 dkg sira, 2 kisli kumarci, trdo kuhano jajce, malo kaper narežemo na majhne kocke in vse skupaj dodamo 12 dkg surovega masla, ki smo ga dobro umesali in dodali malo sardelne paste in gorčice. Med meseno zmes zmešamo tudi drobno zdrobljeno sredico. Natlačeno štruco postavimo na hladno, za rezanje pa potrebujemo zelo oster nož.

Nekateri starši se zlasti jeze, če otrok noče priznati napak. »Zakaj ne prizna, saj bi mu oprostili.« Z enako pravico pa bi lahko vprašali starše: »Zakaj pa vztrajate na tem, zakaj pa tako zahtevate, da otrok prizna, saj že veste, kaj je zagrešil? Čemu vam še posebno otrokovo ponižanje, da pred silo in od strahu prizna, kar že veste?« Otrokov značaj lomimo, če ga silimo, da karkoli prizna. Otrok ne razume zamotane logike, da mu bomo oprostili, če bo priznal, da je kaj storil.

Otroci strogih staršev, vajeni kaznovanja, nujno postanejo preveč oprezni in nezaupljivi. Brž ko začutijo, da jim preti kaznen, z lahkoto vse priznajo. V takšnih primerih tudi pazljivost, daljši razgovori ne dosežejo odkritosrčnosti. Treba je mnogo nežnosti, dolgega in vsestranskega izkazovanja spoštovanja in ljubezni, da se stopi led, ki so ga napravile prejšnje kazni. Starši čisto tudi pravijo: »Saj smo poskušali zlepa, pa nič ne pomaga.« Ne smemo pričakovati, da bo nekaj ljubeznivih besed ali ukrepov odstranilo tisto, kar se je nabiralo leta in leta. Na stalščice staršev do otrok vplivajo seveda najrazličnejši činitelji, od katerih je odvisna njihova slaba ali dobra volja. Tudi starši so ljudje, večkrat zelo nesrečni ljudje, ki jim je treba pomagati. Mnogo pa je tudi staršev, ki sploh ne poznajo otroške psihologije, ali pa jo poznajo samo površno. In takšni starši navadno zagovarjajo »način vzgoje«, ki sploh ni vzgoja, marveč uničevanje. In to se samim najbolj maščuje.

M. Petrovič

Industrija volnenih izdelkov »VOLNA« LAŠKO

Oba modela moških oblek sta krojena iz desiranega elegantnega in praktičnega kamgarna »Manchester«. Obleki sta primerni za vse priložnosti

DOMAČI ZDRAVNIK

Zakaj dojenček noče sesati

Nedavno smo govorili o motnjah pri dojenju, izvirajočih od doječe matere. Tokrat bomo govorili o motnjah pri dojenju, izvirajočih od dojenčka. Tudi te ovire neupravičeno povzročajo, da dojenček prezgodaj neha sesati. Matere v takšnih primerih navadno pravijo, da dojenček sam odčenja sesanje. Kadar pa nastanejo te motnje, mora mati potrpežljivo in vztrajno nadaljevati dojenje, ne pa da ga nenadoma prekinemo. Ne sme namreč pozabiti, da vsaka kaplja materinega mleka dojenčku koristi.

Predvsem mora pa vedeti, da je dojenček, ki ga mati pogosto doji, kadarkoli zaplaka, sit in

zato noče sesati, kadar je čas za to. Mati mora vedeti, da sta potrebni dve uri, da dojenček mleko prebavi in da se njegov želodeček spet izprazni. Tudi če mu pogosto daje kamilični čaj, je njegov želodeček poln in dojenček noče sesati. V takšnih primerih je treba dojenčka podojiti v ustreznih časovnih presledkih in mu dati bolj poredko in manj kamilic. Kamiličnega čaja mu mati ne sme dati zlasti preden ga začne dojiti. Tako začne dojenček spet sesati.

Mnogi dojenčki so pri sesanju nekam leni, zlasti če se navadijo, da sesajo po pol ure ali še dlje. Tedaj se igrajo z dojko in sesajo

počas, v presledkih. Če pa skrajšamo dojenje na 15 do 20 minut za obe dojki, bo dojenček sesal hitreje in močneje.

Nekateri dojenčki so požrešni, sesajo hitro in močno in zato so tudi hitro siti. To se dogaja pri močnih in starejših dojenčkih in kadar so dojke polne. Tudi to oviro lahko odstranimo tako, da sesanje večkrat prekinemo in skrajšamo. Nerodno dojenje je lahko tudi vzrok, da dojenček noče sesati. Neugodna dojenčkova lega ali če doječa mati nerodno sedi, ovira lahko sesanje. Seveda se dojenček jezi in začne jokati, če je zamotan v krilo ali pa leži vodoravno s glavo sklonjeno nazaj ali če mu pritiska dojka na nos. Če vse te napake odstranimo, bo dojenček spet redno sesal.

Dojenčki, ki naglo in dobro sesajo, zelo pogosto pogoltno mnogo zraka. Zato so na videz siti, ker je želodeček poln zraka. Takšnega dojenčka je treba pravilno držati in sicer na tisti materini strani, na kateri je tudi dojka. Tako dojenček lažje spravi iz sebe zrak. Gumijast čucelj je čisto glavni vzrok, da dojenček noče sesati. Če mu dajemo kamilični čaj ali kravje mleko iz steklenice, da ga pije s čuceljem, se odvadi sesati. Gumijasti čucelj ima navadno večjo odprtino kakor je potrebno, tako da mleko ali čaj curja iz steklenice. Tako dojenček ne more tekočine počasi piti iz čucelja, marveč jo samo požira. Ker pa je teže sesati mleko iz dojke, dojenček noče več sesati, brž ko se navadi na gumijast čucelj. Če hranimo dojenčka s kravjim mlekom, mu ga je treba dati z žličko.

Razen naštetih ovir, ki so posledica tehničnih napak, so pri tem še druge ovire. Le-te nastanejo, če je dojenček slabo razvit ali bolan. Nedonošenček ali slaboten in nerazvit dojenček nima dovolj moči, da bi sesal. In prav takšnemu dojenčku je materino mleko nujno potrebno. V takšnih primerih je treba mleko iztisniti iz dojke bodisi z rokami ali s črpalko in ga z žličko pogosto dati dojenčku.

Novorojenček se včasih rodi z razcepljeno ustnico. Za silo sicer sesa, toda teže. Če pa ne more sesati, je treba mleko iztisniti iz dojke in mu ga dati z žličko.

Najpogostejša ovira pri sesanju je dojenčkov nahod. Če ima dojenček zamašen nos, ne more dihati skozenj, marveč diha skozi usta. Kadar pa sesa, skozi usta ne more dihati in mora večkrat sesanje prekiniti. Zato je treba dojenčkov nahod po zdravniških navodilih zdraviti. Če pa je nahodna mati, mora paziti, da ne prenese nahoda na dojenčka. V tem primeru si mora zavezati nos in usta z robcem. Dotika pa mora dojenčka vzlic temu.

F. C.

Dr. V. J.

Delovna halja, zapenjamo jo po hrbtu

VRT V MAJU

Na plano lahko sejemo: kapusnice, rdečo peso za jesensko uporabo, podzemko kolerabo, redkvico, redkev, solate berivke in glavicke, por, korenček, peteršilj in mangold. Tudi fižol, kumare in buče morajo v zemljo. Fižol grmičar (mizki) sadimo v vrste po 40 cm narazen, preklar (natiški fižol) pa 50 cm vsakebit. V sklenjenem nasadu sadimo preklarja 50x60x100 cm narazen, in sicer tako, da sadimo dve vrsti 50x60 cm, pustimo 100 cm prostora ter sadimo ponovno dve vrsti 50x60 cm itd. Grečice najprej razmerimo, postavimo ob vrvi fižolovke in posadimo k vsaki fižolovki 5-7 zrn breznotnega visokega fižola. Fižol sadimo plitvo, ker sicer težko prodre na dan zlasti v težjih tleh. Vse vzklije setve moramo pravočasno razredčiti in skrbeti za primerno vlago. Okrog pravkar posajenih in močno zalitih sadik zgodnjega zelja in cvetače namestimo ščitne ovrtnike, kakršnega kaže slika. Napravimo jih sami iz papirja, predvsem v krajih, kjer je močno razširjena zeljna muha. Pa tudi ukoreninjenje je pod ovrtniki boljše, ker preprečujejo izhlapevanje vlage.

Vsa na novo posajena drevesa v

vzkalj v 2-3 tednih. Prvič jo pokosimo z ostrim srpom, ko zraste 5-6 cm visoko. To rezanje je pri pravilno gojeni trati silno važno, ker se sicer trata ne zgosti tako, kakor želimo. Ako jo režemo prezgodaj, zravamo mnogo nežnih travnih bilk. Kdor želi imeti lepo trato, mora kositi vsakih 14 dni, oziroma vsakokrat ko zrastejo bilke 5-6 cm visoko. Po vsaki košnji moramo trato tlačiti s tlačnimi deskami ali s 70 kg težkim valjarjem, po tlačanju pa jo temeljito zalijemo.

Cveticne grečice in obrobke očitno plevela, nastale praznine pa zasadiamo s cveticami enoletnicami.

M. Ogorevc

O ZAVESAH V NAŠEM STANOVANJU

Razen barve sten, pohištva in svetlobnih teles, so tudi zavesne pomemben činitelj pri oblikovanju prostora. V mnogih primerih so zavesne v stanovanju potrebne, pogosto pa jih imamo v stanovanju brez tehtnega razloga. Zaves ne imejmo samo za okras stanovanja, temveč naj tudi glede funkcionalnosti tvorijo sestavni del sobnega interijerja. Zavesne obešamo v različne namene - opravljajo lahko različne funkcije. Če jih hočemo torej pravilno uporabiti, moramo poznati nekatere stvari, ki imajo pri tem važno nalogo.

Z zavesami lahko omejujemo dostop svetlobe v naše stanovanje, z njimi tvorimo steno, ki loči dva prostora in slednjic moremo z njimi vizuelno povečati ali pa zmanjšati prostor.

Pri vsem tem pa je važna barva zaves in tudi vzorci so važni. S pravilno izbiro barve in vzorca lahko z zavesami ustvarimo v sobi ugodno razpoloženje, medtem

ko kakovost materiala ni tako važna. V današnjih razmerah niso potrebne kakšne posebne in dragocene tkanine. Najprimernejše so tkanine, ki se dajo lahko prati, kot kretoni, šantungi ter druge. Dragih velurjev, damastov in brokatov ne bomo kupovali. Manjše zaves, ki so na takih mestih, kjer se hitro umažejo, so lahko tudi iz polivinila. Take zaves z lahko operemo.

Kot rečeno, je tudi barva zaves važna. Zaves se lahko enobarvne, če so stene polne živih vzorcev. V takem primeru so najbolj ugodne zaves s svetlimi živimi enobarvnimi toni. Če bi imele zaves v taki sobi tudi vzorce, ne bi ugodno delovale, ker bi z vzorčastimi stenami še povečale živahnost v prostoru. Če pa so nasprotno stene premalo pestre in je lice sobe preveč mirno, obesimo na okna zaves z živahnimi vzorci in pestro podlago.

Če propuščajo okna preveč sončne svetlobe, lahko to uredimo z zavesami. Pri tem pa moramo paziti, da prostor ne bi postal preveč enoličen. Zaves morajo dati prostoru toplino in ustvariti intimnost v stanovanju. Kadar obešamo na okna zaves, moramo upoštevati tudi poglede skozi okno. Če imamo skozi okno lep pogled na pokrajino, na vrt, jezero itd., uporabljamo take zaves, ki ne vzbujajo prevelike pozornosti, da nam ne odvrčajo pogleda skozi okno. Take zaves naj bodo iz prosojne in lahke tkanine z ne preveč bogatimi vzorci. Zavesa naj učinkuje kot okvir pejzažu ob pogledu skozi okno. Če pa je pogled skozi okno nezanimiv, in dolgočasen (običajno v mestih), uporabljamo zaves iz bolj gostega materiala, da odvrnemo pogled od tega, kar nam ne ugaja. Zaves se lahko pestre z vzorci, da obračajo pozornost nase, kot pa na okno samo.

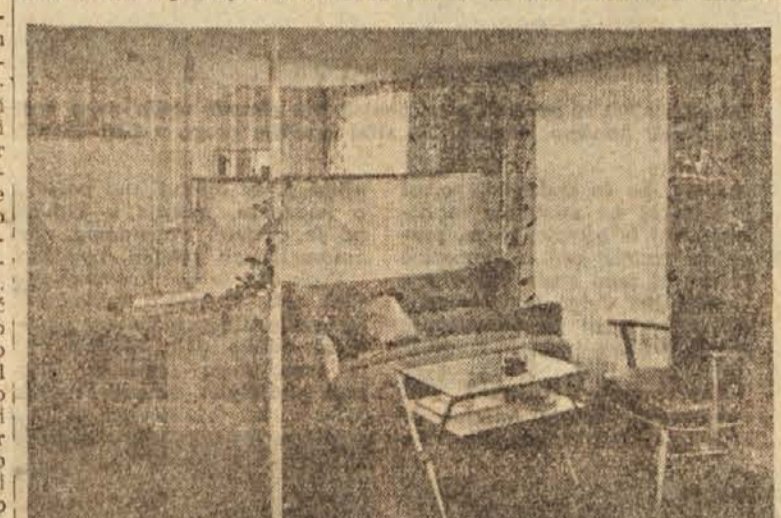
Če želimo, da bi bilo okno na videz večje, kot je v resnici, uporabimo zaves z velikimi vzorci

s kontrastnimi barvami, ki nam na videz okno povečajo, prostor pa zmanjšajo.

V sobi, kjer imamo več oken, moramo paziti, da z zavesami ne ustvarimo neskladnosti v prostoru. Če so okna razmeščena na različnih zidovih, je najbolje, da uporabimo povsod zavesne enake barve. Če pa so okna grupirana v istem zidu, jih lahko z zavesami med seboj povežemo, pri čemer moramo paziti, da tudi ostale

ali progami prostor razširijo, medtem ko navpične linije prostor zvišajo ali zožijo.

Z zavesami lahko prostor tudi razdelimo. Z njimi lahko ustvarimo pomične stene, ki jih lahko po volji urejamo. To uporabimo zlasti v manjših stanovanjih, kjer uporabljamo en sam prostor v različne namene. Če imamo na primer v enem samem prostoru otroški kotiček in dnevni prostor, lahko ta dva ločimo z zaveso.

Slika prikazuje razdeljen stanovanjski prostor, prav lepo je okrašen z zavesami, tudi karnise so preoblečene z enakim blagom. Za steno je prostor za spanje, pred njo pa kotiček za kramljanje

stene poživimo, ker bi sicer ne bilo ravnotežja v prostoru. Tudi oblika in velikost vzorcev je važna. Kadar kupujemo zaves, mislimo tudi na to, kakšen je prostor, v katerem jih bomo uporabili. Če je prostor majhen, naj bodo vzorci na zavesi tudi majhni in drobni, da bodo ustvarili v prostoru večjo harmonijo. V veliki sobi pa uporabimo velike vzorce.

Z zavesami lahko prostor na videz povečamo ali pa zmanjšamo. Zavpaa z vodoravnimi vzorci

sadovnjaku trdno privežemo h kolu, prijetim cepljenkam pa prerežemo rasti ali drugo vezivo, da se ne vžre pregloboko v les. Vse vejice na češnicah, ki jih je napadla monilija (sušica) takoj odstranimo, da se ne razširi na zdrave veje. Proti jabolčni plesni se borimo z 2% žvepleno-sipeno brozgo. Spomladi posajene okrasne iglavce in zimzelene listavce pridno zalivamo, ob suhem vremenu pa jih večkrat orosimo.

Sedaj je tudi najprimernejši čas za setev trave. Zemljo najprej zrahljamo, pognojimo in potlačimo s tlačnimi deskami, ki si jih privežemo na noge. Nato posejemo travo (50-60 g na 1 m²) in jo kakor solato, z grabljami nekoliko zatolčemo v zemljo. Trava

V Ljubljani je odprta VZGOJNA POSVETOVALNICA. Stranke sprejema dopoldne v ponedeljek, torek in četrtek od 8 do 12. ure in popoldne v sredo in petek od 14. do 18. ure. Prostori vzgojne posvetovalnice so v Koblarjev ulici 34, grad Kodeljeva.

Poslužujte se vzgojne posvetovalnice v težavah s svojimi otroki!

Dve preprosti ženski obleki

OD ŽELEZNE

CESTE

Odhod posebnega vlaka. Mnogi veseli, razigrani ljudi se je vzbela v vagonih, vrata so tleskala, lokomotiva je nekajkrat težko zasopla in vlak je mirno odpeljal s postaje.

»Našim železničarjem vsa čast. Spet so se enkrat izkazali. Dolenjske toplice, Okroglica in danes Ostrožno, toliko nas je sem prišlo s posebnimi vlaki, pa gre vse brez nesreč in točno po voznem redu.«

Tisti dan je bilo obujenih to-

pred vojno, tovorni pa je bil leta 1953 prav tako skoraj trikrat večji od predvojnega.

Ni bilo materiala za lokomotive in vagoni, pomagali smo si, kakor smo vedeli in znali. V teh povojnih letih smo zgradili oziroma obnovili 1229 raz-

kar 57. In to so lokomotive 26 različnih serij. Zaradi neusmiljenega in neekonomskega izkoriščanja med vojno in pomanjkanja nadomestnih delov po vojni so v slabšem stanju, kakor pa bi po svoji starosti smele biti. Povprečna starost potniških vagonov je 40 let, so pa že tudi »70-letniki« med njimi.

Železničarji so res lahko ponosni na opravljeno delo v teh desetih letih. Kakor so se borili pred vojno — Zaloška cesta — med vojno v vrstah narodnoosvobodilne vojske, prav tako so se po osvoboditvi borili za hiter in dober transport, ker brez tega obnova in razvoj našega gospodarstva nista bila mogoča.

Veliko je bilo odpovedi posameznikov in kolektivov.

Naštetimo samo nekaj najvažnejših uspehov na področju ljubljanske železniške direktije, ki obsega vso Slovenijo in železnice v Istri.

Zgrajene so bile proge Sežana—Dutovlje in Lupoglav—Stališe. Popsod vidimo nove postaje ali jih pa še grade: Maribor, Jesenice; vsa Dolenjska je imela eno samo neporušeno postajo, in to v Novem mestu.

Mostovi pri Višnji gori, Ptuj, Mariboru, Veržeju, Preserjah, Most na Ajbi in cela vrsta drugih. Obnovljeni predori.

Izdelali smo prve jedilne in spalne vagoni, uvedli motorne vlake, ki že vozijo na progah Sežana—Gorica, Ljubljana—Postojna, Ljubljana—Jesenice, Ljubljana—Kočevje, Kranjsku goro—Bohinj.

Večji uspeh za naše železničarje je osvojitve elektrovlak in elektrifikacija proge Rakek—Postojna, v načrtu pa je popezava z Ljubljano in Jesenicami.

Sami smo začeli izdelovati avtomatske signalne naprave, z

Novi most pri Veržeju

prog in tudi ostalim podjetjem ne zmanjka.

Pa potniški promet, ki vedno bolj narašča.

Razen tega so pomagali graditi tudi proge še v ostalih krajih države.

Ne da se vse v kratkem času napraviti. Treba bi bilo še ve-

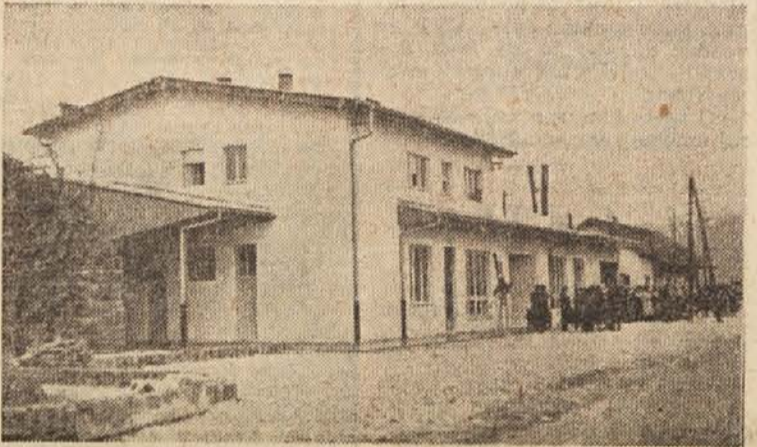
moupravljanje na železnici se razvija in dobiva vsak dan popolnejše oblike.

Govorili smo o vsem: o železničarjih in njihovi službi, o napravah — pogledimo še, kako živi velika in močna družina železničarjev v prostem času.

ni prvaki, velikokrat so nas že častno zastopali v tujini. Zgradili so celo vrsto športnih naprav, ki so jim v čast. Tako je novi stadion v Ljubljani zgrajen 90-odstotno s prispevki in prostovoljnimi delom samih železničarjev. Imajo svoje planinsko društvo ter društvo za raziskovanje našega podzemlja.

Tudi strelskih družin je veliko, med njimi je najboljša družina »Postaja Zaloga« — v ljudski tehniki so tudi doma, organizacija iz Siške je med najboljšimi v Sloveniji. Kaj bi naštevali, povsod so in povsod jih je čutili, ker delajo.

Ko so zgradili toliko prog in naprav, tudi na stanovanja niso pozabili.

Nedavno dograjena postaja v Stični

liko denarja, da bi našo železnico modernizirali, kakor si želimo. To ni vprašanje nekaj let, to je dolga doba in s sedanjimi sredstvi lahko komaj zadostimo vsem nujnim potrebam prevoza, ki z rastjo našega gospodarstva vedno bolj naraščajo.

Vse to pa je nemogoče brez ljudi. Ljudi, ki se zavedajo svoje dolžnosti. Po osvoboditvi je bila železnica tako rekoč brez kadra. Veliko železničarjev se iz narodnoosvobodilne vojne ni več vrnilo, precej jih je odšlo v druge gospodarske panoge, veliko jih je bilo upokojenih.

Začeti znova z mladimi ljudmi, ki svoje stroke niso poznali. Učili so se. In da so se veliko naučili, nam je dokaz, da po vojni ni bilo težjih nesreč, da vozijo vlaki brez večjih zamud, da zmagujejo svoje delo. Če ne bi bilo veliko dobre volje, vztrajnosti in vestnosti, svojim nalogam ne bi bili kos.

Boje se pa nečesa. Gospodarski razvoj naše države je tako hitro napredoval, da je železnica s svojimi starimi napravami zaostala za njim. Ze danes v kritičnih obdobjih ne morejo zadostiti približno 30% potreb po prevozu industrijskega blaga.

Kakor v vsem našem gospodarstvu, tako so tudi pred dobrim letom uvedli pri železnici delavsko samoupravljanje, ki pa je zaradi svojih posebnih potreb in nalog drugače urejeno kakor drugod. Delavsko sa-

V našem družbenem in političnem življenju jih lahko srečujemo povsod, ker v zvezi s težki službi aktivno sodelujejo v političnih in ostalih organizacijah. Saj je 16.000 aktivnih slovenskih železničarjev pomemben činitelj v našem življenju.

Ni večjega kraja v Sloveniji, kjer ni uspešnega in močnega kulturno-umetniškega društva železničarjev.

Ni športne panoge in ne prireditve, kjer ne bi bilo železničarjev-sportnikov, saj so med najmočnejšimi športnimi društvi v Sloveniji njihova »Ljubljana«, »Maribor«, »Nova Gorica«. Železničarji-sportniki so držav-

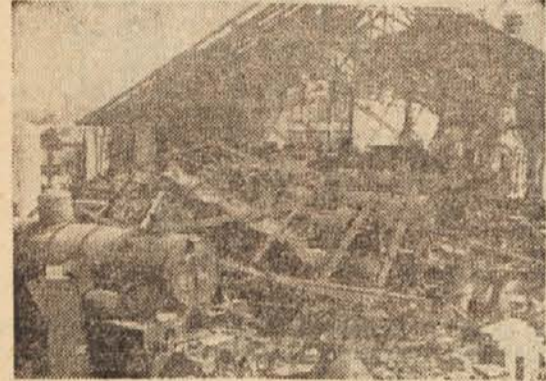

Elektrika omogoča hitrejši in cenejši prevoz

Zdravstvena domova v Ljubljani in Mariboru, zdravilišče v Podbrdu in veliko počitniških domov skrbi za njihovo zdravje in počitek.

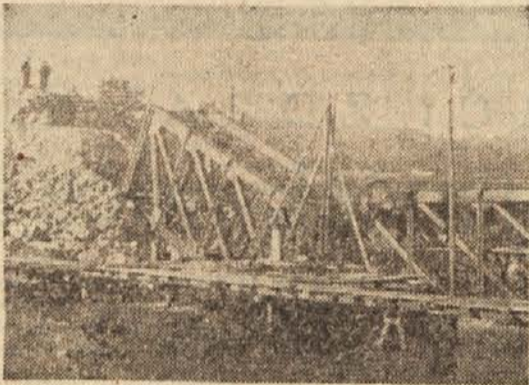

Motorni vlak bo odpeljal proti Postojni

Porušena železniška delavnica v Mariboru

Takšne mostove je pustil okupator

liko spominov na težka, velika leta in se je nehote ob teh, na glas izgovorjenih mislih, sprožil živahen pomeneek.

»Prišel si na postajo, zlezel v živinski vagon in čakal. Nisi vedel, kdaj bo vlak odpeljal, kje boš spet čakal, da o času prihoda sploh ne govoriš.«

Iz Ljubljane si se lahko brez prestopanja peljal le do Mednega ali Zaloga. Okupator je barbarsko uničil naše železnice. Razrušeni mostovi in predori, razdrta proga, razbite postaje, nobenih zvez in signalnih naprav. Spomnite se samo pokopališč razbitih vagonov in lokomotiv. Za vožnjo sposobnih lokomotiv smo imeli od 627 samo 75 ali 12%.

To je bilo maja 1945. Ze konec junija pa je bil, razen redkih izjem, reden promet skoraj na vseh progah v Sloveniji. Samo zasilnih mostov smo v tem času zgradili 624 m, do konca leta pa še 866 m.

V železniških delavnicah smo, kakor smo mogli in znali, popravljali lokomotive in vagoni. Samo v Mariboru so popravili v teh dveh mesecih 298 potniških in 863 tovornih vagonov.

Pridno smo delali, garali, pa je le šlo. Postaje so prišle kasneje na vrsto.

Leta 1946 je bilo samo na belokranjski progi zgrajenih 14 mostov v skupni dolžini 582 m in položenega 28 km tira, na ostalih progah ljubljanske direktije pa še 40 km tira in zgrajenih je bilo 28 mostov. S popravljenimi lokomotivami in vagoni smo za silo zmagovali naraščajoči potniški in tovorni promet. Potniški promet je bil leta 1950 že trikrat večji kakor

nih objektov, izmenjali 141,5 km tira, vgradili 209 kretnic. Kaj bi naštevali, veliko je bilo narujenega, zaradi žalostne dediščine pa ni še vse tako, kot bi hoteli.

Kdor ne pozna dela in težav — noč in dan ob vsakem vremenu teče na železnici življenje, neprestana odgovornost in skrb za ljudi, odgovornost za težke milijone — kdor tega ne

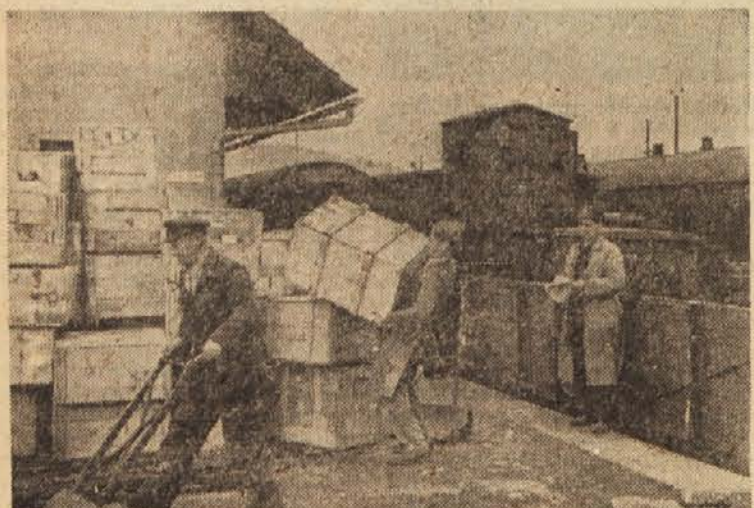
Železničarjem so priskočile na pomoč pri obnovi naših prog tudi mladinske delovne brigade. Na sliki gradnja proge v Beli krajini

razume, bo še godrnjal, počasi gre, zakaj ne udobneje in hitreje. Saj bi hitreje, ko pa proge ne vzdrže več. Lokomotive so skoraj tako stare kakor jaz, ki sem jim dolga leta stregel, je končal svoje priporočevanje osivel, droban mož.

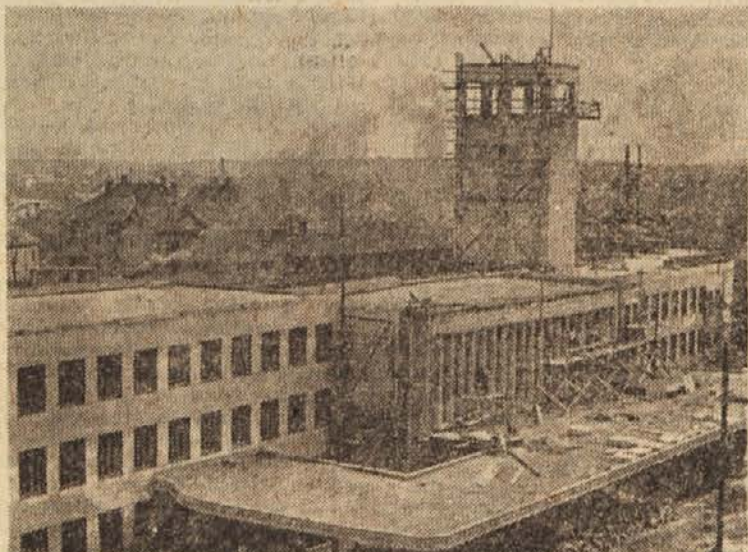
Kaj pravijo številke? Povprečna starost lokomotive je 36,5 leta, najstarejša jih ima

njimi je že opremljena postaja v Podnartu, postaja v Zalogu pa je v delu. Popolnoma smo avtomatizirali telefon. omrežje.

Vsak dan je več kosovnih pošiljk, tako da imajo nakladalna in razkladalna služba ter skladišča veliko dela. Vedno več je tranzitnega prevoza. Dela tudi podjetjem za vzdrževanje

Čedalje več kosovnih pošiljk

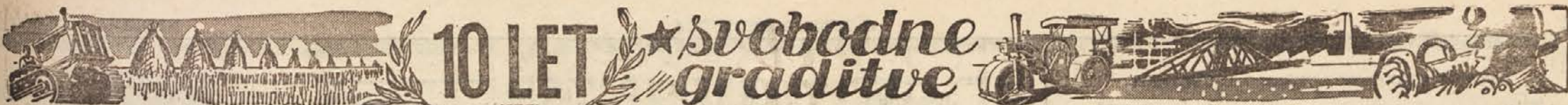
Novo postajno poslopje v Mariboru, ki bo kmalu dograjeno

KOLEKTIVI PODJETIJ V SKUPNOSTI DIREKCIJE JUGOSLOVANSKIH ŽELEZNIC V LJUBLJANI

Železniško transportno podjetje, Ljubljana;
Podjetja za vzdrževanje prog v Ljubljani, Celju, Mariboru, Novem mestu, na Jesenicah, v Novi Gorici, Postojni in Ptujju;
Podjetje za popraviljanje strojev, Maribor;
Podjetja za popraviljanje voz in strojev, Ljubljana-Siška in Nova Gorica;
Podjetja za popraviljanje voz v Ptujju in Dobovi;
Podjetje za progovne naprave Ljubljana-Siška;

Železniško podjetje za signalne naprave, Ljubljana-Siška;
Železniško elektropodjetje v Ljubljani;
Podjetje Kamnelom, Verd. in Železniško projektivno podjetje v Ljubljani

lahko s ponosom gledajo ob 10. obletnici osvoboditve na svoj dosedanji del in naj jim bodo uspehi vzpodbuda za bodoče delo pri graditvi močne in neodvisne socialistične domovine.

Splošno gradbeno podjetje

SLOVENIJA-CESTE

Drugo največje gradbeno podjetje v Sloveniji

Veliki gradbeni objekti, ki smo jih ustvarili v veličastnem delovnem zanosu naše socialistične graditve v prvem desetletju svobodne Jugoslavije, so v največji meri plod trdega dela naših gradbincev, ki so se po osvoboditvi v tisočih zgrnili okrog naših gradbenih podjetij. V teh desetih letih se je bistveno spremenilo lice naše domovine. Raslike med nekdanjo in zdaj so marsikje tolikšne, da si le še težko predstavljamo, kako je bilo nekdanj.

Ko smo si v prvih letih svobode postavili težko nalogo dvigniti našo deželo iz zaostalosti, nismo mislili samo na hidroelektrarne, nove velike tovarne, stanovanjske hiše in druge objekte družbenega standarda, marveč samo enako upoštevali tudi rastočo potrebo železniškega in cestnega prometa. Vzoredno z napredujočo motorizacijo cestnega prometa smo se lotili tudi velikega načrta — ustvariti v Sloveniji sodobno cestno mrežo. Sprva je bilo to delo zdru-

ženo v direktilni cest pri takratnem ministrstvu za gradnjo LRS, toda že l. 1947 je prešla vsa gradnja cest in mostov skupaj z vzdrževanjem cest in projektiranjem nizkih gradenj ter asfaltnimi deli na novo-ustanovljeno specializirano podjetje, zdaj Splošno gradbeno podjetje »Slovenija-cest«, ki je danes drugo največje gradbeno podjetje Slovenije. To podjetje je na svojem delovnem področju največ pripomoglo k doseženim velikim uspehom, zato je prav, da se ob desetletnici naše svobode in zmage socialistične miselnosti za trenutek ustavimo tudi pri njem.

Naše ceste so nam vsem pri sreči. Če so dobre, se jih veselimo, če so slabe pa si kar najbolj želimo dobrih, sodobnih. Milijardne zneske moramo leto za letom žrtvovati iz skupnih sredstev za vzdrževanje naših cest in še več za gradnjo novih sodobnih cest in cestišč. Kilometer sodobne avtomobilske ceste stane v težkem terenu z nasipi, vaski, mostovi, nadvozi ali podvozi tudi do 120 milijonov din. Ko pa je cesta zgrajena, jo vsi lahko brezplačno uporabljamo. Pa tudi vzdrževanje starih cest brez sodobnega cestišča lahko doseže do 200.000 din na kilometer letno. Zato se navzile visokim gradbenim stroškom izplača graditi nove sodobne ceste, ki zahtevajo mnogo manj vzdrževanja, hkrati pa omogočajo pocenitev prevoznih stroškov, hitrejši prevoz in daljšo življenjsko dobo vozil.

Podjetje »Slovenija-cest« je imelo prva leta vključeno tudi službo za vzdrževanje cest, ki pa jo je l. 1949 skupaj s projektivnim birojem za nizko gradnjo in z laboratorijem za preizkušanje materiala oddalo, da je lahko vse svoje moči posvetilo gradnjam. Od tega je še bolj razvil svojo dejavnost ne samo kar se tiče obsega del, marveč tudi, kar se tiče vzgoje kadrov in dviga kakovosti del. Nadaljnji razmah je sledil 21. novembra 1950, ko so delovni kolektivi podjetja širom Slovenije po svojem delavskem svetu prevzeli upravljanje podjetja. Do izraza pa je prišla tudi večja odgovornost vsakega posameznega člana kolektiva ob vidno napredujoči kvaliteti dela in zmanjševanju proizvodnih stroškov. Podjetje je postopno zboljševalo mehanizacijo gradbenih del, kar je pri nizkih gradnjah zlasti važno, saj zahtevajo ta gradbena dela mnogo težkih gradbenih strojev in hkrati veliko število transportnih sredstev.

Leta 1953 je podjetje napravilo v svojem razvoju nov korak naprej. Čim boljše izkoriščanje vseh proizvodnih kapacitet je v tem letu, ko so bila sredstva za gradnjo cest in mostov omejena, narekovalo delavskemu svetu, da se je odločil razširiti dejavnost tudi na visoke gradnje in vodne objekte. Ta prehod kolektivni ni povzročal težav, saj je imelo podjetje dobre kadre, strokovno usposobljene za gradnjo vseh vrst objektov. Imelo pa je tudi potrebno mehanizacijo.

NOVE SODOBNE CESTE

Največja dela je kolektiv podjetja Slovenija-cesto izvršil v zvezi z rekonstrukcijo zvezne ceste I 10 — Maribor—Trst. Tako je na novo zgradil 24 km dolg odsek Celje—Zalec—Čeplje (1947 do 1952) in na 13,5 km dolg odsek Črnuče—Domžale—Prevoje (1947 do 1949). Zdaj grade zgorajni ustroj betonskega cestišča na odseku Čeplje—Vransko—Ločica, v Ljubljani so izdelali široko cestišče v asfaltnem betonu od Ajdovštine do Pošte in kockano cestišče od začetka Tržaške ceste čez železniški prelaz do Dolgega mostu.

Eno izmed najlepših in hkrati najlepših cestogradbenih del tega podjetja je gotovo 10 km dolg odsek od Vrhnike do Logatec (1948—1953) s številnimi preložitvami ovinkov in serpentina, z obsežnimi zemeljskimi deli, zlasti razstreljevanjem vsekov v kamnu. Letos so dovršili odsek od Logatec do Grčarjevega vrha pri Kalcah, medtem ko bodo odsek od Grčarjevega vrha do Planine dovršili letos v asfaltnem betonu.

Drugo veliko cestno-gradbeno delo je rekonstrukcija in modernizacija republiške ceste II 309 od Senožed do Koprca, ki je velikega pomena za povezavo novopriključenih krajev bivše zone B z ostalim področjem države. Prvi del te ceste so zgradili že v letih 1951 do 1953 od križišča pri Dekanah do Rižane, letos pa so izročili prometni odsek od Rižane do Averja pod Črtnim kalom. Zdaj grade odsek od Averja do Črnega kala v zelo težavnih pogojih. Dela so se začela tudi z nasprotni strani pri Divači. Za odsek od Sežane do Kačičev (11,5 km) so deloma sami izdelali tudi projekte. Zdaj grade odsek od Sežane do Čebulovca, medtem ko bodo na odseku Čebulovca—Kačiči, kjer izvršuje zemeljska dela podjetje Primorje, izdelali cestišče v asfaltnem betonu.

NA AVTOCESTI LJUBLJANA—ZAGREB

Že leta 1948 je podjetje Slovenija-cesto pomagalo v takratni akciji OF za prostovoljno delo pri modernizaciji Dolenjske ceste v Ljubljani od Karlovskega mostu do Rudnika. Podjetje je v tej akciji dalo tehnično vodstvo, mehanizacijo in strokovne delavce. Ko se je lani začela gradnja velike avtomobilske ceste Ljubljana—Zagreb, je podjetje Slovenija-cesto prevzelo največji odsek Skofljica—Šmarje—Čikava z vrsto velikih objektov. Tu bodo pri vasi Tlake kmalu dovršili gradnjo 202 m dolgega cestnega predora, širokega 12 metrov. Najtežji obokan vrhni del predora je že zgrajen in je treba zbetonirati le še opornike, speljati material in zgraditi vhodni in izhodni portal. Gradnja predora s tako velikim profilom podjetju ne dela težav, saj ima za ta dela dobre strokovnjake in vrhu tega gradi še 2 in polkrat daljši predor enakega profila pod Ljubljanskim gradom.

Nedaleč od predora pri Tlakah je drug, v tehničnem oziru še težavnejši objekt. Treba je speljati cesto pod železniškim nasipom ob neprekinjenem železniškem prometu. Tudi to delo so v glavnem že izvršili. Da še ne bi pri gradnji temeljev železniškega nadvoza razrahljali nasip, so morali za gradnjo temeljev tega nadvoza najprej zgraditi in zbetonirati 5 vodnjakov, globokih 12 do 14 m, da so v teh vodnjakih lahko zgradili betonske nosilce. Od Skofljice proti železniškemu nadvozu pa morajo graditi nasip za novo cesto čez barjansko zemljo. Ta nasip mora biti čim lažji, zato navažajo v nasip lahke premogovne ogorke.

Od ostalih cestnih del naj le mimogrede omenimo cestna dela v Novi Gorci za gradnjo magistrale, obsežna popravila asfaltnih cest v Slovenskem Primorju in bujskem okraju (Umag), gradnjo betonske dovodne ceste v Zagorju, kockanega cestišča v spodnjem delu Trbovelj, asfaltnega cestišča od Skoflje Loke do postaje akoci Jesenje ter treh gozdnih cest na Pohorju in gozdne ceste od Bohinjske Bistrice do Ribičeve planine.

MOSTOVI, TOVARNE IN STANOVANJSKE ZGRADBE

Delavci podjetja Slovenija-cesto so v teh letih zgradili tudi lepo število večjih mostov, kakor so železobetonski mostovi čez Kolpo pri Vinici, čez Dobilščanko v Črnomlju, čez Savo pri Smedniku, čez Kamniško Bistrico pri Duplicih in v Kamniku čez Nevilje, razen tega še vrsto manjših mostov na republiških in okrajnih cestah. Seveda pa so zgradili tudi potrebne mostove in nadvoze v zvezi z gradnjo in rekonstrukcijo cest, kakor most čez Kamniško Bistrico pri Domžalah in čez Boljsko pri Grajski vasi, železniški nadvoz pri Domžalah in lupinasti nadvoz čez železnico pri Zalecu.

Ko so leta 1953 razširili svojo dejavnost na visoke gradnje, so prevzeli tudi večja dela te vrste. V Koprco so zgradili novo tovarno pohištva, v Kamniku pa več objektov tovarne usnja z veliko dvorano za lužilnico s sodobnimi lužilnimi jamami, ki bo letos dovršena. K končni fazi je gradnja kisikarne v Litostroju. V Mostah pri Ljubljani pa grade skladišča Agrotehnike v sklopu novih Centralnih skladišč. Tu so razen tega zgradili industrijski matični tir za industrijo v Mostah in drugi tir za Izolirko. Tudi gradnjo stanovanjskih objektov so se lotili. V Skočljani pri Koprco so zgradili tri stanovanjske hiše, vsako s štirimi stanovanji, za Litostroj pa grade stanovanjski blok z 21 stanovanji in šeststanovanjsko hišo.

MEHANIČNI OBRATI — SRCE MECHANIZACIJE

Cestna gradbena dela terjajo čim močnejšo mehanizacijo tako v težkih gradbenih strojih, kakor so buldožerji, bagri, cestni valjarji, drobilci, nabijalci, žabe, finišerji za gradnjo cestišč in asfaltni stroji, kakor tudi veliko število transportnih sredstev od vagonetov do težkih kamionov-prekucenikov in nakladalnih strojev. Od dobrega vzdrževanja teh strojev so v veliki meri odvisni delovni uspehi podjetja. Zato so ponos vsega delovnega kolektiva novi centralni mehanični obrati v Mostah, ki predstavljajo srce mehanizacije. Tu so zgradili sodobno opremljene delavnice, ustrezajoče vsem higijenskim zahtevam in vanje prenesli obdelovalne stroje iz prejšnjih delavnic, raztresenih po raznih krajih. V Moste so premestili svoj avtopark in vse remont strojev in vozil. Zgradili so tudi posebne lope, da lahko spravijo na varno vso svojo mehanizacijo, zlasti čez zimo.

Ti novi mehanični obrati, kjer je danes zaposlenih 160 delavcev, po ve-

najdljivosti in trdno voljo rešili že najtežje naloge, ki so se sprva zdele nerešljive. Tako vzdržujejo ti obrati ob nezadostnih sredstvih iz amortizacije več ali manj staro in iztrošeno mehanizacijo v zadovoljivi usposobljenosti, kar omogoča celotnemu kolektivu, ki šteje trenutno 2300 delavcev in uslužbencev, kvalitetno in racionalno delo brez zastojev, kajti vsaka okvara na strojih se v najkrajšem času popravi. Vse podjetje pa so je odoljivo delavcem mehaničnih obratov s tem, da jim je zgradilo dve stanovanjski hiši v Novih Jaršah.

Naj še omenimo, da ima podjetje svoj lastni portfelj kamnolom v Koprki in da pripravlja ureditev novega kamnoloma v Preserju za pridobivanje apnenčevega agregata za najsoodnejše načine asfaltnih utrditev cestišč. Odlukuje se tudi po tem, da vzorno skrbi za svoje delavce na gradbiščih. V barakah dobi vsak delavec svojo posteljo za vso posteljno opremo in omarico. Na razpolago ima tudi naprave za kopanje po končanem delu. Za oddih pa so članom kolektiva namenjeni počitniški dom na Bledu s 26 posteljami, počitniški dom v Piasli pri Piranu z 20 posteljami in gozdna kočica v Bohinju.

Ob deseti obletnici naše svobode so lahko kolektiv podjetja Slovenija-cesta ponosa z velikimi deli in uspehi v borbi za zmago socializma in kateri nadomestni del. Prav v borbi za težavami zaradi pomanjkanja rezervnih delov in deviz za nabavo teh delov, je kolektiv delavnic z iz-

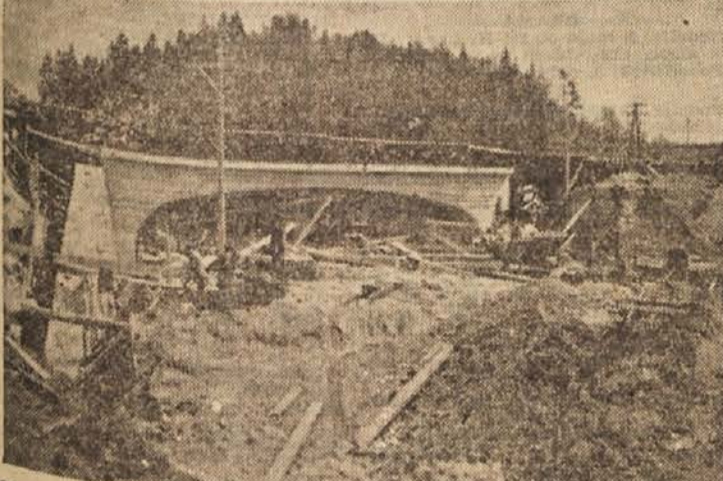
zmagam in uspehom. S.

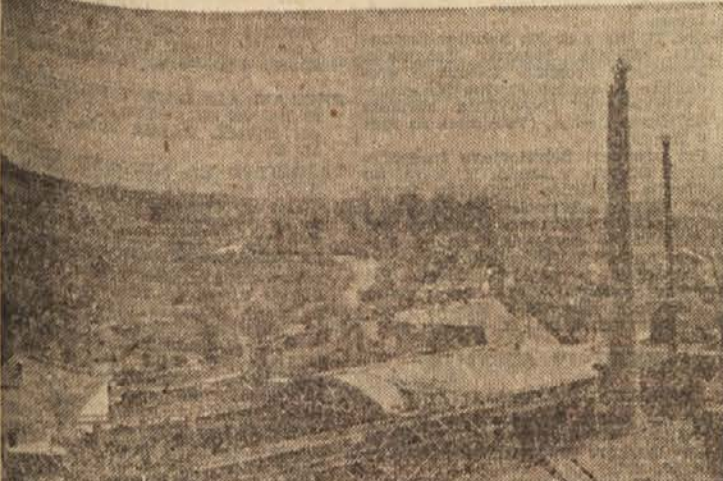
Pogled na novo in staro cesto Rižana—Črni kal

Cestni most čez Kamniško Bistrico pri Duplicih.

Gradnja železniškega nadvoza nad bodočo avtomobilsko cesto na odseku Skofljica—Šmarje. Objekt grade pod prometom na progih, za frandiranje objekta pa so morali zgraditi pet vodnjakov.

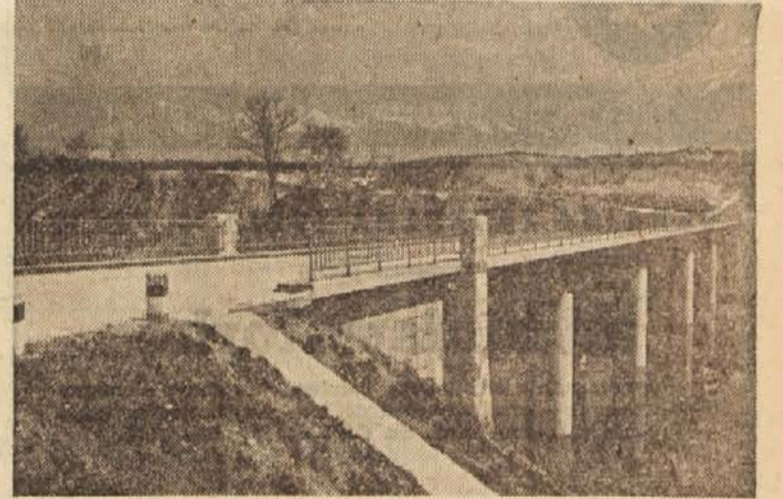
Gradnja dvorane za lužilnico v Tovarni usnja UTOK v Kamniku

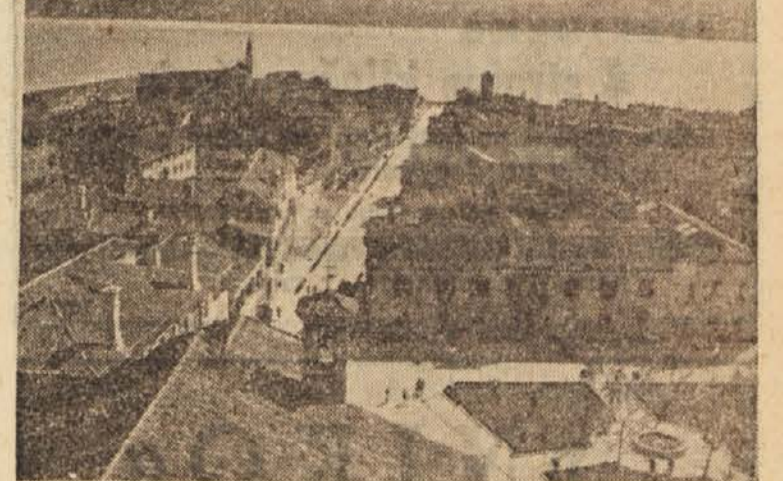
Centralni mehanični obrati podjetja Slovenija-cesto v Mostah pri Ljubljani

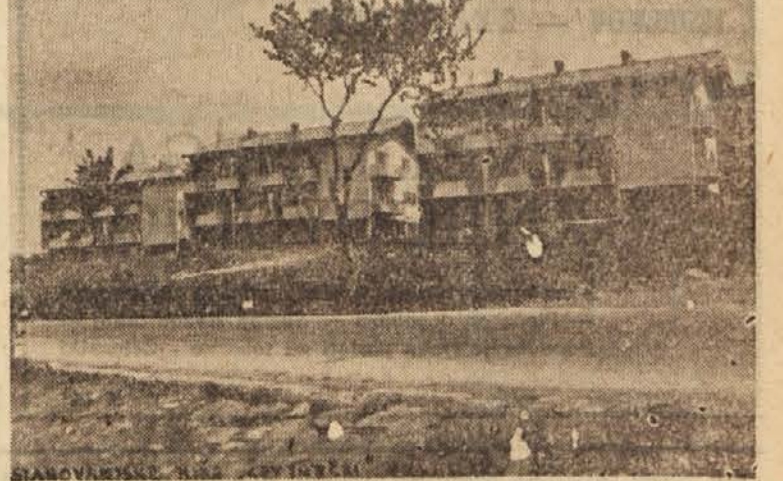
Eno izmed najlepših cestno gradbenih del je odsek zvezne ceste I/10 od Vrhnike do Logatec. Pogled na usk pri Sncžnem griču

Nov cestni most čez Savo pri Smedniku

Ureditev Cankarjeve ulice in trga Brolo v Koprco

Pogled na tri štiristanovanjske hiše v Skočljani pri Koprco

DVOBOJ STRELCEV LUZERN : LJUBLJANA

Danes gostje boljši v streljanju s precizno malokalibrsko puškulo

Strelski dvoboj med izbranimi tekmovalci Luzerna in Ljubljane je klub slabemu vremenu v polnem razmahu. Razpoloženje na strelišču je odlično. Tako je dobrušni Zimmermann pripravil eno od zdravil vsakomur s prijaznim »dober dan«, pa tudi ostale švicarske goste majski dež ni spraval iz ravnotežja.

Za dobro voljo ljubljanskih tekmovalcev in ljubiteljev strelstva pa je včeraj poskrbel razpoložen vrbinec, ki je nabral s težko precizno puško kar 528 krogov. Z odličnim rezultatom je tako rekoč že zagotovil zmago domačih v tem orožju. Jež tudi danes še ni streljal, zato bomo lahko končni izid v tekmovanju s težko precizno puško javili šele jutri.

Danes dopoldne je bilo zaključeno edine tekmovanje s precizno malokalibrsko puškulo, medtem ko v času poročanja možiti še streljate s precizno malokalibrsko puško.

V dopoldanski disciplini so bili uspešni gostje, ki so se tudi med posamezniki uvrstili na najboljša mesta.

Rezultati: Luzern 2506 krogov (Stuhler 513, Fischer 511, Bachi 510, Stauffer 488, Sidler 484); Ljubljana 2484 krogov (Delorenzo 506, Ivanuš 504, Umek 504, Mejavšek 501, Kranjc 469).

I. ZVEZNA NOGOMETNA LIGA

Dve točki za Crveno zvezdo

Beograd, 7. maja. Pred približno 7000 gledalci je beograjska Crvena zvezda prenela Radničkoga z 2:0 (1:0). Gola sta dosegla Kostić v 30. in Toplak v 85. minuti.

Crvena zvezda brez Mitiča, Španija in Rudnika ter Radnički brez Jezerčiča in Ljubo Ognjanovića nista mogla zaigrati tako, da bi zadovoljila gledalce. To je bila nezanimiva tekma, na kateri se ni zgodilo ničesar, kar bi bilo omembe vredno.

Tekma je bila v drugem polčasu prekinitvena za 5 minut zaradi slabega vremena.

Sodil je Blajić iz Beograda.

New Castle angleški pokalni prvak

London, 7. maja. (AFP). Zmagovalec tekmovalca za angleški nogometni pokal je New Castle, ki je danes premagal v finalni tekmi nogometno moštvo Manchester City s 3:1 (1:1).

MEDNARODNI ŠAHOVSKI TURNIR

Nova zmaga Ivkova

Trifunović je spet remiziral, Gligorić pa prekinil partijo

Buenos Aires, 7. maja. (AFP). V XIII. kolu mednarodnega šahovskega turnirja v Buenos Airesu si je mladi jugoslovanski mednarodni mojster Bora Ivkova izboril že deveto zmago. Trifunović je ponovno remiziral, Svetozar Gligorić pa je v tem kolu prekinil partijo.

Rezultati XIII. kola: Benko — Ivkova 0:1 (italijanska partija, 42 potez), Toran—Trifunović remi (20 potez), Ljubova—Indijaka obramba, 41 potez), Rosseto—Martín 1:0 (francoska obramba, 39 potez), Esposito—Sanguinetti 1:0 (slovanska obramba, 35 potez), Panno—Szabo remi (Nimcovljeva indijska obramba, 20 potez), Pachman—Lipinix 1:0 (Nimcovljeva indijska obramba, 29 potez). — Vrstni red po XIII. kolu: Ivkova 10,5, Plinik, Pachman 9, Szabo 8,5, Gligorić, Rosseto 8 (1), Donner 8,5, Gligorić, Trifunović 7, Bisguier 6,5, Guimard 6 (1), Toran 6, Esposito 6,5, Martin 5, Sanguinetti 4 (1), Lipinix 3, Reinhardt 2, Benko 1,5.

Rezultati XIII. kola: Benko — Ivkova 0:1 (italijanska partija, 42 potez), Toran—Trifunović remi (20 potez), Ljubova—Indijaka obramba, 41 potez), Rosseto—Martín 1:0 (francoska obramba, 39 potez), Esposito—Sanguinetti 1:0 (slovanska obramba, 35 potez), Panno—Szabo remi (Nimcovljeva indijska obramba, 20 potez), Pachman—Lipinix 1:0 (Nimcovljeva indijska obramba, 29 potez). — Vrstni red po XIII. kolu: Ivkova 10,5, Plinik, Pachman 9, Szabo 8,5, Gligorić, Rosseto 8 (1), Donner 8,5, Gligorić, Trifunović 7, Bisguier 6,5, Guimard 6 (1), Toran 6, Esposito 6,5, Martin 5, Sanguinetti 4 (1), Lipinix 3, Reinhardt 2, Benko 1,5.

Mladi jugoslovanski mednarodni mojster Bora Ivkova je na poti, da ponovi uspeh iz Mar del Plate v XIV. kolu se bo pomeril z argentin-

Svetozar Gligorić

SVETOVNO STUDENTSKO PRVENSTVO

Fuderer premagal Tajmanova

Lyon, 7. maja. (AFP). Sinoidi se je začelo v Lyonu svetovno šahovsko univerzitetno prvenstvo, na katerem sodeluje dvajset državnih reprezentanc. Moštevni dvoboji so na širih deskah. V I. kolu sta se pomerili reprezentanci ZSSR in Jugoslavije. Do prekinitve je bila končana samo ena partija. Andrija Fuderer je premagal sovjetskega velemojstra Tajmanova. Jugoslovansko moštvo vodi proti sovjetskemu s 1:0.

Rezultati ostalih dvobojev: Francija — Španija 0:4, Finska — Švedska 2,5:0,5 (1), Islandija — Norveška 3:1, ČSR — Madžarska 2:2.

RADIO LJUBLJANA

Spored za nedeljo, 8. maja 1955.

Poročila: 6.05, 7.00, 12.30, 15.00, 19.00 in 22.00.

6.00—8.00 Jutranji pozdrav (pester glasbeni spored), vmes ob 6.30—6.35 Pregled tiska — 7.30—7.35 Radijsko-kolektor in prireditve dneva — 8.00 Pred obiljem zmage (literarna glasbena oddaja) — 8.40 Jugoslovanske zborovske skladbe — 9.00 Spomini na boje za osvojitve Ljubljane — 9.30 Spored orkestralne glasbe — 10.00 Prenos Komemoracije s pokopališča talcev v Ljubljani — 11.00 Oddaja za Beneške Slovence — 11.20 Orkestralna dela jugoslovanskih skladateljev, vmes ob 12.00—12.10 Pogovor s poslušalci — 12.45 Zabavne melodije — 13.00 Pol ure za našo vas — 13.30 Čestitke našim borcem in aktivistom — 15.15 Zabavno glasbo izvajajo domači ansambli — 16.00 »Na jesi« — kot pred desetimi leti ali vesile in bridke iz partizanskih dni — 17.30 Od Triglava do Ohrida (jugoslovanske narodne pesmi in pleši) — 18.00 Jože Stok-Korotan: Zadnji pohod v belo Ljubljano — 18.20 Orkestralna glasba — 19.00 Radijski dnevnik — 19.30 Lahka glasba — 20.00 Partizanski skladatelji se spominjajo — 21.00 Karel Dobida: Ob 10. obletnici slovenskega silarstva — 21.15 Domača zabavna glasba — 22.15 do 23.00 V plesnem ritmu — 23.00 do 24.00 Oddaja za tujino — na valu 327.1 m (Prenos iz Zagreba)

RIBA — IZOLA

Tel. Izola 2

Na osnovi sklepa delavskega sveta in čl. 54 Uredbe o knjigovodstvu gospodarskih organizacij razpisujemo mesto glavnega računovodje

Plača po dogovoru. Pogoji: Potrebna praks za samostojno vodenje računovodstva.

1883

DNEVNE VESTI

Vabimo vse urbaniste, ostale strokovnjake in javne delavce, ki se zanimajo za urbanizem, na ustanovni občini zbor Urbanističnega društva LRS, ki bo 9. maja 1955 ob 17. uri v stekleni dvorani hotela Union.

Danes vsi na Grad. Lep izlet in ob 15. uri bogata tombola. Tablice v prodaji ob vseh dohodih na Grad.

Zaradi nadaljevanja gradbenih del na cesti I/10 v odseku Logatec—Planina bo cesta od ponedeljka, 9. maja 1955 od 6. ure zjutraj zaprta za ves promet. Promet bo preusmerjen na cesti III. reda Logatec—Laze—Planina za obe smeri. Vozalke opozarjamo na previdno vožnjo. Dovoljena brzina na obvoznici cesti je največje 40 km/uro.

S preparatom FLEX lahko čisti madače vsak otrok. FLEX ni vnetljiv, ne pušča roba okrog madača. FLEX dobiš v vseh drogerijah.

Srednja tehniška tekstilna šola (prej Tekstilni tehnikum) v Kranju sprejema že sedaj prijave novih dijakov za šolsko leto 1955/56. — Pogoji: dovršena nižja gimnazija ali osemletka, dokončana industrijska ali vaškova šola sorodne stroke. Sprejemni izpiti bodo 27. junija in 13. septembra t. l. — Na pisnem prijavo s priloženo znanko, bomo kandidatom pozivali podrobneje pojasniti ustrežnost, o stanovanju in preselitvi v dijakiškem domu, o snovi sprejemnega izpita in o dogovoru s tekstilnimi tovarnami zaradi štipendiranja. Svetujemo, da se prijaviš pisмено ali osebno čimprej, da zagotovimo mesto. — Ravneljstvo.

Srce in ožilje (krvni pritisk, sklerozo, trombozo), ledvice (vnetja, kamne, pesek), notranje žile (protin, basedov), žilve (nev-rastenijo, nevroze, nevrilgije) zdravi uspešno RADIČINSKO ZDRAVLJENJE.

SLAINA RADIČINSKA. Odpri od 1. maja dalje v predsezoni znane cene. Zahtevajte prospekti Zdravje je prvo!

Uprava za ceste LRS, tehnična sekcija, Ljubljana, sporoča, da bo od 9. maja do nadaljnjega časa štev. II/323 v odseku Menges—Duplica—Kamnik zaprta za ves promet. Promet se preusmeri Menges—Moste—Kamnik. Do Duplica pa se vrši promet po krajini cest Domžale—Duplica.

Četili za živorejce. Glavne za družne zveze Slovenije združila, da je plemenski ssem za rodovitnost živine dne 14. maja t. l. v Kopru odpovalden. — Važno opozorilo! Protituberkuloz na disperzija I. in IV., kakor tudi po fluorografski kontroli bazi I.A in I.V.A. na Miklošičevi cesti 20 zaradi okvare röntgenskega aparata do vključno t. j. 10. maja, ne bodo delovali. Zato obveščamo vse, ki so dobili za te dneve pozivnice na kontrolo (ob urah 10 in 11, ali 17 in 18), naj se javijo šele na ponovne pisemne pozive. Prav tako naj obiskovalci rednih označenih disperzij te dni ne prihajajo na pregled oziroma zdravljenje.

Stalni center za fluorografijo

PREDAVANJA

Elektrotehniško društvo LRS in Društvo strojnih inženjrov in tehnikov LRS vabita svoje člane in druge interese na predavanjih, ki bodo v sredo, dne 11. t. m. ob 19.30 v dvorani direktorije PTT v Cigaletovi ulici. Predavala bosta: G. dr. M. Molenauer iz Berlina: »O hlačenju električnih strojev v vodilnicah«. — G. dr. Henselke iz Berlina: »O rotacijah v parnih turbinah, zlasti industrijskih, v po-novnem času«. Predavanja bodo spremljali diapozitivi.

Slovensko Zdravniško društvo in Svet za zdravstvo LRS priredita dne 13. in 14. maja 1955 v Ljubljani sim-pozijon o opeklinah s posebnim ozir-om na našo strokovno in organizat-orno problematiko.

Program: Petek, 13. maja ob 9 v predavnični Kirurški kliniki v Ljubljani: Otvoritev sestanka (dr. Mušič in dr. Ravnikar). Uvodna beseda: prof. dr. B. Lavrič. Doc. dr. M. Derganc: Osnove sodobnega zdravljenja opeklin. Predavanje z diapozitivi, demonstracijami in filmi. Ogled postelje za opekline na dermatološki kliniki. Ob 16 na istem mestu: Demonstracije primerov, postopka in izbora, nato dr. Franjo Zdravčič: Napake pri zdravljenju opeklin pri nas. — Po predavanju diskusija. — Sobota, dne 14. maja ob 9 v predavnični Pediatricni kliniki, dr. Majda Benedik: Naša izkušnja z odprtim zdravljenjem opeklin pri otrocih. Po predavanju diskusija, demonstracija odprtega zdravljenja opeklin pri otrocih, nato ogled Pediatricne klinike.

Prirodoslovno društvo vabi na predavanje prof. V. Petkovića: »Med glavnimi parki in arboretumi po Angliji in Franciji«. Predavanje, ki ga spremlja barvni diapozitiv, bo v torek, 19. maja ob 20, uri v prirodoslovni predavnični Univerze, vhod iz Gosposke ulice.

KONCERTI

Glasbena šola Ljubljana (Vegova 7) bo privedla v torek, 10. maja ob 18. uri javni nastop v proslavo 10. obletnice osvoboditve. Nastop bo v veliki dvorani Slovenske filharmonije. Na spredu so skladbe za klavir, violino, celo, solopetje, klavinet in harfo.

Slovenska filharmonija obvešča cene abonentov, da je zaradi obsež-ne turneje v Italijo primorana predstaviti svoja zadnja dva simfonična koncerta (dirigenta Lovro Metacič in Samo Hubad) na junij. Zborovodil abonaški koncert pod vodstvom Rada Simonitija pa bo v petek, dne 20. t. m.

CELJSKE VESTI

MESTNO GLEDALIŠČE Festivalski abonma

Nedelja, 8. maja ob 15.30 in 20: Ivan Cankar: »Pohujšanje v dolini sent-Jorjanskih«. Gostovanje Slovenskega narodnega gledališča iz Trsta.

Ponedeljek, 9. maja ob 20: Miloš Mikeln: »Dež v pomladni noči«. Premiera. Premierski abonma in izven.

Torek, 10. maja ob 15.30 in 20: Vanja Ocvirnik: »Tretje ležišče«. Gostovanje Gledališča Slovenskega Primorja iz Kopra.

Sreda, 11. maja ob 15.30 in 20: Branko Hofman: »Zivljenje zmagilce«. Gostovanje Drame Slovenskega narodnega gledališča iz Maribora.

Četrtek, 12. maja ob 20: Jože Javoršek: »Kriminalna zgodba«. Premiera. Premierski abonma in izven.

Petek, 13. maja ob 15.30 in 20: Igor Torkar: »Pisana zoga«. Gostovanje Prešernovega gledališča iz Kranja.

Nedelja, 15. maja ob 15.30 in 20: Marjan Mat'ovič: »Na kraju potih«. Gostovanje Zagrebškega dramskega gledališča iz Zagreba.

VESTI IZ KRANJA

PREŠERNOVO GLEDALIŠČE

Petek, 13. maja: Gostovanje v okviru festivala v Celju, krsna predstava, Igor Torkar: »Pisana zoga«, ob 15.30 in 20. uri.

Nedelja, 15. maja ob 20: Igor Torkar: »Pisana zoga«. Red premierski in izven.

ZAHVALA

Izskreno se zahvalujemo vsem, ki so spremljali našega predregrega moža, očeta in starega očeta

URBANA LUSKOVCA

na njegovi zadnji poti. Zlasti se iskreno zahvalujemo vsem zdravnikom, posebno še dr. Mariji Brčko, ki so mu z izredno požrtvovalnostjo lajšali trpljenje v dolgotrajni bolezni ter tov. Rantu in Bakšiču za njune sočne poslovilne besede.

Zalužeta žena Marija z otroki

KINO »KOMUNA«

Ameriška barvna risanka

»Alice v pravljicih deželi«

Tednik. Predstave ob 15 17, 19 in 21. Danes zadržani! Ob 10. uri je matineja istega filma. Prodaja vstopnic od 9 do 11 ter od 14 dalje, za matinejo pa od 8 dalje.

KINO »UNION«: angl. barvni film:

»Dr. v hiši«. Tednik. Film. nov. št. 18. Predstave ob 15, 17, 19. V gl. vlogi: Dirk Bogarde in Muriel Pawlow. Ob 10 je matineja istega filma. Ob 21. uri premiera slov. filma »Trenutki odločitve« (Krvava reka).

KINO »SOČA«: ital. film »Slovo na postaji«. Tednik. Predstave ob 15, 18 in 20. V gl. vlogi: Montgomery Clift in Jennifer Jones.

Predprodaja vstopnic v obeh kinematografijah od 9. do 11. ter od 14. dalje, za matinejo pa od 8. naprej.

KINO »LITOSTROJ«: nemški film »Tri godbe«. Predstava ob 18. Ob 20 predstava odpuščani zaradi priveditve Svobode Zgornja Šiška »Zvez v kamenju«. Prodaja vstopnic uro pred pričetkom predstave. Danes zadnjič!

JESENICE »RADIO«: francosko-italijanski barvni film »Graf Monte Christo«. I. del. Predstave ob 16, 18 in 20. Dopoldne ob 10 predstava istega filma po znižanih cenah. —

KINO »ŠISK A«

Angleški film

ZELENI ŠAL

Režija: George More O'Ferrall. Distribucija: MORAVA Beograd. Predstave ob 16, 18, in 20. Predprodaja vstopnic od 14. dalje

KINO »TRIGLAV«

Angleški film

»Zeleni šak«

V glavnih vlogah: Michael Redgrave, Ann Todd, Leo Genn in Kieron Moore. Predstave ob 16, 18 in 20. Prodaja vstopnic od 10 do 11. ure in od 15 dalje.

GLEDALIŠČA

DRAMA

Nedelja, 8. maja ob 20: Hellman: »De-kliska ura«. Izven in za podzedeje. Ponedeljek, 9. maja: Zaprti.

OPERA

Nedelja, 8. maja ob 19.30: Puccini: »La Boheme«. Gostovanje Rudolfa Francila. Izven in za podzedeje. Ponedeljek, 9. maja: Zaprti.

Torek, 10. maja ob 19.30: Mozart: »Don Juan«. Gostovanje D. Bernardića, basista iz Zagreba (Leporello). Abonma red D.

MESTNO GLEDALIŠČE LJUBLJANA Gledališka pasaža

Nedelja, 8. maja ob 20: Plaut: »Dvoj-čaka«. Izven.

Ponedeljek, 9. maja, ob 19.30: Plaut: »Dvojčaka«. Zaključena predstava za društvo profesorjev Ljubljana okoli-lica.

MESTNO LUTKOVNO GLEDALIŠČE MARIONETE (Sentjakovski trg)

Nedelja, 8. maja ob 11: Tauffer-Novy: »Moja in živile«. Prodaja vstopnic, pol ure pred predstavo pri gledališki blagajni.

SENTJAKOVSKO GLEDALIŠČE Ljubljana, Mestni dom

Nedelja, 8. maja ob 20: Dobričanin: »Skupno stanovanje«. Komedija. Izven.

Sreda, 11. maja ob 20: Schiller-Zupan-čič: »Marija Stuart«. Tragedija. Premiera. Proslava 25-letnice gledališke dejavnosti Ervine Wrischer-Petrovičeviče, gostovanje Mihalca Saričeve. Red A. (Vstopnice so tudi v prodaji).

Pri premieri Schillerjeve tragedije »Marija Stuart« v sredo, 11. t. m. bo proslavila 25-letnico gledališke dejavnosti Ervina Wrischer-Petrovičeviča. Poseben poudarek tej slovesnosti bo gostovanje znane gledališke umetnice Mihalce Saričeve, ki bo nastopila v nastovni vlogi. Pri predstavi sodeluje skoraj ves ansambel. Prodaja vstopnic v Mestnem domu, rezerviranje tel. št. 32-860.

VESTI IZ KRANJA

PREŠERNOVO GLEDALIŠČE

Petek, 13. maja: Gostovanje v okviru festivala v Celju, krsna predstava, Igor Torkar: »Pisana zoga«, ob 15.30 in 20. uri.

Nedelja, 15. maja ob 20: Igor Torkar: »Pisana zoga«. Red premierski in izven.

ZAHVALA

Izskreno se zahvalujemo vsem, ki so spremljali našega predregrega moža, očeta in starega očeta

URBANA LUSKOVCA

na njegovi zadnji poti. Zlasti se iskreno zahvalujemo vsem zdravnikom, posebno še dr. Mariji Brčko, ki so mu z izredno požrtvovalnostjo lajšali trpljenje v dolgotrajni bolezni ter tov. Rantu in Bakšiču za njune sočne poslovilne besede.

Zalužeta žena Marija z otroki

NA TEKSTILNEM SEJMU V LESKOVCI

OD 17. DO 24. JULIJA SODELUJEJO PROIZVAJALCI IN PREDALOVALCI TEKSTILA IN PROIZVAJALCI TEKSTILNIH STROJEV

50

PRIJAVNI ROK ZA RAZSTAVLJALCE JE 15. MAJ

OKRAJNA ZADRUŽNA ZVEZA — CELJE razpisuje mesto

administratorke

45

Pogoji: znanje strojepisja, zaželeno je znanje stenogra-fije in poznanje osnov administracije. — Nastop službe takoj. — Prošnje sprejema tajništvo OZZ do 15. maja 1955.

SPREJMEMO

4 strojne ključavničarje

45

dobre moči — po možnosti vojašine proste. — Plača po dogovoru.

Reflektanti naj se javijo na upravi

LESONO INDUSTRIJSKEGA PODJETJA — Ljubljana

PARMOVA ULICA 37 — I. TRAKT

1677

»NIKO«

TOVARNNA KOVINSKIH IN ELEKTROMEHANIČNIH IZDELKOV — ŽELEZNIKI

45

Sprejememo

IZVEŽBANEGA KNJIGOVODJO

45

z večletno prakso in urejeno vojaško obveznostjo — Plača po dogovoru — Nastop službe takoj — Ponudbe je treba poslati na tovarno — Železniki

K 149

KINO »SLOGA«

Ameriški film

»Ni malih grehov«

Tednik. Predstave ob 15, 17, 19 in 21. Danes zadnjič! Ob 10. uri je matineja istega filma. V glavni vlogi: Dana Andrew, Louise Jordan in Lili Palmer. Prodaja vstopnic od 9 do 11 ter od 14 dalje, za matinejo pa od 8 dalje.

KINO »STORŽIČ«: ameriški barvni film »Robinson Crusoe«. Predstava ob 16, 18 in 20. Ob 10 matineja istega filma. — »DOM«: nemški film »Vedno tvoj«. Predstava ob 16, 18 in 20. Ob 10 matineja istega filma. — »SVOBODA«: ameriški barvni film »Sloboda«. Predstava ob 16, 18 in 20. Ob 10 matineja istega filma. — »ROBINSON CRUSOE«: ameriški barvni film »Robinson Crusoe«. Predstava ob 16, 18 in 20. Ob 10 matineja istega filma. — »ROBINSON CRUSOE«: ameriški barvni film »Robinson Crusoe«. Predstava ob 16, 18 in 20. Ob 10 matineja istega filma.

KINO »LITOSTROJ«: nemški film »Tri godbe«. Predstava ob 18. Ob 20 predstava odpuščani zaradi priveditve Svobode Zgornja Šiška »Zvez v kamenju«. Prodaja vstopnic uro pred pričetkom predstave. Danes zadnjič!

JESENICE »RADIO«: francosko-italijanski barvni film »Graf Monte Christo«. I. del. Predstave ob 16, 18 in 20. Dopoldne ob 10 predstava istega filma po znižanih cenah. —

KINO »ŠISK A«

Angleški film

Državni sekretariat za narodno obrambo FLRJ

PERSONALNA UPRAVA JLA

razpisuje

NATEČAJ

po katerem bodo sprejeti gojenci iz civila v l. 1955 v te šole:

1. ZA AKTIVNE PODOFICIRJE:

- pešadijska podoficirska šola
- artilerijska podoficirska šola
- inženirska podoficirska šola
- podoficirska šola mehanikov inženirskih strojev
- tankovska podoficirska šola
- podoficirska šola zveze
- tehnična podoficirska šola zveze
- pilotska podoficirska šola
- podoficirska šola letalskih specialistov
- letalsko-tehnična podoficirska šola
- broderska podoficirska šola
- strojna podoficirska šola mornarice
- tehnična podoficirska šola
- sanitetna podoficirska šola

2. ZA VOJASKE USLUŽBENCE GLASBENE SLUŽBE
— VOJNO-GLASBENA ŠOLA

Pogoji natečaja:

- da so državljani FLRJ;
- da so zdravi in sposobni za aktivno službo v JLA;
- da niso poročeni;
- da dobe pisмено dovoljenje staršev — skrbnikov, v kolikor niso stari 18 let;
- da so opravili malo maturo, oz. ustrezno šolo ali obrt;
- da niso mlajši od 15 niti starejši od 18. oz 19. let;
- za vojno glasbeno šolo morajo imeti odličen posluš.

Rok za vlaganje prošnje je 1. julij 1955, za pešadijsko in artilerijsko podoficirsko šolo pa 15. julij 1955.

Vsa pojasnila lahko dobite v najbližjem vojnem odseku okraja (mesta).

8689

Gozdna direkcija, Sarajevo

razpisuje

pismeno licitacijo

za nabavo:

- OKROG 1600 GOZDARSKIH LETNIH OBLEK
- OKROG 1600 KRATKIH KOZUHOV
- OKROG 1600 GOZDARSKIH LETNIH CEPIC
- OKROG 1600 PAROV GOJZERJEV Z USNJENIM PODPLATOM

Obleke morajo biti opremljene z vsemi gozdarskimi znaki (z obšitki in našitki in emblemom na čepcih), kožuhi morajo biti podloženi z ovčjim krznom, hkrati mora biti priložen tudi ovrtnik kožuha.

Rok izdelave oblek in čepic do 1. julija 1955.

Ponudbe pošljite Direkciji šuma, Sarajevo. Rok za dostavo ponudb je 14. maj 1955 do 11. ure.

Ponudbe lahko pošljete za izgotovljene obleke ali samo za material oziroma samo za šivanje. Ponudbam je treba predložiti vzorce. Material za obleke mora biti dobre kvalitete in sivozelenkaste barve.

Natančne informacije lahko dobite v tajništvu Direkcije gozdov, Sarajevo.

DIREKCIJA ŠUMA

323

POZIV

V smislu določil o plačah delavcev in uslužbencev gospodarskih organizacij poziva

CINKARNA — CELJE

vse delavce, katerim je prenehalo delovno razmerje, imajo pa pravico do deleža pri dokončni delitvi plačnega sklada za leto 1954, da uveljavijo svoje zahteve pri podjetju do najkasneje 7. avgusta 1955. Po navedenem roku ti zahtevki zapadejo.

1662

Upravni odbor podjetja »TOS«
Tovarna optičnih in steklopihaških izdelkov
Ljubljana, Metelkova 15

razpisuje natečaj za

mesto računovodje

Pogoj: Večletna praksa kot samostojen računovodja v industriji. Plača po tarifnem pravilniku

Zaposlimo:

korespondentko

z znanjem stenografije in nemškega jezika. Plača po tarifnem pravilniku

kovinostrugarje

finomehanike in

20 delavcev v priučitev

vojaščne prostih. Plača po tarifnem pravilniku. Nastop službe takoj

1682

V založbi »ZORE«, založniškega podjetja v Zagrebu

PRILAZ JNA 2-II — poštni predal 117 — tel. 36-439

izide v avgustu 1955

VELIKI ENCIKLOPEDIJSKI
ANGLEŠKO-
HRVATSKI SLOVAR

ki so ga sestavili

dr. RUDOLF FILIPOVIĆ

docent angleškega jezika na Filozofski fakulteti v Zagrebu

BERISLAV GRGIĆ

lektor angleškega jezika na Filozofski fakulteti v Zagrebu

KARLA KUNC

prevajalka

dr. VERA MOSKOVIĆ

profesorica Višje pedagoške šole

VIKTOR RATNIK

profesor angleškega jezika na Višji pedagoški šoli

LEONARDO SPALATIN

asistent za angleški jezik na Filozofski fakulteti v Zagrebu

ROMAN ŠOVARY

prevajalec

BORKA TOMLJENVIĆ

lektorica za angleški jezik na Farmaceutski fakulteti v Zagrebu

MARJAN URBANY

lektor angleškega jezika na Ekonomski fakulteti v Zagrebu

Slovar vsebuje približno

100.000 angleških besed

Razen besed iz vsakdanjega življenja vsebuje tudi KNJIŽEVNE in PESNIŠKE IZRAZE, posebej SHAKESPEAROVE in PRAVNE, FILOZOFŠKE, GOSPODARSKE, PRIRODOSLOVNE, EKONOMSKE, MEDICINSKE, PARLAMENTARNE, VOJAŠKE, MORNARIŠKE, POMORSKE, INDUSTRIJSKE, TRGOVSKE in TEHNOLOŠKE, FINANCNE, GLASBENE, SPORTNE ter druge STROKOVNE IZRAZE, zlasti pa TEHNIČNE IZRAZE

Nadalje vsebuje slovar

100.000 angleških fraz in pojmov

ki so zelo skrbno obdelani in prevedeni z najbližjimi ustreznimi izrazi v srbsko-hrvatskem jeziku. Prav tako so upoštevani AMERIKANIZMI in KOLONIALNI IZRAZI, vnešeni pa so tudi najpopularnejši izrazi ANGLEŠKEGA in AMERIŠKEGA SLANGA. Razen tega je tudi veliko število besed iz starejše angleške literature

TA SLOVAR BO IMEL VELIK POMEN ZA NAŠE IZSELJENCE IN ZA TUJCE, KI GOVORE ALI BERO HRVATSKO OZIROMA SRBSKO

Ta slovar bo

največji angleško-hrvatski slovar

ki je bil doslej objavljen v naši državi: razen 100.000 ANGLEŠKIH BESED vsebuje tudi okrog 100.000 ANGLEŠKIH IZRAZOV IN POJMOV

Slovar bo imel okrog 1800 strani velikega obsega v trdi vezavi z zlatim tiskom

Slovarju bo dodan

tolmač angleških in ameriških kratic

in seznam najpogostejših osebnih imen, pa tudi geografskih, zgodovinskih, mitoloških imen z naznačenim izgovorom. Uvod, ki bo vseboval točna navodila, kako je treba uporabljati ta slovar, bo vseboval tudi KRATKO SLOVNIČO ANGLEŠKEGA JEZIKA Z IZCRPNIM PREGLEDOM NEPRAVILNIH GLAGOLOV. Na koncu slovarja je pregled angleških in ameriških mer za težo, površino, prostornino itd.

IZGOVORJAVA JE OZNAČENA PO NAČINU INTERNACIONALNEGA FONETIČNEGA DRUŠTVA PO NAJBOLJŠIH SLOVARJIH IZGOVORJAVE, POSEBEJ PA PO SLOVARJU PROF. DANIELA JONESA

Naročnina slovarja znaša

4000 din

Prodajna cena slovarja po izidu bo

5000 din

Zahtevajte prospekte! - Izkoristite naročniško ceno slovarja 4000 dinarjev

NAČINI PLAČEVANJA:

- v celoti vnaprej
- v rednih mesečnih obrokih po 400 din z začetkom najkasneje 1. junija 1955

Denar za slovar nakazujte v korist tekočega računa »ZORE« št. 401-T-1192, Zagreb

Na hrbtni strani nakaznice označite »ZA RJEČNIK«

Potrebujemo sposobne akviziterje v vseh krajih države!

903

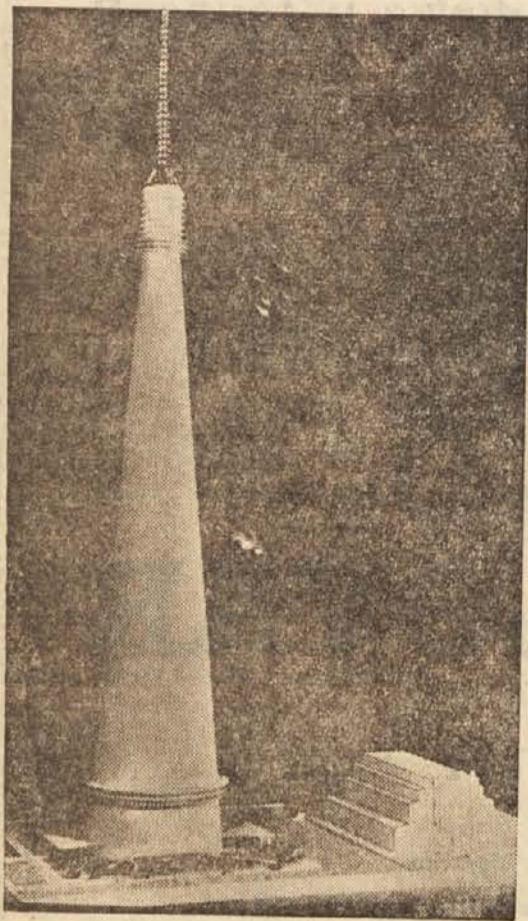
TETA SIDONIJA

Kdor zna, ta zna

Iz kamene dobe v naše stoletje

Pleme Tari na Novi Gvineji je prišlo pod avstralsko upravo

Belgijci nameravajo v Bruslju zgraditi visok stolp, dvakrat višji od Eiffelovega. Temelj stolpa bo meril v premeru 100 m. Na vrhu stolpa bodo antene. Na sliki maketa te zgradbe

Dolina Tari, domovina istoimenskega plemena se razprostira sredi Nove Gvineje. Na drugi strani Müllerjevega pogorja, hribenice vzhodnega dela tega otoka. Pripadniki plemena Tari so po svojih fizičnih lastnostih, kulturi, načinu oblačenja in običajih najbolj podobni novemu plemenu, ki so ga raziskovalci odkrili lani v dolini med Müllerjevim in Kaunsovim pogorjem. To področje in na njem živeči ljudje so prišli pod avstralsko upravo šele nedavno in tako so pravzaprav skočili iz kamene dobe v 20. stoletje sredi leta 1952, ko je dobila dolina Tari prvo upravno postajo.

Ze pred upostavitvijo avstralske uprave je poznalo pleme Tari dokaj zamotane kmetijske metode.

Navduševalo se je za plemenske vojne, ki jih je bilo skoraj na »športni« način. Brž ko so bile njeve zahteve zadovoljene in ko se je polegla želja po razburljivih dogodkih, so prenehale tudi sovražnosti. Avstralska uprava je seveda plemenske vojne prepovedala in spori pridejo pred plemenska arbitražna sodišča. Pleme Tari je pod pritiskom pač sprejelo Avstralce, njegovi pripadniki neradi sodelujejo z njimi. Najprej so jih novi gospodarji mobilizirali za zgraditev letališča in modernih cest. Naselja so bila ograjena z »bojnimi rovi«, ki so na eni strani ščitili ljudi pred zvermi, na drugi pa so bile steze za hojo iz naselja v naselje. Rovi so globoki 5 do 7 m in z malone

navpičnimi zidovi so bili zanesljiv jez proti slehernemu nenadnemu napadu.

Odkar pa je prišlo to področje pod avstralsko upravo so medplemenski spopadi ponehali, ker avstralske oblasti v takšnih primerih na poznajo šale. Le kdaj pa kdaj še pride do manjših prask. Domačini ne uporabljajo več rogov, da bi hodili po njih iz kraja v kraj. Zdaj imajo že moderne ceste. Darnarja še zmeraj ne potrebujejo. Delo jim plačujejo v naturi. Najrajsi imajo neke vrste školjke, iz katerih izdelujejo okraske. Razen školjk delajo za sekire, nože, kozmetične barve za lepoticenje obraza in telesa, a tudi zrcala. Kdor ima zrcalo, se lahko lepotici sam, kar se zdi pripadnikom tega plemena naravnost imenitno.

Dokler niso imeli zrcal, so moški navadno lepoticili drug drugega. Oblačijo pa se pripadniki plemena Tari v glavnem tako, kakor druga na pol divja plemena. Telo je golo, le spredaj visi kratek predpasnik iz prepletenih vrvic in torbica, okrašena z okraski iz svinjskih repov, zadaj pa šop listov. Moški nosijo za pasom okrasne koščene nože, okrog vratu pa ogrlice iz školjk.

Skrb za izumirajoče živali

Ameriški znanstvenik Lee Talbot se je napolnil na študijsko potovanje po 24 deželah Azije, kamor ga je poslalo Mednarodno društvo za zaščito živali. Proučeval bo možnosti, kako bi rešili posamezne vrste živali, ki bodo kmalu izumrle. Med takšne živali sodijo azijski nosorog, sirska divja osel, iranski kozorog in neka vrsta arabskih antilop.

...tako, gospodje zdaj pa prosim, opazujte tega zanimivega hrošča.

SKODOŽELJNOST

ODGOVORI
»Pravite torej, da sta se zakonec pretepala?« uprašala sodnik pritožnica.
»Kako pa ste vi reagirali na to?«
»Jaz sem takoj pomislil, da je boljše, če se človek ne oženi.«

»Očka, ali res dobe živali vsake leto nov kožuh?«
»Ja, ja — samo mami tega ni povedel.«

»Tožitelju ste rekli slepar in lažnik. Ali je to res?«
»Ja, res je že, samo rekel mi tega nisem.«

BOBI NA PASI
Začuden opazuje Bobi Kravc na paši.
»Kaj pa se ti pa zdi tako čudno na njej?« ga uprašala Rudi.
»Zmeraj, kadar vidim kravo na paši, se vprašujem, odkod je dobila žvečilni gumij.«

Nevidni »kozmični kamni« so padali na zemljo

Sovjetski znanstveniki so jih na arktičnem področju samo slišali

Iz Leningrada se je napolnila nedavno na arktično področje znanstvena odprava, v kateri je bilo več profesorjev in asistentov leningradske univerze. Med njimi so bili zlasti fiziki in geologi. In ta odprava je baje slišala naravni pojav, ki bi utegnil pojasniti skrivnost nevidnosti. Slišala je namreč neviden meteoritni dež. Sovjetski znanstveniki so že prej vedeli, da meteoriji in »kozmični kamni« na arktičnem področju večkrat naravnost dežujejo na zemljo. Zato se niso čudili, ko so zaslišali v bližini svojega taborišča takšen »dež«. Čeprav je bilo ozračje čisto, so znanstveniki slišali samo sikanje in žvižganje v zraku, videli pa niso ničesar. Mnoga nebesna telesa po padla na zemljo v bližini taborišča, ostala pa so nevidna.

Padajoča nebesna telesa so bila približno enako vroča, kakor običajni meteoriti. Sovjetski znanstveniki so počakali, da so se ohladila, potem pa so mnoga pobrali. In čuditi so se, ker so bila komaj za aljo vidna. Kozmični kamni so ohranili čudno pozornost. Zdej jih v laboratorijih natanko proučujejo. »Če bo mo ta naravni pojav pojasnil, je rekel član odprave prof. Guljamine vrtniti v Leningrad, »homo pojasnil tudi skrivnost nevidnosti.«

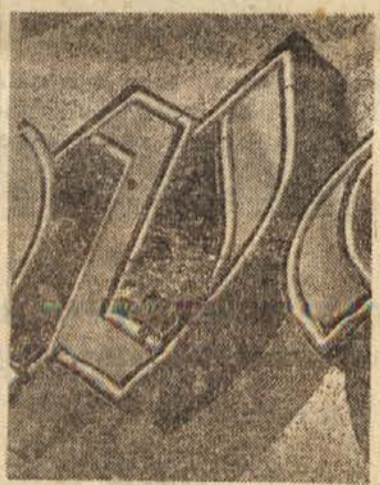
Tako je svet zvedel, da si skupina fizikov iz leningradske univerze že dobra štiri leta prizadeva pojasniti nevidnost, ki je v tesni zvezi z razbijanjem atomov. Na arktično področje padajoči meteoriji so bili tako rekoč nevidni, ker so najbrž izviral iz kozmične eksplozije.

Največja dvorana

V Chicagu bodo začeli prihodnje leto graditi največjo dvorano na svetu. V njej bo 60.000 sedežev. Zgradili jo bodo na zemljišču, kjer je bil leta 1933 čikaški velesejem. Gradbeni stroški bodo znašali 34 milijonov dolarjev.

Vidnost teh teles je torej v zvezi s stanjem razbijanja atomov. Če je to stanje ali tudi samo atomska sestava modificirana, je telo bolj ali manj vidno. Ta ugotovitev vsekakor tudi dokazuje, da nobeno živo bitje nikoli ne bo »vidno«, ker bi to pomenilo njegovo takojšnje uničenje. Konec je torej lepih sanj H. G. Welsa in drugih piscev fantastičnih romanov o nevidnosti.

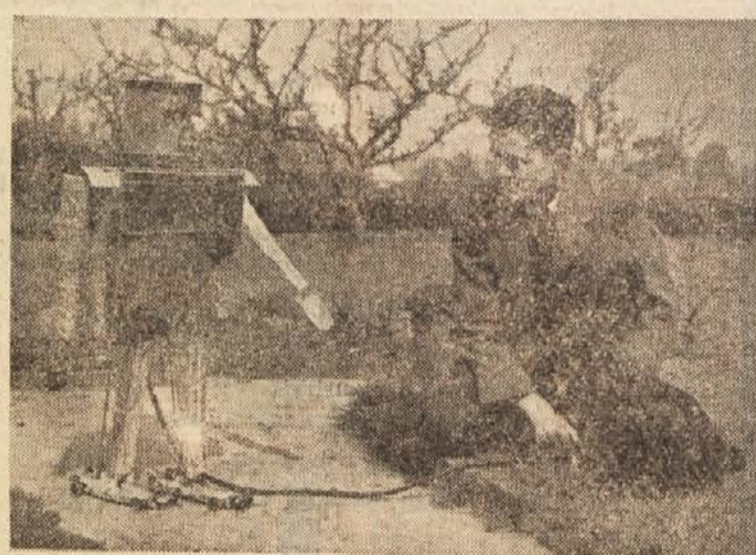
Če pa si nevidnega človeka ne

Sredi črke W neke neonske reklame si je kosovka spletla gnezdo. Reklama je pritrjena nad neko kavarno v Stuttgartu.

moremo misliti, je morda prva nevidna bomba ali letalo samo še vprašanje časa. Nevidna letala brez pilotov bi lahko letela nad mesti in protiletalska zaščita bi bila brez moči.

Zal je to menda edina možnost, kako bi lahko uporabili »nevidnost«, o kateri sanja človeštvo že cela tisočletja. Kako bi lahko »nevidnost« koristila človeku v mirnem času? Če bi bila na svetu nevidna telesa, bi bilo še več zaskrbljenosti.

Mladi 17-letni Anglež Frank Grimes, po poklicu tiskar, je izdelal iz starih pločevinastih škatel in stanjov papirja robota, ki ga poganja majhen elektromotor. Robot, ki ga vidimo na sliki, »hodi«, premika obe roki, obrača glavo in suče »oči« -dve električni žarnici

Prva ženska na Severnem tečaju

Ameriška znanstvena odprava se je napolnila z letalom iz Toterboro na področje Severnega tečaja. Med njenimi člani je tudi žena njenega vodje podpolkovnika F. Stanwell-Fletcherja. Vso opremo in pse, ki jih bo vpregla v sani, je pustila doma, da jih bodo pozneje z letali poslali za njo. V odpravi je več oceanografov, strokovnjak za kozmične žarke in kriolog. Vsak dan bo odprava beležila premikanje ledu in dvigala z dna morja vzorce blata. Glavno taborišče bo imela v Alertu na severnem koncu otoka Ellesmere. Od ondod bodo njeni člani letali z letalom čez Severni tečaj. Podpolkovnikova žena bo po radiu poročala o uspehih odprave.

Največji jez v Afriki

Neka francoska gradbena trdka je desetih letih zgradila v dolini Bin el Quidane na področju Marakeša v Maroku velikanski jez. To je največji jez v Afriki. Uporabljali ga bodo hkrati za pridobivanje električne energije in za umetno namakanje nerodovitne zemlje. Po milijona Maročanov bo dobilo stanovanja in zaposlitev.

Več psov kakor ljudi

Mestece Gergweib na Bavarskem je menda edino na svetu, v katerem je več psov kakor ljudi. Prebivalcev ima 1.200, psov pa nad 2.000. V tem mestecu je namreč 300 ljubiteljev ps., ki se ukvarjajo z rejo lovskih psov. Lani so jih prodali za dobrih 100.000 mark.

PETROLEJ IN URAN v portugalski zemlji

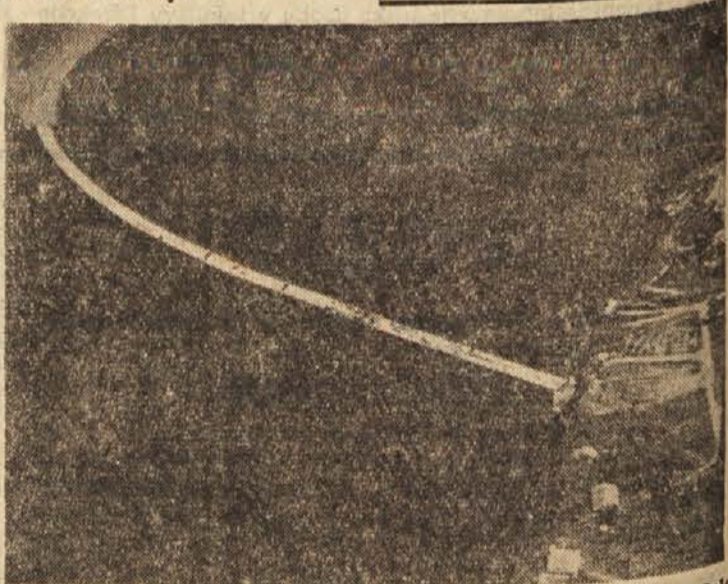
Na Portugalskem in v portugalski koloniji Angoli so našli baje zelo bogata ležišča urana

V Portugalski koloniji je izbruhnila prava petrolejska mrzlica, odkar so v bližini glavnega mesta Luande našli na prve petrolejske vrelce. Družba ki je financirala iskanje petroleja, je že napovedala, da bo zgradila do jeseni kakih 100 vrtilnih stolpov za črpanje petroleja.

Portugalska vlada pa si vzlic optimističnim vestem, ki jih dobiva od oblasti v Angoliji, prizadeva nekoliko zaježiti petrolejsko mrzlico, da bi preprečila gospodarske potrebe v deželi. Nikakor pa ne prikriva, da pomenijo petrolejski vrelci pri Luandi za Portugalsko Afriko začetek novega obdobja in da bi utegnili znatno okrepiti položaj Portugalske v zahodnem svetu.

Hkrati poročajo, da so našli na Portugalskem in v Portugalski Afriki zelo bogata ležišča urana. Če je to res, se bo uvrstila Portugalska med sedem z uranom najbogatejših dežel. V Lizbonj ne prikrivajo vesti, da so našli v portugalski zemlji uran, pač pa si vlada že prizadeva, da bi prišlo izkoriščanje te važne kemijske vrvine pod državno kontrolo. Oblasti v Portugalski Afriki seveda niso zainteresirane na naglem razvoju afriških rudnikov, ker se boje, da bi število zamorskega

proletariata preveč naraslo. Pač pa bodo uran na portugalskem izkoriščali v velikem obsegu. Pri tem si obetajo denarno in tehnično pomoč Zahodne Nemčije.

Francozi so na obali Kameruna zgradili velikanski pomol, dolg 1700 m, s katerim žele zavarovati pristanišče, železnice in ceste ob obali pred morskimi viharji

Hotel VICKI BAUM
ROMAN Šangaj

Kurt je med oblačenjem žvižgal. Meilan je vstala in mu podajala kos za kosom, toda Kurt jo je dvignil in posadil nazaj na posteljo ko lu... Bilo mu je malce hudo pri srcu, in žvižgal je glasneje in si zavezal ovratnico tako odločno, ko da se hoče s tem zadaviti. Ovratnica, rumena z zelenimi pikicami, je bila Meilanino darilo. Podarila mu je tudi skrajno neokusne manšetne gumbe, kupljene v neki japonski trgovini. Bil je vražje čuden položaj, da Kurt nikoli ni plael nobene ženske ali ženski karkoli podaril, marveč je bilo zmeraj narobe.

Začel je iskati krtačo za lase. Našel jo je in jo pomočil v odkrušeni umivalnik, stoječ na oguljenem stojalu v kotu. Resno in pazljivo se je začel česati. Ko se je ozrl po Meilan, je imela v očeh drobne svetle solze.

»Se tega je bilo treba,« je rekel in potisnil roke v hlačne žepe, da bi jih nekje trdno držal. »Kitajska dekleta se ne cmerijo, to je

rečeno že v vodiču. Kar je bilo, je bilo in konec je konec. Saj je vseeno.« Mimilo je bilo že dobro leto dni, odkar je bil Kurt prispel v Sangaj. Pogubno mesto je nadaljevalo uničevanje, ki ga je bil začel Pariz. Strašni prvi tedni, v katerih je dobival doktor Hain od pomožnega odbora za židovske izseljence iz Nemčije malenkostno podporo, ki jo je delil s Kurtom, kajti le-ta je bil Arijeec in ni imel pravice do podpore. Smrad po stenica v bednem hotelu, kjer sta stanovala. Strah, da ne bi zdrknila iz okolja belega moža v blato barvne rase. Brezupnost življenjske oblike, v kateri belec ni smel opravljati nobenega težaškega in v kateri ni našel nobenega boljšega dela.

Naposled zaposlitev kot pianist v Zmajskem klubu, ki je bil pravzaprav bordel. Sobe v gornjem nadstropju in direndaj deklet raznih ras, ki so jih izgnali iz nočnih lokalov mednarodnega okraja zaradi bolezn, pijanosti in skandalov s policijo in ki so se skušale zdaj preživljati tu, kakor so vedele in znale. Ostra konkurenca med vitkimi, še čisto mladimi Azijkami in velimi, izmozganimi in vendar ošabnimi Belorusinjami, ki so vse trdile, da so po poreklu iz carske družine. Razmerje iz usmiljenja, ki ga je navezal z eno izmed njih, z Natašo, ko jo je nekoč po histeričnem napadu odpeljal v njeno stanovanje. V Nataši je bilo preveč duše. Ker je venomer prekipevala, se je delal Kurt čisto trdega in suhoparnega. Nemškemu godbeniku prirojeno čustvo je ugasnilo. Postal je ciničen, domišljav, s posebnim obešenjaškim humorjem, ki razcveta v Šangaju ko nikjer drugod. Nataša se je spoprijela s Korejko Betsy po imenu. Kurt je bil plen, za katerega je šlo. V Betsynem

stanovanju, ki ga je delila z nekim drugim dekletom, se je prvičkrat seznanil z neuničljivim vonjem opija. Betsy je bila že popolnoma v krepiljih opija in s strastnim hlinjenjem spreobrnitve, običajnim pri ljudeh, vdanih mamilom, ga je navadila kaditi opij. Ko je premagal začetniško slabost, je spoznal, kaj so mislili Kitajci, ko so govorili o harmoniji z veselstvom.

Hrepenenje po ženskah je mučilo Kurta čisto, zgodaj in zelo. Zdej pa ga je prevzel čudovit, plavajoč mir in zadovoljstvo, in ženske mu niso bile več potrebne.

Izenada je Betsy izginila. Dekleta ni pogrešal, pač pa je zbolel od hrepenenja po pipi, ki je je bil vajen. Ker ni imel denarja, da bi kupoval dragi trup, ki si ga lahko dobil v mestu iz tisočih virov, je kmalu padel v globine, kjer so si lahko privoščili malo omame reveži, kuliji, nosači in delavci tovarne bombaža. Cenen opij, ki so ga kadili, je bil grenak in močan. Skuhan je bil iz odpadkov in človeka je močno omamilo. Življenje je tako polno bridkosti, da ga lahko človek prenaša samo, če se omamlja z opijem, so trdili, in Kurt jim je pritrjeval. Saj je vseeno, je pomislil, vseeno.

Naključje je rešilo njega in doktorja Haina smrti od lakote. V ulici Yueng Ming Yueng je razkošni avto bankirja B.G. Canga povozil mlado ženo nekega kitajskega železniškega čuvaja skupaj z njenim sinčkom. Doktor Hain, ki je videl nesrečo, ju nudil materijal in otroku prvo pomoč, ju odpeljal v bolnišnico, odredil za otroka transfuzijo krvi in storil vse, kar je bilo potrebno, da bi ju ohranil pri življenju.